Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
Έτος 30ο - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2006 - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 117 ΑΡΙΘΜ. ISSN 1106-2118

Χρόνια πολλά

Ευτυχισμένος ο καινούριος χρόνος

Περιεχόμενα:

Νίκου Μέρτζου: Η γηραιά κυρία 5

Νίκου Σπάρτση: Κυριακή του Χριστού 6

Λευκης Σαμαρά: Μαρίκα Σίνου - Μίντση 7

Α. Ι. Θαβώρη: Ετυμολογία λέξεων της ελληνικής διαλέκτου των αρχαίων Μακεδόνων 11

Ιάκωβου Μιχαηλίδη: Η συμβολή της κοινωνίας των Εθνών στο προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα 19

Παύλου Πυρινού: Συμπληρωματικές πληροφορίες για το νηπιαγωγείο που έκτισαν οι Οσλιανίτες κάτοικοι της Ναούσης 22

Βλάση Αγτζίδη: Τα παιδιά του Κολιγιάννη ποιόν είχανε πατέρα; 29

Γιαννη Καρατσώλη: Βιβλιοπαρουσίαση "Ιστορικά προβλήματα των τάφων της Βεργίνας" 35

Σοφίας Λιγνού - Καραγιανοπούλου: Βία σε βάρος ηλικιωμένων 40

Δάνας Πετρά: Για την Αγωγή Διαφορετικών - Ιδιαίτερων παιδιών 43

Νίκου Σπάρτση: Κοσμητικά επίθετα, παρασουσούμνια, παρατσούκλια στη Νάουσα 48

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2006
Ετος 30ο - Τεύχος 117
Αριθμος ISSN 1106 2118

ΙΔΡΥΤΕΣ:
Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, (+)Οδυσσεύς Ντινόπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Λευκή Σαμαρά, Γιάννης Καρατσώλης, Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Αλέξανδρος Οικονόμου, Γιάννης Σπαρτσης.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
-Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ
Τηλ. 2332024102
-Γκαρνέτα 17 τηλ.2332022575 & 232026996

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:
Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 2331060331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ο "καρτσιούνος" στον Αγια-Σωτήρη, τα Χριστούγεννα του 1973

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:
Χρήστος Δ. Πρωσκίδης τηλ. 2353024287

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
Αλτιντζής Δημήτριος ΣΙΝΔΟΣ

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο

Σημείωμα της Σύνταξης

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ.

ΜΕ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ ΤΟ 2007

Η "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" στον καινούργιο χρόνο που μπαίνει συμπληρώνει τα 30 της χρόνια.

Όλοι μας νιώθουμε πολύ περήφανοι που χάρη σε σας, τους εκπληκτικούς συνδρομητές της πορεύτηκε και θα πορευτεί στον ίδιο δρόμο που χάραξε ο αείμνηστος Οδυσσέας Ντινόπουλος το 1977, ιδρυτής και ψυχή του περιοδικού, μέχρι την ώρα που έφυγε από κοντά μας.

Στηριχτήκαμε και στηριζόμαστε στην αγάπη σας και την συμπαράστασή σας, που μας την προσφέρετε με τρόπο συγκινητικό

Και αυτό το τεύχος το 117,είναι ακόμα μία χορηγία αγάπης.

Χορηγία αγάπης από την κυρία Καίτη Τσίτση, την οποία ευχαριστούμε πολύ, στην μνήμη του συζύγου της αειμνήστου Τάση Τσίτση, ενός πολύ σπουδαίου ανθρώπου, που υπήρξε για εξήντα σχεδόν χρόνια διευθυντής των εργοστασίων Λαναρά και έπαιξε σημαντικότατο ρόλο τόσο στην οικονομική, όσο και στην κοινωνική ζωή της πόλης της Νάουσας.

Με τις καλύτερες ευχές μας για τον καινούργιο χρόνο σας ευχόμαστε καλή ανάγνωση, στο πραγματικά πολύ ενδιαφέρον αυτό τεύχος της ΝΑΟΥΣΤΑΣ.!

Διακίνηση περιοδικών
Εμβάσματα - συνδρομές:

Λευκή Σαμαρά
Γκαρνέτα 17 - τηλ. 2332022.575 - 2332026996

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Σολωμού 2 τηλ. 2332024102

Ετήσια συνδρομή ιδιωτών	15
Δήμοι - Κοινότητες - Συν/σμοί	30
Εξωτερικού δολλάρια	50

Με την ευγενική χορηγία της

Καίτης Τσίτση

στην μνήμη του συζύγου της

Αναστασίου (Τάση) Τσίτση

Η γηραιά Κυρία

του Νίκου Μέρτζου
Δημοσιογράφου

Η γηραιά κυρία έκαμε και εφέτος την εμφάνιση της στο χορό και εμαγνήτισε τα βλέμματα των αρρένων με την ίδια εκείνη χάρη με την οποία δεν εκουράσθηκε να σαγηνεύει γενεές ολόκληρες θαυμαστών. Εγλίστρησε στις μεταμεσονύχτιες ώρες λεπτή και ευαίσθητη ακόμα και είχε όλη εκείνη την λεπτότητα της δορκάδος με την οποία διέσχισε πολλές δεκαετηρίδες, πολλές περιπέτειες, πολλά πάθη. Παρέσυρε προς το μέρος της τον γενικό θαυμασμό, άφησε ελαφρώς ακάλυπτους τους αλαβάστρινους ακόμη βραχίονες και είχε το βλέμμα της μια κάποια θολότητα, γεμάτη υγρασία και συγκίνηση, καθώς έδρεπε τα χαμόγελα των ανδρών, τις χαρίεσσες υποκλίσεις τριών ηλικιών και τον φθόνο όλων των γυναικών.

Είχε μιαν άνεση ηγεμονική ή γηραιά κυρία, καθώς εκάλυπτε το βλέμμα της με μια ομιχλώδη αδιαφορία, καθώς έσκυβε προς τον λευκό συνοδό της αιωνοβίου ωραιότητας της, καθώς επέτρεπε στην ομήγυρη να θαυμάσει τις λεπτές της γραμμές, τον κύκνειο λαιμό της και τα λεπτά, ευκίνητα χέρια τα όποια τόσες φορές βυθίσθηκαν στην λίμνη της ηδονής. Ή γηραιά κυρία δεν ήταν μια τέως όμορφη. Ήταν απλώς μια όμορφη γυναίκα μιας κάποιας προκεχωρημένης ηλικίας. Περιέφερε το άρωμα της στην Ομήγυρη, έσπειρε αναστεναγμούς, ξύπνησε και κάτι παλιές εικόνες αγαπημένες, διεπότισε τους συνομήλικους της με μια βαθύτατη νοσταλγία - με μια θλίψη γλυκόπικρη που τους εσελάγισε σε χρόνους παλιούς, σε νύκτες εαρινές, σε καντάδες πνιγμένες στον καημό και την αγάπη. Έφερε μιαν αύρα νεανικότητος στον χορό, καθώς εκύτταζε κάτω από τα χαμηλωμένα της βλέφαρα, τα επιμελώς βαμμένα, τους συντρόφους "αλιών αναμνήσεων. Και δεν ήταν καθόλου περίεργο, ότι οι καρδιές εκτύπησαν γοργότερα με την άφιξη μιας γηραιάς κυρίας, παρά με τους βίαιους κορδακισμούς της νεότητος.

Εκείνη είχε επάνω στο ωραίο της πρόσωπο όλα τα ίχνη του χρόνου - και αυτό ήταν ίνα μέρος της γοητείας της. Είχε εξευμενίσει τον χρόνο, είχε συμμαχήσει μαζί του, τον είχε μετατρέψει, λες, σε ταπεινό της θεράποντα που δεν θα ήθελε να της κάμει κακό μεγαλύτερο από του να αποθέσει με αδρότητα ρομαντικής εποχής τα χείλη του επάνω στον λευκό της λαιμό.

Έφερε μαζί της τα ίχνη του χρόνου, τα ίχνη λησμονημένων περιπετειών, τα ίχνη της γυναικείας ηλικίας ή γηραιά κυρία. Δεν προξενούσε την θλίψη - και την αηδία - εκείνη που αποπνέουν τα μαραμένα ρόδα, τα σάπια λουλούδια. Είχε αποσυρθεί, απλώς, από το σκληρό φως, παρέμενε στο μεταίχμιο των εποχών, εκεί πού τα χρώματα απαλύνονται, χάνουν την ένταση τους και αποκτούν μιαν ηδύτητα θεσπέσια. Είχε αποσυρθεί από την πρώτη γραμμή ή γηραιά κυρία, δεν αναζητούσε πλέον την αναμέτρηση του θηριώδους και πεινασμένου θηλυκού. Άλλα - αλίμονο - μετά την έλευση της δεν υπήρχαν πλέον νεαρές κυρίες πρώτης γραμμής στον μεταμεσονύκτιο χορό.

Τα βλέμματα εσύροντο βαρυφορτωμένα προς το τραπέζι εκείνης, ελικνίζοντο στην νοσταλγία κάποιου βαλς, είχαν ένα φως εσωτερικού μειδιάματος τόσον απαλό, όσο και το πρώτο φως της αυγής - ή της εσπέρας πού καλύπτει με διακριτικότητα την φθορά της ημέρας.

Ή γηραιά κυρία δεν έμεινε πολύ στον χορό. Εγεύθη σαμπάνια, φιλοφρονήσεις, μειδιάματα και - ώ, ναι - το υποτρέμον από δειλία σφίξιμο της λεπτής της παλάμης από κάποιο παράτολμο νεαρό. Άλλα εύρε την ευκαιρία να γλιστρήσει και πάλι μέσα στο σκότος, πριν ο κάματος επικαθίσει στην θνήσκουσα καλλονή της.

(Από το βιβλίο "Βορεινά υστερόγραφα", Εκδόσεις Μαλλιάρης)

Κυργιακή του Χρηστού

Του Νίκου Σπάρτση

Ικείνα τα χρόνια, πρίν χτυπίσει η καμπάνα η ώρα πέντι του ταχί, ξημιρώνουντας τα Χρηστούγιννα , πιρνούσιν κι ου κράχτης κι χτυπούσιν όλις τις πόρτις της ινουρίας μι μια τζιουμπανίκα για να ξυπνήσουν οι κόσμοι κι νάνει έτοιμοι για την ικκλησιά. Ήταν ου καντηλανάφτης ου Ντούτσης απ?τουν Αγια-Σουτήρη.

Ου νόνης μου αντύνουνταν απού βραδύς μι του σιαλβάρι του μιντάνι, του ζουνάρι του μαλίτικου του μαύρου. Τότι, όλοινι οι τρανοί φουρούσαν ζουνάρι, γιατί τους βαστούσιν την μέση. Έβαναν κι τις κάλτσις μι τις βουδέτις πανουθιό απ' τα σκουφούνια. Ταχύ-ταχύ ντάγκ η καμπάνα έβανιν μούγκι του σουλτούκου κι τα γιμιτιά κι κινούσιν για την ικκληοιά.

Η νάνα κι η μάνα μου κι ιμείς οι αλλοινοί, αλλαζάμι ύσταρνας. Είχαμι τα ζντράνια έτοιμα στου μιντιρλούκι απλουμένα . Τα καλά τα φουστάνια οι πουδές μι τις τσάκισις , λιμπαντί, κουντουγούνι, κι τραχειλιές ήταν κι αυτά χαζούρικα στουν καναπέ.

Μιτά την απόλυση κατά η ώρα ιννιά του ταχί όλοινοι απ' την ικκλησιά έτρουγάμι μπαρζιόλις στου τσιμπίδι ψημένις στου τζιάκι, στρώνουνταν κι πρόχειρους σουφράς, επινάμι κι ουλίγου κρασί όλοινι. Ύσταρνας οι τρανοί πήγιναν βίζιτις στους συγγηνείς κι σι Χρήστουδις, κι του γιόμα κατά η ώρα μία έτρουγαν όλους ου νταϊφάς μαζί στούν σουφρά τους σαρμάδις μι του φρέσκου του λάχανου που δεν λείπουν ακόμα κι σήμιρας απού όλα τα νιαουστιανά τα σπίτχια. Για δεύτερου φαγί είχαν του κρές του γουρουνίσιου μι τα πράσα ή του σέλινου.

(Απόσπασμα από το βιβλίο του "Αντέτχια στη Νιάουστα")

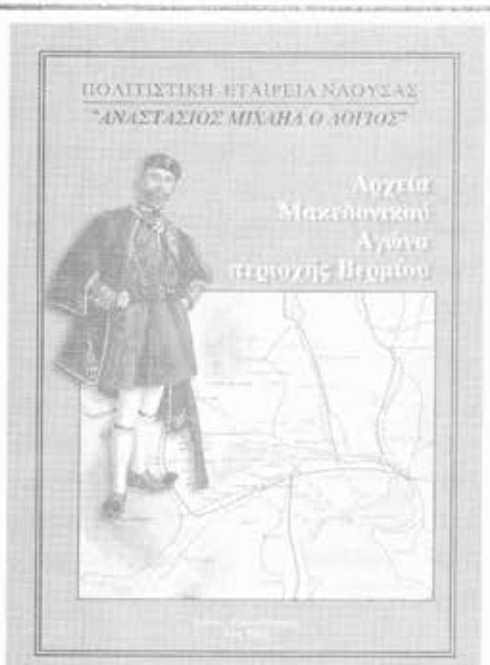

"...Η βαριά παρακαταθήκη που μας κληροδότησαν όλοι εκείνοι που αγωνίστηκαν για την εκπλήρωση των μεγάλων ιδανικών της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας επιτάσσει τη διεκδίκηση από μέρους μας της δικαίωσης της ιστορικής μνήμης του έθνους μας. Και αυτή την ανάγκη έρχεται να καλύψει το συγκεκριμένο βιβλίο..."

Κώστας Φωτιάδης
Καθηγητής της Ιστορίας
του Νεώτερου Ελληνισμού

ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ:
-Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας
-Σαμαρά Λευκή τηλ. 2332022575

Ένα μεγάλο ταλέντο σε μια ζωή σαν παραμύθι
Μαρίκα Σίνου- Μίντση

της Λευκής Σαμαρά

Την υψηλή ραπτική στην πόλη της Νάουσας εκπροσώπησε μια ολοζώντανη και δραστήρια προσωπικότητα που κυριάρχησε στον χώρο της ενδυματολογικής τελειότητας για εβδομήντα σχεδόν χρόνια , ένας θρύλος της μόδας, η κα. Μαρίκα Σίνου-Μίντση

Στητή, αρχοντική, η υπέροχη αυτή Κυρία κράτησε στα λεπτεπίλεπτα δάχτυλά της για πάρα πολλά χρόνια ,την οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης

Στα πολύπειρα χέρια της αφέθηκαν τρεις ολόκληρες γενιές ναουσαίων γυναικών. Αφέθηκαν όλες οι παλιές αρχόντισσες και όλες οι νιόπαντρες κοπελίτσες για να τις μεταμορφώσει σε βασίλισσες και πριγκίπισσες.

Ότι έβγαινε από αυτά τα χέρια ήταν πραγματικά μαγικό! "Μιλούν τα ρούχα της Μαρίκας"λέγανε στην Νάουσα και ουρές περίμεναν την σειρά τους, υπομονετικά οι Ναουσαίες, φτάνει το ρούχο τους να ραφτεί από τα χέρια της.

Οι δημιουργείες της δεν είχαν τίποτα να ζηλέψουν από τα τελειότερα παρισινά μοντέλα της υψηλής ραπτικής, αλλά πάντα με την δική της μοναδική υπογραφή , που να ταιριάζει στην προσωπικότητα της κάθε πελάτισσας.

Μαρίκα Σίνου

Από μικρή είχε μυαλό ιδιαίτερο κοφτερό και πρακτικό. Ήταν άριστη μαθήτρια και ο Γκιουλέκας ο δάσκαλος πρότεινε στον πατέρα της να την στείλει στο γυμνάσιο. Τότε οι δάσκαλοι τα παιδιά που ήταν καλά στα γράμματα, πρότειναν στους γονείς να τα στείλουν να συνεχίσουν το σχολείο "να μην τα αδικήσουν"ήταν η έκφραση. "Εντάξει," είπε ο μπάρμπα-Σίνος, "ας πάει ως την Δευτέρα και βλέπουμε." Η μικρή όμως, ενδεκάχρονη Μαρίκα, δήλωσε.

"Δυό τάξεις δεν είναι τίποτα. Ή θα το τελειώσω το γυμνάσιο ή θα πάω στην μοδίστρα, που μου αρέσει πολύ" Και πήγε για λιγότερο από δώδεκα μήνες στην Μαριανθούλα του Κόλιου,(την κ.Κοντοπούλου) που ήταν απέναντι από το σπίτι της. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο, άρχισε να φτιάχνει με εφημερίδες δικά της πατρόν, τα "μουλάζ" των

μεγάλων σχεδιαστών και να τα κρύβει κάτω από την κούνια του μικρούλη αδελφού της Γιώργου. Εκεί τα βρήκε η μητέρα της η οποία και εντυπωσιάστηκε. Η μικρή, στα δώδεκά της είχε αρχίσει να ράβει σε όλες τις συγγένισσες και τις γειτόνισσες "μοντελάκια" και απέκτησε όνομα.

" ο κόσμος, τότε πλήρωνε με είδος. Ότι είχε ο καθένας. Ήταν κατοχή και οι καιροί πάρα πολύ δύσκολοι,η φτώχια μεγάλη.Θυμάμαι μια φορά που ήθελα να πάρω ένα ζευγάρι παπούτσια με "φελό" από τον κυρ Μιχάλη που τα πουλούσε στον Στραβό τον Πλάτανο. Έδωσα ένα ολόκληρο πάκο βαμβάκι, που είχαμε στο σπίτι, γιατί και ο πατέρας μου που δούλευε στο εργοστάσιο, πληρώνονταν έτσι.Εκείνο τον καιρό, δεκαπέντε χρονών, έραβα την Λότη Ζάουερβαλντ που έμενε με την οικογένειά της στο σπίτι του Χριστίδη, ένα καταπληκτικό αρχοντικό, που ανήκει σήμερα στον Δαούτη. Εκεί πήγαινα και έραβα για πολλές μέρες με μια μαθήτριά μου και κοιμώνουνα και τα βράδια σε αυτούς. Η κρεβατοκάμαρα που μου έδιναν να κοιμηθώ θύμιζε κινηματογραφική σουίτα Ο Ζάουρβαλντ ήταν γερμανός μηχανικός, και τον είχαν φέρει οι γερμανοί στην Νάουσα να κάνει όλες τις ηλεκτρικές εγκαταστάσεις της πόλης. Η Λότη η κόρη του ήταν μια πανέμορφη ξανθιά γαλανομάτα κοπέλα που έκανε μεγάλους περιπάτους στην πόλη συνοδευόμενη από τον Χάνς. Έκανε και ιππασία με ένα πόνι που είχε και ακολουθούμενη από έναν ιπποκόμο πήγαινε μέχρι τον Άγιο Θεολόγο.Ο κόσμος όλος πεινούσε, αλλά το σπίτι των Ζάουρβαλντ πάντα μοσχοβολούσε από γλυκά και ψητά. Όταν ήταν να φύγουν από την Ελλάδα οι γερμανοί, τους έραβα δέκα ολόκληρες μέρες.Δεν ξέρω αν πρόλαβαν να τα βάλουν όλα όσα τους έραψα ή και να τα πάρουν μαζί τους, έτσι άναυλα που έφυγαν.Μετά την κατοχή και τον εμφύλιο,ο κόσμος έραβε πάρα πολύ.Θυμάμαι στην δεκαετία του 60, μια συγκεκριμένη χρονιά, έραψα την ίδια σεζόν τρία λευκά μαντό, εκπληκτικά. Ένα για την Καίτη την Τσίτση, ένα για την Ελενίτσα την Λαναρά και ένα για την Φούλα την Κουκούλου-Βαλτα-δώρου. Ήταν από τις πιο σικάτες κυρίες. Είχα καλύψει όλον τον χώρο που τα έραβα με άσπρα σεντόνια της προίκας μου, μην τυχόν και λερωθούν.Το μαντό της Καίτης της Τσίτση, το θυμάμαι ακόμα πάρα πολύ καλά. Το είχε φτιάξει για να πάει στην Αθήνα στον γάμο του γιού της Ρινούλας του Χατζηγιαννούση. Κατάλευκο,κεντημένο όλο με πασμαντερί, είχε μαύρο βελούδινο γιακά και μανσέτες και έκανε φοβερή εντύπωση. "Οι γυναίκες μας ράβονται στην Αθήνα, αλλά η Παριζιάνα μας ήρθε από την Νάουσα", είπαν για την Καίτη. Είχα πάρα πολύ υπομονή στο ράψιμο, αλλά υπήρχαν και εκλεκτά υλικά, που συνήθως τα έπαιρνα από του Καλιβιώτη. Σήμερα πολύ δύσκολα ράβονται τέτοια ρούχα.Μόνον για τις κολεξιόν των οίκων μόδας μπορείς να δείς τόση λεπτομέρεια Στοίχιζαν και τότε μια περιουσία γιατί και τα υφάσματα ήταν

Ο γάμος της Μαρίκας με τον Χρήστο Μήντση

εξαιρετικά. Οι Λαναράδες, που είχαν άριστης ποιότητας υφάσματα, έδιναν στα κορίτσια που δούλευαν πολλά για την προίκα τους, όπως έδιναν και για όσους ήθελαν να ράψουν πένθιμα ρούχα. Γιατί,αμέσως μετά την κηδεία, έραβαν ρούχα, για τα μνημόσυνα. Ρούχα με πάρα πολύ δουλειά και σχέδια περίπλοκα, "έπρεπε να φανούν"

Οι ναουσαίες ήταν πάρα πολύ κοκέτες.?Όταν τύχαινε να κοπεί το ρεύμα, όλη νύχτα σιδέρωνα με κάρβουνα για να παραδοθεί εγκαίρως το ρούχο.?Οσο και αν άρεσε στην πελάτισσα, αν δεν άρεσε σε εμένα, δεν το παρέδιδα.

Κουμπότρυπες σαν κέντημα, έμαθα από την Παξιμαδά, την περίφημη μοδίστρα της Θεσσαλονίκης που είχε και τον ομώνυμο οίκο ραπτικής. Από την Φαμ-Κιούκα, έμαθα πως γίνονται άψογα τα ρέλια. Ρουφούσα τα μυστικά της υψηλής ραπτικής από μεράκι...

Όταν έμεινα για τρείς μήνες στην Θεσσαλονίκη, στις αρχές του εμφυλίου, έραβα για την Σαξαμάνογλου, φίλη του Ωνάση και γνωστή κοσμική κυρία η οποία με γνώρισε και στην Μαρίκα Κοντογιώργη πολύ σπουδαία μοδίστρα της υψηλής κοινωνίας, λέγοντάς της για μένα. "Έλα να σου συστήσω ένα μεγάλο ταλέντο από την Νάουσα" Η Κοντογιώργη μου φανέρωσε πολλά μυστικά της δουλειάς και ήθελε να με κρατήσει μαζί της στην Θεσσαλονίκη. Όμως δεν έμεινα. Πρώτο και βασικό γιατί ήμουνα αρραβωνιασμένη με τον Χρήστο (Μίντση)και πάρα πολύ ερωτευμένη και δεύτερο γιατί μόνη μου έβγαζα τα τετραπλά χρήματα από αυτά που θα μου έδινε.Ακόμα και στο Παρίση πρότειναν τα ξαδέλφια μου του Πάζη να με στείλουν, αλλά δεν είμαι από τους ανθρώπους που "ξεμακραίνουν".

Ήθελα να ράβω μόνον για τις Ναουσαίες. Έτσι

Φωτογραφία με τις μαθήτριές της

μου άρεσε. Μόνον μια εξαίρεση έκανα για μια την στενή συγγένησα της φίλης μου, της Ελένης Κεφαλά, που ήθελε να της ράψω, γιατί θα πήγαινε στην στέψη του βασιλιά Κωνσταντίνου.

Καμάρωνα τα ρούχα που έραβα, όπως ο καλλιτέχνης το έργο του. Ταφτάδες, μουσελίνες, μετάξια, οργάντζες, γίνονταν κομμάτια μαγικά, που τα χάζευα μόνη μου και δεν ήθελα να βγώ έξω.Μια πρωτομαγιά θαύμαζα στο ατελιέ μου το φόρεμα της Ελισσάβετ της Μυλωνά. Ταφτάς κεντητός με κουμπάκια στράς και ήρθε η Ελένη η Κεφαλά να δεί γιατί δεν πήγα για τον "Μάη" Κοίτα τι καμαρώνω. Της απάντησα. λέλε μαρί,θιάμα να ση γένι, τι χέρια έχεις!!μου είπε η Ελήνη..Αυτή ήταν η χαρά μου.

Οι ναουσαίες κυρίες ξόδευαν πολλά χρήματα για τα ρούχα τους τα προικιάτικα. Όχι μόνον οι πλούσιοι. Όλοι ήθελαν τα καλύτερα για τα κορίτσια τους, γιατί αυτά τα ρούχα ήταν για μια ζωή και καμάρωναν όταν τα έκανα τόσο αρχοντικά. Κλείνανε σειρά, αμέσως μετά τον αρραβώνα.

Γιατί, εκτός από το νυφικό, ράβαμε το δεύτερο που θα δεχόταν η νύφη, μαύρο μεταξωτό, το τρίτο, εμπριμέ, ένα σεμιζιέ, δυό τουλάχιστον ταγιέρ, ένα καλό ,ένα σπόρ, και οπωσδήποτε παλτό αρίστης ποιότητος, καμηλό η κασμηρένιο.Ακόμα και τις σατέν ρόμπες τις κεντούσαμε στο χέρι.

Θυμάμαι, μικρές κοπέλες οι νιόπαντρες, όλες φορούσαν μαύρο το καλό φόρεμα και έδειχναν μεγάλες. Πιο πολύ μου αρέσει σήμερα που μαμά και κόρες μπορούν και φορούν τα ίδια ρούχα.

Τα φιγουρίνια που ήθελα τα παρήγγειλα από το Παρίση.

Για τον γάμο του βασιλιά Κωνσταντίνου, έραψα και ένα ακόμα φόρεμα, της κας Φιλιππίδου,της γνωστής τότε μεταλλουργίας που ήταν κόρη του Αντωνίου,ο οποίος είχε αναλάβει την διαχείριση των εργοστασίων Λαναρά μετά τον πόλεμο.

Σήμερα, θαρρώ πως όλα φτήναιναν. Λείπει από παντού η ποιότητα, από τους ανθρώπους, από την ζωή , από την συμπεριφορά. Έχουν αλλάξει πάρα πολλά και δυστυχώς προς το χειρότερο και είναι κρίμα. Γιαυτό θεωρώ τον εαυτό μου πολύ πλούσιο, γιατί έζησα εκπληκτικές στιγμές, έκανα το μεράκι μου σπουδαία τέχνη, και μέσα από αυτό έζησα μια ζωή παραμυθένια. Νιώθω τον εαυτό μου πάρα πολύ χορτάτο από όλα και μου αρέσουν οι αναπολήσεις μου. Οι αξέχαστες μέρες εκείνης της Νάουσας της "τριζάτης" με τις κοκέτες κυρίες, με τους χορούς, με τα τσάγια Οι αναμνήσεις με γεμίζουν και μου δίνουν ακόμα ζωή" λέει η Κυρία Μαρίκα Σίνου-Μίντση, μια πανευτυχής γιαγιά σήμερα.

(από συνέντευξη της κ Μαρίκας στην Λευκή Σαμαρά)

Η Αννα Καπετανοπούλου νύφη, με νυφικό ραμμένο από την Μαρίκα Σίνου - Μήντση

Ετυμολογία λέξεων της ελληνικής διαλέκτου των αρχαίων Μακεδόνων

1. άδή, άδραία. 2. ακραία 3. γάρκαν, γάρρα

του Α. Ι. Θαβώρη

Όπως είναι γνωστό, το γλωσσικό υλικό που αναφέρεται στην ελληνική διάλεκτο των αρχαίων Μακεδόνων είναι πρώτα πρώτα τα τοπωνύμια και τα ιστορικά κύρια ονόματα βασιλέων, στρατηγών, άλλων αξιωματούχων αλλά και απλών πολιτών. Πολλά ονόματα των τελευταίων εμφανίζονται τώρα σε πλήθος επιγραφών που βρέθηκαν σε αρχαιολογικούς χώρους της Μακεδονίας και ιδιαίτερα στη Βεργίνα και στην Αιανή. Ενδιαφέροντα είναι επίσης και τα ονόματα των μηνών των Μακεδόνων, από τα οποία ορισμένα είναι κοινά και σε άλλες ελληνικές περιοχές και πόλεις της αρχαιότητας, όπως π.χ. ο Πάναμος (ή Πάνημος, ιων.-ατ.) κοινός στη Θεσσαλία, Φθιώτιδα, Ακαρνανία, Βοιωτία, Επίδαυρο, Μυκήνες, Κάλυμνο, Κω, Ρόδο, Σπάρτη, Αμοργό κ.α..

Το κυριότερο, ωστόσο, γλωσσικό υλικό είναι οι μεμονωμένες λέξεις, οι οποίες δεν παρουσιάζουν ετυμολογική διαφάνεια και υπήρξαν αντικείμενο συλλογής από γλωσσογράφους, λεξικογράφους και γραμματικούς της μεταγενέστερης κυρίως εποχής της γλώσσας μας.

Ο σημαντικότερος γλωσσογράφος που αναφέρεται ότι, ως Μακεδόνας ο ίδιος, κατέγραψε λέξεις της ελληνικής διαλέκτου των αρχαίων Μακεδόνων κατά τον 3ο αι. π.Χ., είναι ο Αμερίας ο Μακεδών που έζησε στην Αλεξάνδρεια. Όμως, από το μακεδονικό αυτό λεξιλόγιο μικρό μόνο μέρος διέσωσαν κατοπινοί λεξικογράφοι και γραμματικοί, όπως π.χ. ο Αθηναίος τον 3ο αι. μ.Χ. κι ο Ησύχιος τον 5ο αι. μ.Χ. περίπου.

Ως τώρα αποτελούσε πρόβλημα η έλλειψη ενός κειμένου, γραμμένου στη μακεδονική διάλεκτο, έστω μιας απλής φράσεως: "kein Text, keine Iein einziger Satz", έγραψε κάποτε επιγραμματικά ο ονομαστός βιεννέζος γλωσσολόγος και ελληνιστής Paul Kretschmer. Και όμως ως μια από τις πρώτες επιγραφές με μακεδονικό διαλεκτικό κείμενο μπορεί τώρα να θεωρηθεί η επιγραφή: Εύρυδίκα Σίρρα Ευκλείαι που βρέθηκε στη Βεργίνα και όπου το όνομα της μακεδόνισσας βασίλισσας Εύρυδίκης απαντά ως Εύρυδίκα, με το μακρό -ά της μακεδονικής διαλέκτου.

Νομίζω ότι η έλλειψη αυτή εξηγείται, από τη μια από το γεγονός ότι δεν βρέθηκαν ακόμα στη Μακεδονία αρχαϊκές επιγραφές - άλλωστε και εκείνες που προέρχονται από τη νοτιότερη Ελλάδα είναι ελάχιστες, και από την άλλη από το γεγονός ότι η μακεδονική διάλεκτος ως συγγενική με τη διάλεκτο των Αιτωλών και των Ακαρνάνων, αλλά και των Θεσσαλών, και ως γρήγορη προφορική ομιλία, όχι μόνο δεν ήταν κατάλληλη να γράφεται, αλλά και μάλλον δεν πρόλαβαν οι Μακεδόνες να τη γράψουν. Και δεν ήταν κατάλληλη, γιατί επρόκειτο για γρήγορη προφορική ομιλία κατά την οποία αλλοιώνονταν και τότε η μορφή των λέξεων και επισκοτίζονταν η ετυμολογική τους διαφάνεια εξ αιτίας φωνητικών και μορφολογικών μεταβολών, όπως συμβαίνει και σήμερα στα νεοελληνικά ιδιώματα και κυρίως στα βόρεια, των οποίων η αρχή ανάγεται στον 3ο αι. π.Χ.

Να αναφέρω μερικά παραδείγματα: Σήμερα π.χ. στο ιδίωμα της Αγιάσου της Λέσβου οι λέξεις της κοινής νεοελληνικής άκρη, βιολιτζήδες, γνωστικοί, η παρέα του, κινούνταν, λυπούμαι, (να) μιλήσεις, νοικοκυραίοι, ξεκίνησαν, ο (άρθρο), ποντικός, τι είναι (αυ)τά κτλ. προφέρονται ως άκρι-για, δγιαλαντζήδις, γνουστσοί, γη παρέαγιαντ'τ, κ'νιόντου, ιλπούμι, (α)μ'λήξς, ινκουτσυροί, ξιτσ'νήσαν, γιου, πουτ'κός, τίν'τα κτλ.. Επίσης, στο ιδίωμα του Βελβεντού οι λέξεις της

κοινής νεοελληνικής ανεψιός, γεμίζω, εμποδίζω, μαραίνομαι, νερουλός, ξύνω, σμιλάρι, φροκάλι κτλ. προφέρονται ως αμ'ψιός, γιμόζου, αμπουδώ, μαραγγιάζου, νουρλός, ξώ, ζιμπλάρ , φουκάλ κτλ.

Ακριβώς λοιπόν επειδή οι λέξεις αυτές εντυπωσιάζουν περισσότερο, σε σύγκριση με άλλες, οι οποίες στα ιδιώματα αυτά αλλοιώνονται λιγότερο (π.χ. ήλιους, νιρό, πιδί, ραντίζου, σύκου, τόπους, χουργιό, φουμί κτλ.) ή μένουν αναλλοίωτες (π.χ. αέρας, βαθύς, γη, έλα, καλά, νήμα, πανί, χαρά, ψέμα κτλ.), γι' αυτό και όσοι συντάσσουν σήμερα ιδιωματικά γλωσσάρια τις ξεχωρίζουν και τις καταγράφουν ως τις πιο αντιπροσωπευτικές του ιδιώματος, μαζί φυσικά με άλλες άγνωστες στην κοινή νεοελληνική ή που στο ιδίωμα παρουσιάζουν σημασιολογικές αποκλίσεις και άλλες ιδιαιτερότητες

Το ίδιο λοιπόν πρέπει να έκαμναν και οι μεταγενέστεροι λεξικογράφοι. Κατέγραψαν εκείνες κυρίως τις ιδιωματικές λέξεις της μακεδονικής διαλέκτου οι οποίες εντυπωσίαζαν με τη μορφή της προφορικής ομιλίας των Μακεδόνων ή παρουσίαζαν ιδιαιτερότητες. Για το θέμα αυτό ο Γ. Χατζιδάκης έγραψε επιγραμματικά: "Οι λεξικογράφοι ούτοι [...] κατ' ανάγκην θα έπραττον ο,τι καί οί νυν γλωσσάρια συντάσσοντες των διαφόρων χωρών της Ελλάδος, ήτοι θα συνέλεγον καί κατέγραφαν ουχί οσα εφαίνοντο αυτοις κοινά και ομαλά, άλλ' όσα ασυνήθη και έκτροπα και δη μάλιστα τα ξένα και έκφυλα".

Και είναι γνωστό ότι οι αρχαίοι Μακεδόνες είχαν τη δική τους διάλεκτο (μακεδονίζειν - μακεδονιστί) που αποδεικνύεται συνεχώς, όπως και εδώ, ότι είναι ελληνική.

Επειδή όμως η γραπτή γλώσσα γενικότερα θέλει να αποτυπώνει ολόκληρη την αληθινή μορφή των λέξεων, γι' αυτό και οι Μακεδόνες, μόλις μπήκαν δυναμικά στο προσκήνιο της ιστορίας και γνώρισαν τη γραφή από τους νοτιότερους Έλληνες, καθιέρωσαν, τουλάχιστο από τον 5ο αι. π.Χ., ως γραπτή και επίσημη γλώσσα, την αττική διάλεκτο, η οποία στο μεταξύ είχε καλλιεργηθεί ως γραπτή από εξαίρετους συγγραφείς και είχε επιβληθεί στον ελληνικό κόσμο από τους ισχυρότερους πολιτικά και πολιτισμικά Αθηναίους .

Ας έρθουμε όμως στο λεξιλόγιο της μακεδονικής διαλέκτου. Οι μεμονωμένες λέξεις που μας διέσωσαν οι λεξικογράφοι και οι γραμματικοί είναι, όπως είναι φυσικό, σχεδόν όλες ελληνικές, όπως και τα ιστορικά ονόματα των Μακεδόνων.

Ανάμεσα όμως σ' αυτές υπάρχουν και μερικές, ελάχιστες, οι οποίες είτε μπορεί να είναι δάνεια από γειτονικές γλώσσες, πράγμα επίσης πολύ φυσικό, είτε είναι αυστηρά διαλεκτικές. Ορισμένες πάντως δεν δείχνουν ότι είναι ελληνικής αρχής, επειδή επισκοτίστηκε η ετυμολογική τους δια φάνεια εξαιτίας φωνητικών και μορφολογικών αλλαγών που έχουν υποστεί στην προφορική ομιλία με την πάροδο του χρόνου. Και ακριβώς τις λέξεις αυτές κυρίως κατέγραψαν οι γλωσσογράφοι και λεξικογράφοι από την εποχή των χρόνων του Μ. Αλεξάνδρου. Οι ιδιωματικές αυτές λέξεις, επειδή προέρχονταν από την προφορική, γρήγορη συνήθως, καθημερινή ομιλία των Μακεδόνων, εντυπωσίαζαν με την αλλοιωμένη μορφή τους και με την άγνωστη ή τη διαφορετική σημασία τους.

Τις λίγες αυτές λέξεις τις ξεχώρισαν οι ξένοι γλωσσολόγοι και ιστορικοί ήδη από τον περασμένο αιώνα και τις υπέβαλαν σε εξονυχιστική εξέταση. Μερικοί όμως προσπάθησαν να ανακαλύψουν σ' αυτές ινδοευρωπαϊκές ρίζες ή φωνητικά γνωρίσματα κοινά, όχι με την ελληνική γλώσσα, αλλά με τις ελάχιστα ή καθόλου γνωστές γλώσσες των γειτονικών με τους Μακεδόνες λαών, όπως είναι η Ιλλυρική, η θρακική και η Φρυγική, ή ακόμα και με τις γλώσσες απομακρυσμένων γεωγραφικά ινδοευρωπαϊκών λαών. Στηριγμένοι έπειτα σε εικασίες ή φανταστικές ομοιότητες ριζών και λέξεων των γλωσσών αυτών με τις πολύ λίγες άγνωστης αρχής λέξεις της Μακεδονικής, διατύπωσαν διάφορες θεωρίες: ότι τάχα η αρχαία μακεδονική ήταν κλάδος της Ιλλυρικής, ή ότι ήταν αυτοτελής "μικτή" γλώσσα, ή ότι ήταν απλώς συγγενική με την Ελληνική κτλ., αποκλείοντας την περίπτωση μια αρχαία ελληνική διάλεκτος, όπως η διάλεκτος των Μακεδόνων, να έχει, εκτός από τα δικά της ξεχωριστά φωνητικά, μορφολογικά κτλ. γνωρίσματα, και κάποια δάνεια από τους γειτονικούς λαούς, όπως έχει κάθε διάλεκτος και ιδίωμα οποιασδήποτε γλώσσας.. ..

Πρόκειται φυσικά για εντελώς εσφαλμένη αντίληψη.

Ο ισχυρισμός π.χ. ότι οι μακεδονικές λέξεις: άδή και άδραία, δεν ανήκουν στην ελληνική γλώσσα, ενώ είναι ολοφάνερο ότι πρόκειται για τις λέξεις αιθήρ και αιθρία των άλλων Ελλήνων, είναι ανάλογος με το να ισχυρισθεί κανείς ότι οι λέξεις π.χ. αδράχτι, αλέτρι, αυγό, βγαίνω, γίδια, καθρέφτης, μούχλα της κοινής νεοελληνικής δεν ανήκουν στην ίδια γλώσσα στην οποία ανήκουν οι λέξεις άτρακτος (ατράκτιον), άροτρο, ωόν, έκβαση, αίγες, κάτοπτρο, ομίχλη.

Είχα γράψει παλαιότερα ότι: "κανένας [...] δεν μπορεί να αποκλείσει και την περίπτωση μερικές από τις λέξεις αυτές - τις μακεδονικές - να είναι ελληνικής αρχής, αλλά να φαίνονται ξενικές εξαιτίας των φωνητικών κτλ. μεταβολών που τυχόν έχουν υποστεί με το πέρασμα του χρόνου" και ότι: "από τις λίγες νομιζόμενες ξενικής αρχής δεν είναι απίθανο να αποδειχθούν κάποτε και άλλες ελληνικής αρχής".

Πραγματικά, όταν σε ειδική μελέτη διαπίστωσα ότι τα δύο βασικά φωνητικά γνωρίσματα των βορείων νεοελληνικών ιδιωμάτων, δηλαδή η τροπή των άτονων β (ε, αϊ) σε (, των άτονων ο (ο, ω) σε ου και αποβολή των άτονων ι (ι, η, υ, ει, οι) και ου, εμφανίζονται ήδη από τον 3ο αι. π.Χ. σε αρχαίες ελληνικές διαλέκτους, υποπτεύτηκα ότι είναι πολύ πιθανό να υποκρύπτονται τα γνωρίσματα αυτά και στις αμφισβητούμενες ως ελληνικές λέξεις του αρχαίου μακεδονικού λεξιλογίου. Έτσι, άρχισα να επανεξετάζω τις λέξεις αυτές σύμφωνα με το πνεύμα αυτό. Τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας αυτής ήταν να αποδείξω ως ελληνικής αρχής τις εξής μακεδονικές λέξεις:

1. *Βλουρειτις*, προσωνυμία της θεάς Άρτεμης. Είναι το επίθ. φιλωρεϊτις (η φιλούσα τα όρη) με αποβολή άτονου ι και τροπή του άτονου ω (= ο). Πρβ. το επίθ. ούρεία για τη θεά. Το αρσ. φιλωρείτης μαρτυρείται ως επίθετο του Πάνα στην Παλατινή Ανθολογία.

2. *δρηγες. στρουθοί.* Είναι το δειρήγες, από το δεφά (δέρη), με αποβολή άτονου ει (= ι). Πρβ. την ηλιακή λέξη: *δειρήτης*.

3. *εστερικαί (χύνες)*. Αναφέρονται έτσι οι τραπεζήες του Ομήρου ως μακεδονική λέξη από τον Στέφανο τον Βυζάντιο. Είναι το επίθ. *σιταριχαί* = οι οικόσιτοι.

Εδώ θα εξετάσουμε τις ακόλουθες μακεδονικές λέξεις: *1. άδή και άδραία, 2. ακραία, και 3. γάρκαν και γάρρα.*

Και αυτές οι λέξεις, επειδή η ετυμολογία τους παρουσιάζει ορισμένα φωνητικά προβλήματα, χρησιμοποιήθηκαν από ξένους γλωσσολόγους ως επιχείρημα για να αμφισβητήσουν την ελληνικότητα των Μακεδόνων. Ας δούμε πρώτα τις λέξεις άδή και άδραία. Ο Ησύχιος έχει:

άδή. ουρανός, Μακεδόνες, άδραία. αιθρία, Μακεδόνες.

Σχεδόν όλοι οι γλωσσολόγοι και ιστορικοί αναγνωρίζουν ότι οι δυο αυτές λέξεις αντιστοιχούν στις λέξεις αίθήρ και αιθρία της αρχαίας ελληνικής, οι περισσότεροι όμως θεωρούν ότι τα φωνητικά γνωρίσματα που παρουσιάζουν είναι ξένα προς την ελληνική γλώσσα. Αυτά είναι: (α) η τροπή της άτονης αρχικής διφθόγγου αϊ- σε α-, (β) η τροπή του θ σε δ, και (γ) η αποσιώπηση του τελικού -ρ στη λέξη άδή. Είναι βέβαια και η κατάληξη -αία, αντί -ία στη λέξη άδραία, αλλά για τη μεταβολή αυτή δεν γίνεται πολύς λόγος. Ας δούμε λοιπόν τα γνωρίσματα αυτά.

(α) Για την τροπή της διφθόγγου αϊ- σε α-, η οποία παρουσιάζεται και στην αδέσποτη στον Ησύχιο συγγενική λέξη άδαλός (άδαλός. ασβολος, Ησύχ.) = αίθαλός, αλλά θεωρείται από πολλούς μακεδονική λέξη, διατυπώθηκαν διάφορες θεωρίες, από τις οποίες οι κυριότερες είναι: (ί) ότι το α- αντί της διφθόγγου αϊ- οφείλεται σε παράλληλο μεταπτωτικό τύπο της ΙΕ ρίζας aidh-: *adh- = ελλ. αιθ-: αθ-, (ίί) ότι ο μονοφθογγι-σμός αϊ- = α- οφείλεται σε ξένη επίδραση, π.χ. της Ιλλυρικής (Thumb, Blumenthal, Krahe), και (ϋί) ότι πρόκειται για πρωτοελληνικό νεωτερισμό.

Κανένας όμως δεν σκέφτηκε ότι υπάρχει και η περίπτωση οι λέξεις αυτές να είναι των μεταγενέστερων χρόνων, όταν η δίφθογγος αι είχε πάψει πλέον να προφέρεται ως αι και είχε μονοφθογγισθεί σε e, οπότε οι λέξεις αιίθήρ, αιθρία, αιθαλός κτλ. προφέρονταν πλέον από όλους τους Έλληνες ως *βθήρ, *βθρία, *βθαλός κτλ. Και

αυτό, όπως είναι γνωστό, συνέβη νωρίς. Παραδείγματα της προφοράς της αι ως e υπάρχουν σε παπύρους ήδη από τον 2ο αι. π.Χ., όπου η ai γράφεται με ε, π.χ. εγών (= αιγών), οράτε (= οράται), αυθεραίτως (= αυθαιρέτως). Ορισμένοι επιστήμονες μάλιστα πιστεύουν ότι ο μονοφθογγισμός της διφθόγγου αι = e αρχίζει πολύ νωρίς, ήδη τον 6ο αι. π.Χ..

Αξιοσημείωτο είναι ότι με ε (έψιλον) έγραψε τη λέξη αιθρία και ο Ησύχιος και μάλιστα με τονισμό που συμπίπτει με τον τονισμό των θηλυκών επιθέτων σε -α της κοινής νεοελληνικής έθρια. ευδία (πρβ. η άγια, η βόρεια, η δόλια κτλ. της κοινής νεοελληνικής αντί η αγία, ή βαρεία, ή δολία κτλ. της καθαρεύουσας και της αρχαίας ελληνικής). Με ε έγραψε επίσης ο Ησύχιος και τη λέξη ακραία: ακρέα. παις θήλεια, Μακεδόνες, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Επομένως, το αρχικό άτονο α στις λέξεις άδή, άδραία και άδαλός δεν προέρχεται από την αρχαία δίφθογγο αι που προφέρονταν αϊ αλλά από τη μεταγενέστερη αι, η οποία είχε συμπέσει με τον φθόγγο e. Έχουμε δηλαδή στις λέξεις αυτές τροπή του αρχικού άτονου αι- από e- σε α-.

Παράδειγμα τροπής αρχικού άτονου ε- σε α- κατά τη μεταγενέστερη εποχή είναι η λ. άργαλεϊον = εργαλεῖον (βλ. LSJ, λ. αργαλεϊον:(later form for εργαλεῖον) απ' όπου η κοινή νεοελληνική ό αργαλειός (Ν. Ανδριώτης, ΕΛ) κατά την ομηρ. λ. ιστός (Ζ 491: τα σ' αυτής έργα κόμιζε / ίστόν τ' ήλακάτην τε) (Du Cange, λ. άργαλεϊον: και τα έργα σου άγωνίζου αργαλίον και ήλακάτην ubi αργάλιον dicitor quod ίστόν vocar Homerus).

Περισσότερα παραδείγματα όμως τροπής αρχικών άτονων τόσο αι-όσο και ε- σε α- έχουμε στη μεσαιωνική και νέα ελληνική, όπως αϊ- > α-:

αθάλη (μεσν. και νεοελλ.) = αιθάλη, λέξη συγγενική με τις αρχ. αίθήρ, αιθρία (αιθρ-αία) και αίθαλός που είδαμε, αφνίδιος (μεσν. και νεοελλ.) = αρχ. αιφνίδιος, αματιά (νεοελλ. ιδιώματα) = μεταγν. αιματία. ε- > α-: αγγίζω (μεσν. και νεοελλ.) = αρχ. εγγίζω, αγνάντια (μεσν. και νεοελλ.) = τα εναντία, απάνω (μεσν. και νεοελλ.) = αρχ. επάνω, αχινός (μεσν. και νεοελλ.) = αρχ. έχινος.

Φυσικά η τροπή αυτή δεν είναι φαινόμενο υποχρεωτικό. Ανήκει, μαζί με την αποβολή αρχικού ε- (ε-, αϊ-), στις λεγόμενες "αλματικές" παθήσεις και παρατηρείται συνήθως στις λέξεις που προέρχονται από την προφορική παράδοση. Σχετικά με την αποβολή αρχικού ε στην κοινή νεοελληνική έχουμε π.χ. από τη μια γίδι (αίγίδιον), ματώνω, ματωμένος κτλ. (αίματόω), λάδι (ελάδιον), λυθρίνι (ερυθρίνιον), ξυπνώ (εξυπνίζω -εξυπνώ), ρεβύθι (ερέβυνθος - ερεβύνθ-ιον) κτλ. και από την άλλη: αιτία, αιχμάλωτος, αιώνας - εκατό, ελιά, ελπίδα κτλ. Και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι μεταβολές αυτές είναι συνάρτηση του αρχικού φωνήεντος αι, ε με το τελικό φωνήεν της προηγουμένης λέξεως "εν sandhi".

Αυτός είναι λοιπόν και ο λόγος που δεν έχουμε σε όλες τις λέξεις της αρχαίας μακεδονικής διαλέκτου - άλλωστε τόσο λίγες - τροπή αρχικού άτονου αι- σε α-. Δεν παρατηρείται π.χ. τροπή αρχικού άτονου αι- σε όσες προέρχονται από τη λόγια παράδοση, όπως Αίγαί, Αιγαίος, Αϊσχρίων, Αίανή κτλ.

Δεν έχουμε επίσης παραδείγματα τροπής όταν ο φθόγγος ε (ε, αι) δεν είναι αρχική άτονη συλλαβή, ή είναι γενικότερα τονούμενος μέσα στη λέξη. Επομένως, οι λέξεις άδδαι, Γαιτέας, πεζέταψοι Καρπαία, Κοριναίος κτλ., ή Αίσυμνος, λαίβα, Δαίσιος, Δαίται, εταίροι κτλ. διαφέρουν από τις: άδή, άδραία και άδαλός. Απόδειξη η λέξη αίθουσα, όπου το αρχικό αι-είναι τονούμενο. Η λέξη αυτή παραδίδεται από τον Ησύχιο ως ιδιωματική με τον τύπο αίδώσσα: αίδώσσα. της αυλής τα τειχία (πρβ. Ευστάθιο Θεσσαλονίκης 1547, 56 = Ω 238: αίθουσα. αυλής τειχία), και θεωρείται μακεδονική.

Ότι όμως υπάρχουν και σε αυτές τις περιπτώσεις εξαιρέσεις φαίνεται από τη νεοελλ. λέξη άντερο (βορ. Ιδιώματα άνδιρου, όπου τονισμένο αρχικό έ- τρέπεται σε ά-: αρχ. έντερον - μεσν. άντερο, από τα έντερα . τα 'ντερα - άντερο).

Και όμως, ακριβώς επειδή οι γλωσσολόγοι δεν μπόρεσαν να εξηγήσουν σωστά τη διάκριση αυτή, τη χρησιμοποίησαν ως επιχείρημα για να διατυπώσουν την άποψη ότι οι λέξεις άδή, άδραία (και άδαλός) δεν ανήκουν σε διάλεκτο ελληνικής γλώσσας.

(β) Αλλά και η τροπή του θ σε δ, η οποία ανήκει στη γενικότερη συνήθεια των Μακεδόνων να τρέπουν τα δασέα σύμφωνα φ, χ, θ των άλλων διαλέκτων σε μεσαία β, γ, δ αντίστοιχα, θεωρήθηκε και αυτή ως επιχείρημα για το ίδιο συμπέρασμα. Όμως το πρόβλημα και πάλι είναι απλό. Τα σύμφωνα φ, χ, θ είχαν αρχίσει οι Έλληνες να τα προφέρουν ως εξακολουθητικά, διαρκή, όπως είναι και σήμερα, ήδη από τον 5ο αι. π.Χ.. Και ακριβώς τα σύμφωνα αυτά έτρεπαν οι Μακεδόνες, όχι πάντοτε όμως, και σε όλες τις περιπτώσεις, στα επίσης εξακολουθητικά β, γ, δ αντίστοιχα, στην καθημερινή τους ομιλία, επειδή, όπως πολύ χαρακτηριστικά έγραψε ο μεταγενέστερος σχολιαστής: το β τω φ συγγενές έστι.

Για το θέμα όμως αυτό δεν χρειάζεται τώρα να πούμε περισσότερα.

(γ) Και ερχόμαστε στο πρόβλημα της αποσιωπήσεως του τελικού -ρ στη λέξη άδή. Και το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίστηκε ή μη ελληνικό (ungriechisch) ή ως επίδραση της θρακο-ιλλυρικής και χρησιμοποιήθηκε έπειτα ως επιχείρημα εναντίον της ελληνικότητας της μακεδονικής διαλέκτου. Εξαίρεση αποτελεί ο E.Schwyzer (Griech, Grammatik τ I σελ 70).

Το -ρ- όμως και το -λ- είναι ευπαθείς φθόγγοι (στην αρχαία δωρική διάλεκτο της Κρήτης αλλά και σε άλλες γλώσσες μετατρέπονται σε φωνήεντα) και η αποσιώπηση τους παρατηρείται και στην ελληνική γλώσσα. Ήδη οι Θεσσαλοί τον 3ο αι. π.Χ. πρόφεραν το Λαρισαίοι Λασαίοι και ο τύπος Λάσα που αναφέρει ο Ησύχιος (Λάσαν την Λάρισαν) δεν απέχει πολύ από τον τύπο Λάρσα αντί Λάρισα που προφέρουν σήμερα όσοι μιλούν βόρεια νεοελληνικά ιδιώματα.

Ο ίδιος λεξικογράφος, ο Ησύχιος, έχει π.χ. εγμα. οχύρωμα και είναι, νομίζω, προφανές ότι εγμα = εργμα, όπως και στέγειν αντί στέργειν. Αποσιώπηση του λ στην αρχή λέξεως έχουμε στο Ικμάν λικμάν του Ησύχιου (Frisk, GEW, λ. λικμάω). Να θυμίσω και την προφορά από πολλούς Γερμανούς σήμερα του τελικού -er της γλώσσας τους ως -a, π.χ. Vat-a αντί Vater.

Τέλος, για την κατάληξη -αία αντί -ία στη λέξη άδραία δεν έκανε, όσο ξέρω, κανένας λόγο, εκτός από τον A. Frisk, ο οποίος παράγει τη λέξη από ουσ. αδρά (= ομηρ. αΐθρη, αττ. αΐθρα) και την κατάληξη -ία. Νομίζω όμως ότι εδώ έχουμε αναλογικό σχηματισμό κατά τα επίθετα (από ουσιαστικοποίηση) σε -αία (= -έα), που είναι φαινόμενο συνηθισμένο στην Ελληνική, πρβ. αρχ. μακεδ. ακραία (βλ. κατωτέρω) - ν. ελλ. τροχαία, νεολαία.

Και τώρα έρχομαι στη λέξη ακραία. Ο Ησύχιος έχει:

άκρέα. παις θήλεια, Μακεδόνες, πρβ. ακραία. παις θήλεια, υπό Μακεδόνων, Μέγα Έτυμολογικόν (52, 187).

Από τους πρώτους ο A. Frisk ετυμολογεί τη λέξη ακραία από το επίθετο της αρχ. ελλ. ακραίος με τη σημασία ακμαίος, όπως λέει στη λέξη άκρηβος που σημαίνει: αυτός που βρίσκεται στην ακμή της ήβης. Ο Hoffmann δεν δέχεται την ετυμολογία αυτή, αφού λέει, πολύ σωστά νομίζω, πως και μόνο η λέξη παις είναι αρκετή να δηλώσει τον νέο άνθρωπο, όπως και το ακρ-ηβος. Κατά τον Hoffmann το επίθετο ακραία σχηματίστηκε από το ουσιαστικό άκρα, όπως το παρθενική από το παρθένος. Στο άκρα όμως πρέπει να κρύβεται λέει η λέξη κόρα (= κόρFα -κόρη) = ά-κόρα, όπου το κόρα έγινε μεταπτωτικά -κρα, όπως δόμος, αλλά μεσό-δμη, γόνος, αλλά νεογνόν, κεβαλά, αλλά κεβλά (κεβλή), χωρίς να εξηγήσει το αρχικό α- στη λέξη ά-κοραία - ά-κραία. Προφανώς -χ'ρα + κατάλ. -αία (κορ-α-αία - κ'ρ-αία).

Τέλος, ο V.Pisani απορρίπτει ως απίθανη την ετυμολογία του Hoffmann και προτείνει απλώς την παραγωγή της λέξεως από την αρχ. ελλ. άχήρατος. Ενώ ο J. Kalleris προτιμά την παραγωγή από τη συγγενική με την ακήρατος λέξη ακέραιος (ακέραια - ακραία), δίχως να αιτιολογήσει τη σημασιολογική μεταβολή και την αποβολή του άτονου ε.

Νομίζω ότι ο Hoffmann πλησίασε την αλήθεια. Η δυσκολία όμως να εξηγήσει το αρχικό α- δεν τον οδήγησε στη βεβαιότητα και άφησε το ζήτημα ανοιχτό. Κατά τη γνώμη μου η λέξη ακραία έχει πράγματι την προέλευση της, όχι ακριβώς από τη λέξη κόρFα (κόρη), αλλά από το αρσενικό της κούρος.

Πριν όμως προχωρήσω, θα ήθελα πρώτα να

σημειώσω ότι και ένα άλλο επίθετο σε -αιος, -αία προέρχεται από τη λέξη κόρFα - κόρη ως εξής: Από το ουσ. κόρα - κόρη σχηματίστηκε πρώτα ένα άλλο ουσιαστικό με την κατάληξη -ίνα: κορ-ίνα που σώζεται ως κύριο όνομα. Πρόκειται για τη γνωστή ποιήτρια από την Τανάγρα της Βοιωτίας Κόριννα (με ανέβασμα του τόνου, πρβ. λευκός - λεύκη, σταυρός - Σταύρος κτλ.). Δεν ξέρουμε αν το κορ-ίνα ήταν υποκοριστικό ή μεγεθυντικό του κόρη (πρβ. νεοελλ. αγόρι - αγορίνα = κορίτσαρος κτλ.). Όμοιο επίθετο με την κατάληξη -ινος πρέπει να σχηματίστηκε και κούρ-ινος από το ουσ. κούρος και θα είχε και αυτό υποκοριστική ή μεγεθυντική σημασία, όπως το κορ-ίνα.

Από το κούρ-ινος προήλθε το γνωστό όνομα Κύρ-νος με το υ αντί του ου πιθανώς από επέμβαση των Γραμματικών, πρβ. οφρύες - άβρουFες, (ροφώ) ρυφώ - ρουφώ - ρουβοτός. ρόφημα, Ησύχ. κτλ., ή κούρη = κόρη -επίθετο κουρίδιος). Σχηματίστηκε λοιπόν από το επίθ. κορ-ίνα άλλο επίθετο σε -αιος, το κοριν-αιος, το οποίο, όπως και το ακραία, αναφέρεται, όπως θα δούμε, σε παιδα. Και δεν είναι τυχαίο ότι και οι δυο λέξεις Κύρνος και κοριναιος είναι λέξεις μακεδονικές, και ιδού:

Ο Hoffmznn, κατά σύμπτωση, μετά τη λέξη ακραία πραγματεύεται το μακεδονικό όνομα Κύρνος και αναφέρει δύο σχετικά χωρία. το ένα είναι του Φωτίου: Κύρνος, ερωμένος θεόγνιδος, Μακεδόνες δε τους σκοτίους Κύρνους καλούσιν, και το άλλο είναι το λήμμα του Ησυχίου στη λέξη σκότιος: σκότιος. νόθος, ο λάθρα γεννηθείς των γονέων της κόρης, τους γαρ μη εκ φανεράς, λαθραίας δε μίξεως γεγονότας σκότιους εκάλουν, ένιοι δε παρθενίους, άλλοι κοριναίους, καθάπερ Μαρσύας εν τω α. Το επίθ. κοριν-αίος πρέπει να είναι λέξη της ελληνικής διαλέκτου των Μακεδόνων, επειδή και οι δύο Μαρσύες που αναφέρονται ότι έγραψαν Μακεδονικά είναι Μακεδόνες: ο ένας από την Πέλλα, ο αρχαιότερος, και ο άλλος από τους Φιλίππους, ο νεότερος. Κοριν-αιος λοιπόν στη μακεδονική διάλεκτο είναι ο σκότιος, το νόθο παιδί.

Ύστερα απ' αυτό ο σχηματισμός του επιθ. κοριν-αίος από το κορ-ίνα και αυτό από το κόρη - χόρια με οδήγησε στον σχηματισμό του επιθ. ακραία από ένα άλλο επίθετο που σχηματίστηκε από το ουσ. κούρος και την κατάλ. -αία. Και αυτό είναι το ακουρος,

Πρόκειται για επίθετο που αναφέρεται μόνο μια φορά (των άπαξ ή λέξις, όπως θα μας πει ο Λεξικογράφος) στην Οδύσσεια (η 64):

Ναυσίθοος δ' ετεκεν Τηξίνορά τ' Αλκίνοόν τε. τον μεν άκου ρον έόντα βάλ' άργυρότοξος Απόλλων νυμφίον εν μεγάρω, μίαν οίην παϊδα λιπόντα Αρήτην την δ' Αλκίνοος ποιήσατ' άκοιτιν,

και έχει τη σημασία: αυτός που δεν έχει γιο (κοϋρον), δεν γέννησε αρσενικό παιδί, ώστε να τον κληρονομήσει. Ήδη μας λέγει ο Ησύχιος: άκου-ρον μη γεννήσαντα παιδα άρρενα. τον μεν άκουρον έόντα (βάλ) άργυρότοξος Απόλλων [...] μίαν οϊην παιδα λιπόντα. των άπαξ ή λέξίς.

Είναι προφανές, νομίζω, ότι από το επίθετο αυτό, το ακουρος, σχημάτισαν οι Μακεδόνες επίθ. άκουραία για να δηλώσουν το μοναδικό παιδί, την θήλειαν παιδα άκούρων γονέων (όπως είδαμε στο παραπάνω χωρίο της Οδύσσειας: μίαν οιη ν παιδα = μια και μοναχή κόρη), γονέων που δεν εγέννησαν κοϋρον, όπως από το κορ-ίνα (και πιθανώς και από κόρ-ινος) σχημάτισαν επίθ. κοριν-αϊος. Έπειτα το άκουραία στη γρήγορη προφορική καθημερινή ομιλία των Μακεδόνων έγινε άκ'ραέα, με αποβολή του άτονου ου, η οποία δεν αποκλείεται να συνέβαινε και στο επίθ. ακουρος: άκ'ρος.

Έχουμε λοιπόν και εδώ, πιθανώς ήδη από τον 3ο αι. π.Χ. (ο Ησύχιος δεν χρονολογεί τις λέξεις), το φαινόμενο της αποβολής άτονου ου (ία) που συνεχίζεται ως σήμερα στα βόρεια νεοελληνικά ιδιώματα. Όμοια αποβολή άτονου ου "επί ϊσοις δροις", ανάμεσα δηλαδή στο κ και ρ έχουμε σήμερα σε βόρεια νεοελληνικά ιδιώματα. Ο Α. Τζάρτζανος αναφέρει στον Τύρναβο της Θεσσαλίας η κουρούνα (αρχ. κορώνη, όπως και στο Νησί των Ιωαννίνων), το γνωστό πουλί, λέγεται κρούνα και ο Ευθ. Μπουντώνας σημειώνει από το Βελβεντό της Δυτικής Μακεδονίας τη λέξη καρακακρούνα που την ερμηνεύει: καρακαξο-χουρούνα, ενώ πρόκειται για τη λέξη κορακο-κουρούνα (πρβ. καρακάξα = κοραχόκισσα). Την καρακακρούνα την ξέρω και εγώ από τα παιδικά μου χρόνια.

Δεν είναι επομένως καθόλου απίθανο, νομίζω, και το επίθετο του Δία ακραίος Ζευς που αναφέρεται σε θεσσαλική επιγραφή (περιοχή της Δημητριάδος), να προέρχεται και αυτό από το επίθ. άκουραίος με τη σημασία: Ζευς προστάτης των άκούρων γονέων. Για την αποβολή άτονου, και μάλιστα υστερογενούς ου και στην αρχαία θεσσαλική διάλεκτο βλ. τον τύπο: "Απλούν = ώ "Απολλον σε επιγραφή του 3ου αι. π.Χ.. Το παράδειγμα αυτό είναι μια ακόμα επιβεβαίωση ότι η αποβολή του άτονου ου γινόταν και στη διάλεκτο των Μακεδόνων ήδη από τον 3ο αι. π.Χ.

Τέλος, θα ήθελα να τελειώσω με την επιβεβαίωση της ετυμολογίας της λέξεως γάρκαν = χάρακα(ν) προσθέτοντας νέα αποδεικτικά επιχειρήματα. Ο Ησύχιος έχει:

γάρκαν ράβδον, Μακεδόνες, πρβ. και γάρρα. ράβδος, Ησύχ.

Για τη μακεδονική λέξη γάρκαν, η οποία από το ερμήνευμα στην αιτιατική οδηγούσε ήδη σε μια ελληνική λέξη, πάλι με αιτιατική σε -αν, ανακοίνωσα πριν από καιρό την ετυμολογία που θεώρησα σωστή, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για την αιτιατική της αρχ. ελλ. λέξεως χάραξ, ο (ή): τον (την) χάρακα(ν). Η ανακοίνωση μου ήταν σύντομη. Σημείωσά απλώς ότι στη λέξη έχουμε: (α) την κανονική τροπή "τη γνωστή μακεδονική" του χ σε γ, (β) την αποβολή του α (κατά τον λεγόμενο νόμο του Kretschmer, και (γ) το τελικό -ν, αναλογικά προς τα πρωτόκλιτα: ήμέραν, χώραν κτλ.

Την περίπτωση αυτή, που είναι νομίζω εύλογη και δεν παρουσιάζει καμιά δυσκολία, δεν την ανέφερε κανένας από τους γλωσσολόγους που ασχολήθηκαν με το λεξιλόγιο των αρχαίων Μακεδόνων, εκτός από τον O. Hoffmann, αλλά και αυτός σε μια υποσημείωση, για να την απορρίψει χωρίς συζήτηση. Όλοι τους πρότειναν διάφορες άλλες ετυμολογίες συνδέοντας κυρίως τη λέξη με τις λέξεις γάρ-ρα και γέρρον στα αδέσποτα λήμματα του Ησυχίου γάρρα. ράβδον και γέρρα. τα από καλάμων ή παπύρων εργαστήρια και τη λέξη γάρσανα στο λήμμα γάρσανα. φρύγανα, Κρήτες. Ο Frisk θεωρεί ως αρχικό τύπο τον *γέρσον, απ' όπου γέρρον, με παράλληλο τον διαλεκτικό τύπο σε -αρ: (-ερ- / -αρ- = ινδοευρ. Γ), χωρίς να εξηγήσει όμως το ρκ στη λέξη γάρκαν (είναι λέει διαφορετική κατάληξη).

Κατά τον V.Pisani η κατάλ. -κα, αν η γραφή, λέει, δεν είναι λανθασμένη, είναι υποκοριστική. Πάντως συνδέει και αυτός τη λέξη με τις γάρρα, γάρσανα, γέρρον. Τέλος, ο]. Kalleris δέχεται την προέλευση της λέξεως από τη ρίζα Fρακ-Fραγ- (πρβ. Fρήγ-νυμι), απ' όπου με μετάθεση Fαρκ-α = άρκα λέξη συγγενική με τις βρά-κος, βράκαλον, ράκ-τριαι κ. α.

Όλες αυτές όμως είναι προσπάθειες που στηρίζονται σε απλές εικασίες, χωρίς αποδεικτική αξία, όπως και του A. Thumb, ο οποίος χαρακτηρίζει τη λέξη ως εντελώς ξενική (vollig Fremdartig).

Τα στοιχεία που παρουσιάζω εδώ υποστηρίζουν, πιστεύω, με μεγαλύτερη πειστικότητα την ετυμολογία των λέξεων γάρκαν (και γάρρα) από την αρχ. ελλ. λέξη χάραξ, αιτ. χάρακα(ν)..

Τα στοιχεία αυτά είναι, πρώτα, μια σειρά από διάφορα λήμματα του Ησυχίου, όπου η λέξη χάραξ παρουσιάζεται συνώνυμη με τις λέξεις βακτηρία, κάμαξ, σκόλοφ, σταυρός, υποστήριγμα κτλ. Από το άλλο μέρος και η λέξη ράβδος αναφέρεται ως συνώνυμη με τις λέξεις βακτηρία και σκόλοφ. Ακολουθούν έπειτα δύο τελευταία λήμματα τα οποία πιστεύω ότι δεν αφήνουν πλέον καμιά αμφιβολία ότι οι λέξεις γάρκαν και γάρρα προήλθαν από την αιτιατική χάρακα(ν) της αρχ. ελλ. λέξεως ο (η) χάραξ.

Ας τα δούμε. Ο Ησύχιος έχει:

βακτηρία. ράβδος.

κάλυτρα. σπάθαι φοινίκων, σκόλοπες, χάρακες, σταυροί[κάλλυντρα].

κάμακας. κοντάρια ορθά ή καλάμους οξείς.

κάμακες. δοράτια Ιππικά και ορθά ξύλα υπό ταις άναδενδράσι.

κάμαξ. δόρυ, σχίζα και τα υπό ταις άναδενδράσι ξύλα (πρβ. Σουιδα: κάμαξ. χάραξ, ορθόν ξύλον,,λέγεται θηλυκώς).

κάμαξι. τοις ύποβαστάζουσι τάς αμπέλους ξύλοις.

κάραξ. στρώσω (καράξαιMus.Schmidt: κάραξ. σταυρώσω Macdd.). Το χωρίο είναι εφθαρμένο. Διορθώνω: χάραξ. σταυρός.

οινωτρον χάρακα, η την αμπελον ίστάσι Δωριείς (πρβ. οίν Η. Theogn. Mus = PChantraine ap. L. Robert, Hellenica 10, 282,2).

πασσάριος. σταυρός. Διορθώνω: πάσσαλος (ή πασσάλιος). σταυρός.

σκάμβυκες. σκόλοπες, χάρακες.

σκάνδαλος. οι δε σκόλοψ ή ράβδος ή άπωξυμμένη πάσσαλος.

σκόλοπες. ορθά ξύλα, σταυροί, χάρακες.

σκωλος. ράβδος. Διορθώνω: σκόλοψ. ράβδος. Πρβ. Σουΐδα: σκόλοψ ξύλον ύξϋ και οι των φοινίκων [...], επίσης: κάλυτρα. σπάθαι κτλ. έ.α., Ησύχ., πρβ. ακόμα Σουιδα: σκόλοψ αύτοις και σχοινος άντεμπαγώ, παροιμία. σχοινος είδος φυτού κατά το άκρον οξέος. λέγει ουν ότι τρώσω αυτούς ως σχοινος Οξύς και Οδυνηρός, επειδή ειώθασιν σκόλοπας έγκρύπτειν εν ταις άμπέλοις, ίνα μηδεις εξ επιδρομής και ευχερώς κακουργή, σκόλοψ αύτοις και σχοινος άντεμπαγώ ίνα μηκέτι πατώ-σι70 τάς αμπέλους τάς εμάς και τους σκόλοπας, ας άνειχον από της υλοτομίας, προσκόπτειν κα'ι τα εδάφη όμαλίζειν.

Ακολουθούν τα λήμματα χάρακες και χαράκια, όπου ο Ησύχιος σημειώνει: χάρακες. τάφροι [...] και ακανθώδη φυτά [....] και οι κάλαμοι (ο εκδότης Schmidt εξηγεί: vitis sustancula). χαράκια. υποστηρίγματα.

Και ερχόμαστε στα δύο τελευταία λήμματα, τα οποία, όπως είπαμε, επιβεβαιώνουν ότι οι λέξεις γάρκαν και γάρρα δεν είναι τίποτε άλλο παρά η αιτιατική χάρακα(ν) της αρχαίας ελληνικής λέξεως ο, η χάραξ, όπως την πρόφεραν οι Μακεδόνες βιαστικά στην καθημερινή ομιλία τους. Και ιδού χάρτας- χαράς άξιος ή βακτηρίαν καιχάρκος. βακτηρίας (πρβ. βακτηρία. ράβδος). Είναι ολοφάνερο εδώ ότι στο πρώτο λήμμα αντιστοιχούν δυο διαφορετικές λέξεις, όπως δείχνουν τα ερμηνεύματα: (1) χαράς άξιος, και (2) βακτηρίαν (= βακτηρίας, από: χάρκος = χα-ράκος, όπως στο επόμενο λήμμα: χάρκος. βακτηρίας). Τα λάθη αντιγραφής του Ησύχιου είναι γνωστά. Εδώ συγχέει τη γραφή χαρτος με τη χαρκος (= χάρακας), όπως και στο λήμμα γάρρα. ράβδος, όπου αντιγράφει τη λ. γάρκα (= χάρακα) ως γάρρα!

Στη μακεδονική λέξη γάρκα(ν) παρατηρούμε τα εξής γλωσσικά φαινόμενα:

(α) την αποβολή του άτονου α: χάρακα - χάρκα, όπως κεφαλήν - μα-κεδ. κεβλήν (από κεφ'λήν) και

(β) την προφορά του εξακολουθητικού χ των άλλων ελληνικών διαλέκτων ως γ. πρβ. βράγος. έλος, Ησύχ. Ο εκδότης K. Latte σημειώνει: "Macedon. Pro βράχος". Πρόκειται για μεταπλασμό από τον τύπο τα βραχέα (ενν. ύδατα) - τα βράχια.

Το θέμα όμως της προφοράς των δασέων φ, χ, θ ως β, γ, δ από τους Μακεδόνες είναι καθαρά φωνητικό και δεν συνέβαινε πάντοτε και σε όλες τις περιπτώσεις. Ανήκει, όπως είπαμε, στις λεγόμενες "αλματικές παθήσεις" και παρατηρείται συνήθως στην αρχή των λέξεων, όπως σημείωσε και ο Ευστάθιος θεσσαλονικείς (1654 = K 190): ουδέποτε γαρ, φησι, κατ' αρχάς λέξεων εκείνοι (δηλ. οι Μακεδόνες) τω φ χρώνται, άλλ' άντ' αύτου τω β, όπως π.χ. δέος. φόβος ή θεός, Ησύχ. (βλ. και ανωτέρω, σ. 99, σημ. 40).

Χρειάζεται ακόμα μελέτη κυρίως ως προς τα αδέσποτα λήμματα του Ησύχιου και άλλων συγγραφέων, στα οποία η παρουσία π.χ. β αντί φ αποδίδεται στους Μακεδόνες, ενώ το φαινόμενο αυτό παρατηρείται και σε άλλες δωρικές διαλέκτους. Αξιοσημείωτο τέλος είναι και το γεγονός ότι στο περιβάλλον των συμφώνων αυτών υπάρχει συνήθως και η παρουσία υγρών, π.χ. Βερενίκη (Φερενίκη), Βίλιππος (Φίλιππος), Βρασίδας (Φρασίδας), γλωρόν νομόν, Ησύχ. (= χλωρόν)74, βράγος. έλος, Ησύχ. (= βράχος), άδή (αίθήρ), άδαλός (αιθαλός) κ.ά.

("ΕΛΛΗΝΙΚΑ", Εκδοση εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, τόμος 50ος, τευχος 1ο, Ετος 2000.)

Χείρα βοηθείας: Η συμβολή της Κοινωνίας των Εθνών στο προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα

του Ιάκωβου Δ. Μιχαηλίδη

Στην Ελλάδα η δεκαετία του 1920 σφραγίσθηκε από την έντονη πληθυσμιακή κινητικότητα, ιδιαίτερα στις βόρειες επαρχίες, Μακεδονία και Θράκη. Καραβάνια προσφύγων και μεταναστών συνωστίζονταν στα λιμάνια, στα μεθοριακά περάσματα και στα λοιμοκαθαρτήρια, θύματα των πολιτικών και διπλωματικών διαπραγματεύσεων των παρασκηνίων. Εξυπηρετώντας κυρίως πολιτικές σκοπιμότητες, την ανάγκη δηλαδή να διασφαλισθεί η περίφημη "πληθυσμιακή ομοιογένεια", πραγματοποιήθηκαν δύο ανταλλαγές πληθυσμών. Η πρώτη, η οποία αποφασίσθηκε με τη Συνθήκη του Νεϊγύ το 1919, ήταν εθελοντική και αφορούσε την αμοιβαία μετανάστευση των "φυλετικών, θρησκευτικών ή γλωσσικών" μειονοτήτων ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία. Η δεύτερη αποφασίσθηκε στη Λωζάννη τον Ιανουάριο του 1923, ήταν υποχρεωτική και προέβλεπε την αμοιβαία μετανάστευση των ορθοδόξων χριστιανών της Τουρκίας και των μουσουλμάνων της Ελλάδας. Εξαιρούνταν οι χριστιανοί της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης. Και οι δύο ανταλλαγές πληθυσμών πραγματοποιήθηκαν στη δεκαετία του 1920 υπό την εποπτεία της Κοινωνίας των Εθνών, η οποία συνέστησε δύο Μικτές Επιτροπές, Ελληνοβουλγαρικής και Ελληνοτουρκικής Μετανάστευσης προκειμένου να επιβλέψουν τη διαδικασία της μετακίνησης των πληθυσμών. Περίπου 56 χιλιάδες Βούλγαροι που ζούσαν στην Ελλάδα έναντι 30 χιλιάδων Ελλήνων της Βουλγαρίας και 190 χιλιάδες χριστιανοί από την Τουρκία έναντι 350 χιλιάδων μουσουλμάνων της Ελλάδας επωφελήθηκαν των διατάξεων και μετανάστευσαν εκποιώντας παράλληλα τις περιουσίες τους. Εκατοντάδες υπάλληλοι της ΚτΕ συνεπικουρούμενοι από ντόπιους αξιωματούχους, διηύθυναν για μια ολόκληρη δεκαετία έναν δαιδαλώδη μηχανισμό μετανάστευσης. Το έργο τους ήταν αναμφίβολα κολοσιαίο και εξαιρετικά δύσκολο, στέφθηκε όμως με επιτυχία και "χρεώθηκε" στη θετική συνεισφορά της ΚτΕ.

Αλλά η μετανάστευση των μειονοτήτων υπήρξε η μία μόνο πλευρά του νομίσματος. Την ίδια εποχή η τραγωδία στη Μικρασία έφερε την Ελλάδα αντιμέτωπη με τη μεγαλύτερη πρόκληση στη νεότερη ιστορία της. Δεν ήταν μόνο το όνειδος της καταστροφής ούτε και η απαγκίστρωση από τις προαιώνιες ελληνικές εστίες. Ανέκυπτε κυρίως το ζήτημα της άμεσης περίθαλψης και της παραγωγικής εγκατάστασης ενάμισι εκατομμυρίου περίπου προσφύγων, πολλοί από τους οποίους είχαν χάσει όλα τους τα υπάρχοντα. Η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να αντιμετωπίσει μόνη της μια τόσο περίπλοκη κατάσταση. Για το λόγο αυτό προσέφυγε στην Κοινωνία των Εθνών αιτούμενη τη διεθνή βοήθεια. Ως αποτέλεσμα της ελληνικής προσφυγής ιδρύθηκε, το Νοέμβριο του 1923, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) με πρώτο της πρόεδρο τον Αμερικανό Henry Morgentau, πρώην πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη. Η ΕΑΠ προικοδοτήθηκε με το συνολικό ποσό των 12.300.000 λιρών Αγγλίας, που χορηγήθηκε ως δάνειο στην Ελλάδα από ξένους τραπεζιτικούς κύκλους για την αντιμετώπιση του προσφυγικού προβλήματος. Της μεταβιβάστηκαν επίσης από τα Υπουργεία Γεωργίας και Πρόνοιας όλες οι δικαιοδοσίες που είχαν σχέση με την αποκατάσταση των προσφύ-

γων. Παράλληλα, το ελληνικό κράτος ανέλαβε την υποχρέωση να εκχωρήσει στην Επιτροπή, με πλήρεις τίτλους κυριότητας, εκτάσεις γης που άγγιζαν τα 5.000.000 στρέμματα.

Το έργο της ΕΑΠ ήταν εξαρχής εξαιρετικά δύσκολο. Αφενός έπρεπε να βρεθούν τα κατάλληλα μέρη, ώστε να εγκατασταθούν οι αγρότες πρόσφυγες και να τους δοθεί επίσης κλήρος καθώς και ο κατάλληλος εξοπλισμός για να καλλιεργήσουν τη γη. Αφετέρου, οι αστοί πρόσφυγες έπρεπε να εγκατασταθούν γύρω από πόλεις και να βρουν δουλειά. Η αστική αποκατάσταση όμως αποδεικνύονταν αφάνταστα δύσκολη στην πράξη, καθώς οι αστοί αποτελούσαν το 42% των προσφύγων, ενώ στην Ελλάδα ο αστικός πληθυσμός δεν ξεπερνούσε το 23%. Κι όλα τα παραπάνω έπρεπε να διευθετηθούν κατεπειγόντως, αφού στα στρατόπεδα υποδοχής πολλοί πρόσφυγες πέθαιναν καθώς τους έλειπαν τα στοιχειώδη, ενώ ο εξανθηματικός τύφος τους θέριζε.

Παρά τις δυσκολίες όμως, το προσωπικό της ΕΑΠ προσπάθησε από την πρώτη κιόλας στιγμή να διαχειριστεί την κατάσταση. Κατανέμοντας τη δουλειά σε πέντε ανεξάρτητες Διευθύνσεις Εποικισμού και με προσωπικό που άγγιξε κάποια στιγμή τα 2.000 άτομα, η ΕΑΠ εξελίχθηκε ταχύτατα σε έναν παντοδύναμο μηχανισμό. Σύντομα τα πρώτα αποτελέσματα ήταν γεγονός. Η αγροτική εγκατάσταση των προσφύγων προχώρησε σημαντικά και τη διετία 1925-1926 το μεγαλύτερο μέρος του αρχικού στόχου της παραγωγικής εγκατάστασης 145.000 αγροτικών προσφυγικών οικογενειών είχε επιτευχθεί. Τα χρήματα του δανείου είχαν υλοποιήσει το σκοπό για τον οποίο είχαν διατεθεί. "Το άψυχον του δανείου, οι πρόσφυγες το ενεψύχωσαν με την ζωτικότητά των, την οποίαν έκρυβαν εις τας φλέβας των ως πολύτιμον θησαυρόν... και κατόρθωσαν οι άνθρωποι αυτοί να μεταβάλλουν την ελληνικήν ύπαιθρον εις μίαν τελεσιουργίαν που γεννά θαυμασμόν και σκορπά την αισιοδοξίαν διά το μέλλον ολοκλήρου της χώρας", έγραφε η Εφημερίς των Βαλκανίων στις 26 Ιανουαρίου 1927.

Αντίθετα, η αστική αποκατάσταση βρισκόταν στα τέλη της δεκαετίας του 1930 ακόμη σε εξέλιξη. Αν και ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε την αποκατάσταση 125.000 αστικών προσφυγικών οικογενειών, το 1930 υπήρχαν ακόμη περίπου 30.000 οικογένειες που εξακολουθούσαν να ζουν σε καταυλισμούς. "Χιλιάδες προσφυγικών οικογενειών ενδιαιτώνται εις τρώγλας, εις καλύβας, παράγκας και οπάς της γης ή εις στενόχωρα και ακατάλληλα οικήματα" παρατηρούσε με θλίψη η Εφημερίς των Βαλκανίων, στις 22 Ιανουαρίου 1928. Το ζήτημα της αστικής αποκατάστασης των προσφύγων παρέμεινε τελικά ανοικτό για πολλές δεκαετίες ρίχνοντας μια μόνιμη σκιά στην πορεία του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα.

Δεν έλειψαν όμως και οι κατηγορίες εναντίον των υπευθύνων για την προσφυγική εγκατάσταση. Στις εφημερίδες της εποχής έκαναν αρκετά συχνά την εμφάνισή τους άρθρα που αποκαλούσαν την προσφυγική υπόθεση επικερδή "επιχείρηση" και κατηγορούσαν την ΕΑΠ για ατασθαλίες, χαρακτηρίζοντάς την ως "κράτος εν κράτει". Ταυτόχρονα ζητούσαν τη σύσταση Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για τη διερεύνηση των καταγγελιών. Το Ελληνικό Κοινοβούλιο σε έξι διαδοχικές συνεδριάσεις του, το Μάιο του 1925 αλλά και σποραδικά σε διάφορες άλλες χρονικές περιόδους, ασχολήθηκε εκτεταμένα με τις κατηγορίες που διατυπώνονταν εναντίον της ΕΑΠ. Σε μια από αυτές, ο βουλευτής Ν. Κωνσταντόπουλος με μια φορτισμένη ομιλία του απαίτησε από τον Έλληνα Πρωθυπουργό "όπως βροντοφωνήση προς την Επιτροπήν Αποκαταστάσεως, έν μεγαλόστομον Άλτ".

Όμως και οι ίδιοι οι πρόσφυγες διαμαρτύρονταν για τις ενέργειες της ΕΑΠ κάνοντας λόγο για απάτες σε βάρος τους με τη συμμετοχή ενίοτε και προέδρων των προσφυγικών συνοικισμών. Πολλά σπίτια κατέρρεαν αμέσως, οι πρόσφυγες χρεώνονταν με αμάξια που δεν τα έπαιρναν ποτέ και με ζώα που ψοφούσαν γρήγορα. Για τον Προϊστάμενο του Εποικιστικού Γραφείου Κοζάνης, μάλιστα, πλήθος ήταν οι καταγγελίες πως συμπεριφερόταν σκαιότατα στους πρόσφυγες, ενώ απουσίαζε τουλάχιστον είκοσι ημέρες το μήνα από την εργασία του, με αποτέλεσμα τα 2/3 των χωραφιών της περιοχής να παραμένουν χέρσα. Σύμφωνα επίσης με τον Μακεδόνα βουλευτή Ν. Κουμπαρούσο, στις Νέες Χώρες η ΕΑΠ είχε υποκαταστήσει το κράτος ενώ οι υπάλληλοί της, που αμοίβονταν με

παχυλούς μισθούς, αρνούνταν να λογοδοτήσουν στις ελληνικές αρχές θεωρώντας πως υπάγονται απευθείας στην ΚτΕ. Στις κατηγορίες εναντίον του διεθνούς οργανισμού ήρθαν να προστεθούν και εκείνες για υποδαύλιση των συγκρούσεων ανάμεσα σε πρόσφυγες και γηγενείς, αφού η ΕΑΠ δεν είχε κατορθώσει να λύσει το ζήτημα της διανομής των γαιών με δίκαιο τρόπο. Διατυπώνονταν επίσης υπαινιγμοί για εξυπηρέτηση των πολιτικών συμφερόντων των Αντιβενιζελικών. "Τα 9/10 των εργολάβων των προμηθειών του Εποικισμού είναι ως άτομα Αντιβενιζελικοί", καυτηρίαζε ο αρθρογράφος της Εφημερίδος των Βαλκανίων (13 Αυγούστου 1925).

Οι κατηγορίες αυτές προκάλεσαν αναταραχή στον προσφυγικό κόσμο, συγκλήθηκε μάλιστα και έκτακτο Παμπροσφυγικό Συνέδριο το καλοκαίρι του 1925, το οποίο ζήτησε την αυστηρή τιμωρία των υπευθύνων. Η εφημερίδα της Θεσσαλονίκης Φως ξεκίνησε εκστρατεία για τη διαλεύκανση των σκανδάλων, δημοσιεύοντας στην πρώτη σελίδα της και μέσα σε πλαίσιο τα εξής: "Πρόσφυγες, προσέλθετε όλοι. Όσοι εκ των προσφύγων ηναγκάσθησαν να δώσωσιν εις τρίτους χρήματα διά να αποκτήσωσι στέγην, παρακαλούνται χάριν του γενικωτέρου προσφυγικού συμφέροντος να προσέλθωσι προς τον κ. Εισαγγελέα να καταγγείλωσι τους λαβόντας". (6 Δεκεμβρίου, 1924).

Τον Αύγουστο του 1925 ξέσπασε τελικά ανοιχτή διαμάχη ανάμεσα στο ελληνικό κράτος και την ΕΑΠ. Η κυβέρνηση, έχοντας επηρεαστεί από τις καταγγελίες της κοινής γνώμης κατά της Επιτροπής, οδήγησε στη στρατιωτική δικαιοσύνη τον Διευθυντή του Εποικισμού και τους Αρχιμηχανικούς με την κατηγορία της κατάχρησης. Όταν όμως η ΕΑΠ προέβαλε το Πρωτόκολλο του 1923, σύμφωνα με το οποίο καμιά ελληνική αρχή δεν μπορούσε να ελέγξει τις συμβάσεις που υπέγραφαν οι λειτουργοί της, η κυβέρνηση απαίτησε την παραίτηση των δύο Ελλήνων μελών της ΕΑΠ. Η διαμάχη διευθετήθηκε τελικά μετά από συνάντηση που είχε ο υπουργός των Εξωτερικών Ρέντης με τον πρόεδρο της ΕΑΠ C.P.Howland, προκάλεσε όμως προσωρινή αναστολή του εποικιστικού έργου.

Μέσα σε αυτό το κλίμα η ΕΑΠ, χωρίς να έχει ολοκληρώσει το έργο της, μεταβίβασε στη διάρκεια του 1930 τις αρμοδιότητές της στην κυβέρνηση Βενιζέλου και διαλύθηκε. Αξιολογώντας την προσφορά της στη διάρκεια των επτά ετών της δράσης της, δε μπορεί κανείς να μην παραδεχθεί πως πραγματοποίησε ένα κολοσιαίο έργο σε συνθήκες κάθε άλλο παρά ευνοϊκές. Σε ελάχιστες περιπτώσεις παρεξέκλινε από τον αρχικό σχεδιασμό της, ενώ η όλη δραστηριότητά της κινήθηκε σε επαγγελματικά πρότυπα. Ακόμη και οι καταγγελίες εναντίον στελεχών της μπορούν να γίνουν κατανοητές, αν αναλογισθεί κανείς πως η ΕΑΠ αποτέλεσε για τη δεκαετία του 1920 ένα είδος Υπερυπουργείου που διαχειρίσθηκε τεράστια οικονομικά κονδύλια και ένα άνευ προηγουμένου ανθρωπιστικό δράμα. Η ΕΑΠ συνέδεσε την πορεία της με την αναγέννηση της κατεστραμένης Ελλάδας και την αναζωογόνηση των Νέων Επαρχιών της. Το Μάιο του 1929 ο τότε Αντιπρόεδρός της John Campbell, περιέγραψε σε έκθεσή του το έργο που είχε συντελεσθεί: "Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι όταν επισκέπτεται κανείς τους προσφυγικούς συνοικισμούς των πόλεων της Μακεδονίας και της Θράκης, έχει την εντύπωση ότι η Ελλάδα πήδησε με ένα βήμα από τον 17ο στον 20ό αιώνα... Η όψη της χώρας άλλαξε βαθειά. Παντού βλέπει κανείς τη χαρά στα πρόσωπα των προσφύγων... τα δείγματα προόδου είναι φανερά παντού. Νέες οικοδομές που χτίσθηκαν από τους ίδιους τους πρόσφυγες, αύξηση των κτηνών, καλλιέργεια σιτηρών ανώτερης ποιότητας, χρήση σύγχρονων μεθόδων καλλιέργειας. Εξαιρετικά σχολεία και εκκλησίες χτίστηκαν και χτίζονται... Είμαι βέβαιος ότι οι πρόσφυγες θα γίνουν παράγοντες προόδου στην Ελλάδα".

Η διεκπεραίωση της προσφυγικής αποκατάστασης στην Ελλάδα υπήρξε σίγουρα μια από τις πρωτοβουλίες που προέβαλαν με κολακευτικά σχόλια το έργο της ΚτΕ. Οι υπάλληλοι του διεθνούς οργανισμού μπορούσαν ασφαλώς να καυχώνται για την επιτυχία του έργου τους. Τελικά το αποκαλούμενο "ελληνικό θαύμα" αποδείχθηκε από τις ελάχιστες "μαγικές" κινήσεις της ΚτΕ στις δυόμισι περίπου δεκαετίες της δράσης της.

Συμπληρωματικές πληροφορίες για το νηπιαγωγείο που έκτισαν οι Οσλιανίτες κάτοικοι Ναούσης

Του Παύλου Πυρινού

Το 1986, στο τεύχος 37, σελ. 152 - 160 του περιοδικού "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" δημοσίευσα ένα πρακτικό ενός κώδικα[1] της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας. Από το πρακτικό αυτό φαίνεται ότι οι Οσλιανιτές[2] κάτοικοι Ναούσης έκτισαν με δικά τους χρήματα στην ενορία της Μεταμορφώσεως Ναούσης σχολείο με την επωνυμία "Νηπιαγωγείο Οσλιανιτών κατοίκων Ναούσης".

Η μετά από 20 περίπου χρόνια επισταμένη μελέτη του ανωτέρω πρακτικού και τα συναφή του κώδικα προς αυτόν και της γενικής εκκαθάρισης (οικονομικής) του Νηπιαγωγείου Οσλιανιτών έως την 1η Νοεμβρίου 1905 μαθαίνουμε ακόμη:

1. Η επιτροπή ανέγερσης του Νηπιαγωγείου Οσλιανιτών, ύστερα από την απόφαση της γενικής συνέλευσης των Οσλιανιτών (27/1/1903), αποτελείται από τους: Δημήτριο Τσίτση, Ιωάννη Τουρπάλη και Νικόλαο Πεχλιβάνο (ταμία).

2. Η ανέγερση άρχισε τον Απρίλιο του 1903 και σχεδόν τελείωσε το Σεπτέμβριο του 1905.

3. Δαπανήθηκαν για την ανέγερση του Νηπιαγωγείου από 30-4-1903 έως 1-11-1905, 23.854 γρόσια δηλαδή 328 λίρες Τουρκίας περίπου.

Οι Οσλιανίτες ως σύλλογος ή Σωματείο είχε αποθεματικό κεφάλαιο στην Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, 18.836 γρόσια. Επομένως το παθητικό ανήλθε στα 5.018 γρόσια. Υπολογίστηκε (το 1905) ότι για την αποπεράτωση του Νηπιαγωγείου χρειάζονταν, ακόμη, 70 λίρες Τουρκίας.

4. Για να καλύψουν το ανωτέρω έλλειμα (5.018 γρόσια + λίρες Τουρκίας) δηλαδή 120 λίρες Τουρκίας, οι Οσλιανίτες αποφάσισαν να συνεισφέρουν, χρηματικά ποσά όσοι μπορούν και ότι μπορεί ο καθένας για την αποπεράτωση του Νηπιαγωγείου.

Για το σκοπό αυτό πρόσφεραν οι:

1) Δημήτρης Τσίτσης	10	λίρες	τουρκικές
2) Ιωάννης Α. Τουρπάλης	10	"	"
3) Νικόλαος Πεχλιβάνος	7	"	"
4) Δημήτρης Πεχλιβάν	3	"	"
5) Γρηγ. Δ. Λόγγος	5	"	"
6) Αθανάσιος Κ.	1	"	"
7) Αντώνης Πεχλιβάνος	2	"	"
8) Χρήστος Δραγουμάνος	50	"	"
9) Αναστάσιος Γ. Τίμης	50	"	"
10) Λάζος Τσιάκαλος	25	"	"

Ακόμη, οι Οσλιανίτες πλήρωσαν:

5. Για άδεια ανέγερσης (Μουδήρη, δικηγόρο, Φιρμάνι κ.τ.λ.) 894,3 γρόσια στον τέκτονα Θωμά Τσιαντώνη Γ. 3.397,20 γρόσια δηλαδή 30 τουρκικές λίρες.

6. Από τη γενική εκκαθάριση (οικονομική) του Νηπιαγωγείου (σ.σ. 4-5 του κώδικα) μαθαίνουμε τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την ανέ-

γερση του Νηπιαγωγείου και την τιμή της μονάδος των διαφόρων υλικών (σιδήρου, καδρονιών, τσίγκου, κεράμων, ασβέστου κ.τ.λ.).

Ο ειδικός ερευνητής θα αντλήσει και άλλες πληροφορίες, χρήσιμες για την ολοκλήρωση της εκκλησιαστικής ιστορίας της Ναούσης.

Παραπομπές

[1] *Ο Κώδικας αυτός, διαστάσεων 21,5χ39 ύψος, έχει 50 σελίδες, γραμμένες είναι μόνο οι: 1, 3, 4, 5 και 6. Στην πρώτη σελίδα διαβάζουμε: "Βιβλίον Οσλιανιτών, προς οικοδομήν. Νηπιαγωγείου ιδία δαπάνη, Νάουσα τη 27 Ιανουαρίου 1903".*

[2] *Η Όσλιανη είναι χωριό της Ναούσης. Παλιότερα είχε 80 οικογένειες. Καταστράφηκε μετά την επανάσταση και καταστροφή της Ναούσης / Περισσότερες πληροφορίες, Ε. Στουγιαννάκη, Ιστορία της πόλεως Ναούσης Θεσσαλονίκη 1976, σελίδες 24, 63, 64,74, 106, 144, 146, 147 και 216.*

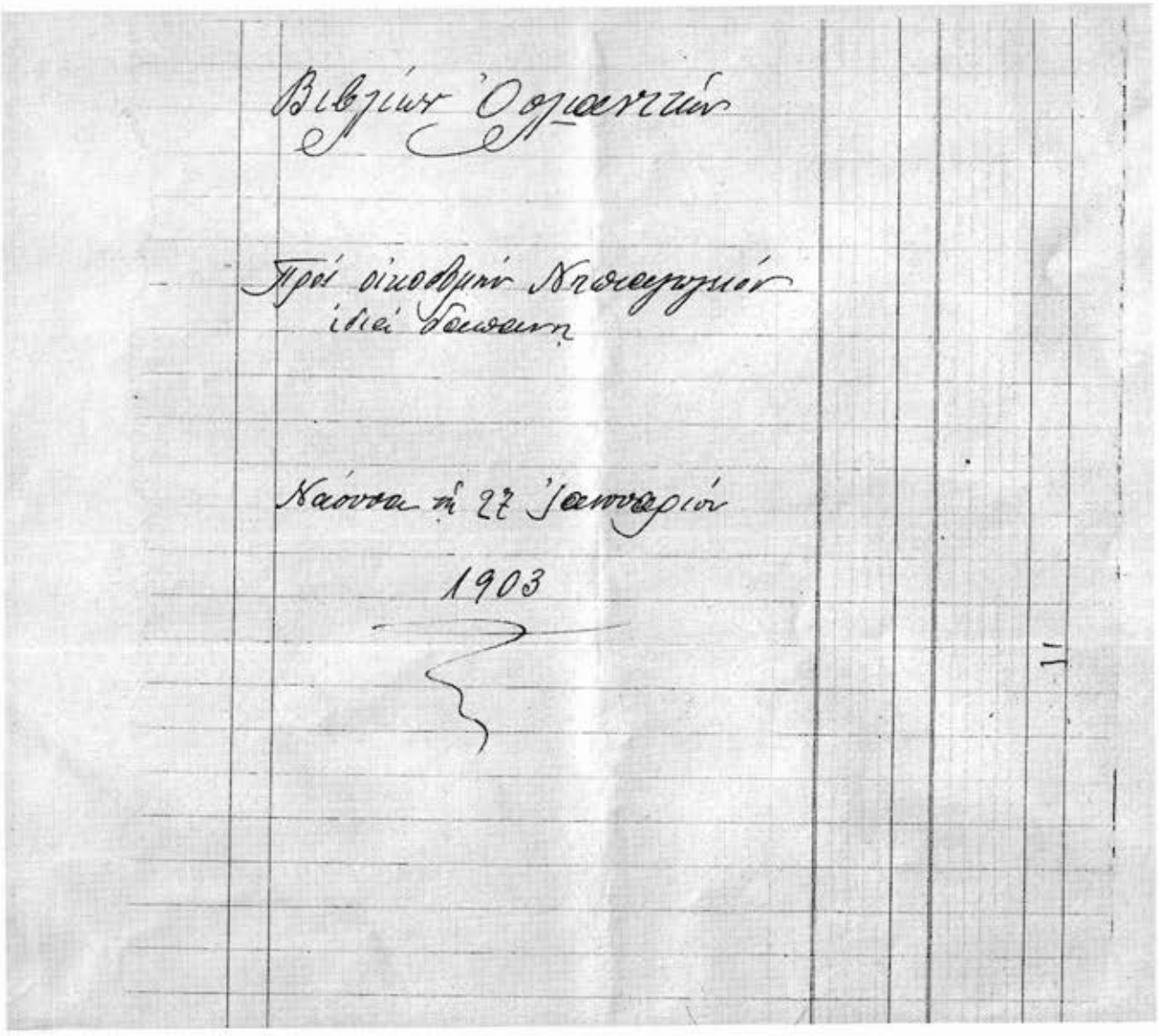
Βιβλίον Ὀσλιανιτῶν

Πρὸς οἰκοδομὴν Νηπιαγωγείου
ἰδίᾳ δαπάνῃ

Νάουσα τῇ 27 Ἰανουαρίου
1903

Ισολογισμός Ὀρφανοτρ[ο]φείου
Νοεμβρίου 1905

1905	Εἰς μετάφορα δρ. 113:10		Δρ. 19,497.10
Νοεμ.	εἰς τόκους δρ. Γεωρ. Δαμ. Μεραμίγη καὶ ζαμπάνας ἔτους — —		—
			2190.10
"	διὰ ὀγκόλιθον ζαμπάνας		89.5
	" νάζον καὶ ἄμμον μαρμ. καὶ ἀσβεστ.		666.30
	" " λάμπας πέτρας		21.20
"	εἰς φυλάκια ξυλικὰ καὶ ἐλαιόχρωμα		55.30
	45 τσιμέντα κοινά		27.25
	31 κ. ἄσβεστον		186.-
	10 " νάζον		15
"	μισθοὶ καὶ ἐπίδομ. μαστόρων		44.5
	εἰς Π. Βόγον διὰ κομπόστας καὶ ὀρύγματα		87
	" Ὀρφαν. ζαπάτων τίτζανα 30 γίρων		3397.20
	" " " ἴτι διὰ τὰ σαράντρα		120.-
"	10% κ. κομμισιόν		218.10
	εἰς πλάγια μικρότερα καὶ μαύρισμα καὶ ἐν τῷ ἐκκλησίᾳ μικροῦ μεγέθους ὄργανον κ.		348.-
	ἔτος εἰς δρ. 100 =		22014.30
	ἀμφοτέρων τὰ ὁποῖα ἐμετρήθησαν εἰς ἐπίλογον		23,854
	ἀφαιροῦμεν τὰ ὁποῖα ἐμετρήθησαν τὴν ἐπιοῦσαν δρ. 100 — —		18836.-
	ὑπόλοιπον κέρδος εἰς χρέος Ὀρφανοτρ. εἰς δρ. τουρκ. 100.		5,018.

Ἐν Κοσόβῳ τῇ 1η Νοεμβρίου 1905

Ἡ Ἐπιτροπή,

" Ἰω. Ἀθ. Ἀγγελ.

" Δ. Ἀθήν.

" Μ. Παγκάλης.

Γενική Ενιαυσίου
μέχρι τής 1-

Εργασίας τής ὁποίας ἀναλαβόντες οἱ Ὀλυμπιακοί ἐτέλεσαν ὑπό τήν ἀναλυτικήν διεύθυνσιν τοῦ κ. Γεωργίου, Ἰωάννου Γεωργάκη, καί Νικολάου Μ. Χριστάκου, τό ἀποδεικτικόν κατέθεσαν ἐπί αἰτήσει τοῦ κ. Κωνσταντίνου, ἐφαρμ. τοῦ Ἐπ. τραπέζης Ἑλλάδος ἔναντι τοῦ ὑπολοίπου εἰς δ. 100 £ 18,836. ὁποῖον ἀναλυτικῶς καί ὀνομαστικῶς ἐξαιρετέον ἔχει. Ἐξοδεύσαμεν δ' ἀφ' ἑαυτοῦ αὐτοῦ μέχρι σήμερον καί κάτωθεν ὑπογραφῆς εἰς δ. 100 £ 23,854. ἀναμφιβόλως χρεωστοῦν καί ἀναλυτικῶς ὀνόματα ἀναφέρομεν. τῷ ἔτει.

1908 Ἀφρίλιος	30	3 γρ. εἰς τό ἐπιβάτικον Μοδρόν δ. 113.10 £		339.30
"	"	1 " εἰς Ὀτζιμέρ, εἰς Μουλαφά γρ. 22. τοῦ Ἐπ. Γεωρ.		155.30
"	"	1 " " ὁδ. Βουλέρ Ὀλιν. καί γραφείας 10 γρ.		124.10
"	"	εἰς Υἱόν Δ. Γεωργάκη καί τό γραφεῖον		296.30
Ἀπρίλιος	1	" Μαδρομάτων (Γιόνι)		2299.15
1905		" 2200 φορτ. σίτου σφίσιν		2058.35
Μαΐου		" 2 τομ. σίτου μεταφ.		47
		" 990 φορτ. ἄχυρον		294.20
		καί τό ναῦλον μεταφορᾶς		294.20
"		314 μεταφερ. διά τόν σίτον		2284.30
		82 " σφίσιν σίτον		689.25
		74 " ἐργάτας εἰς ἀλωνίσιν ἀναμονῆς		378.
"		60 " εἰς Ἀν. Σοφάρον		480.
		204 φορτ. ἀσβέστου		1989.20
		καί χαρτόσημα		30.35
"		85 μεταφ. καί ἔξοδα ἀναμονῆς		292.
		καί τό μεταφορικόν σφίσιν		20
		εἰς Πέτρον Μαΐον διά τό μεταφορικόν		38.20
Ἰούνιος		232½ ὀκ. οἴνου		348.30
		οἴνου μεταφορά καί σφίσιν		60.20
"		669 ἀμφορεῖς ἀναμονῆς εἰς μεταφορᾶς		1228.30
		10 φορτ. ἔξοδα ἀρχαιολογικά		60.10
Αὐγούστος		124 μαδρόνια Εὐρωπαϊκά		641.30
		1200 μεταφορικά ἔξοδα		22.
"		εἰς Πλατάνον Ἀγίου		3251.
		" Νικ. Μαυρογιάννη καί ὀνόματα		190.
		εἰς μεταφορά		19,492.10

Συνέλευση

Ορφανικών κελλιων Νεαούας.

Σήμερον τῇ 27η Ἰανουαρίου 1903 συνῆλθον τῶν ὑπογεγραμμένων Ὀρφανικῶν κελλιων Νεαούας ἐν τῷ οἰκήματι τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐν ᾧ τῇ ἀρίστῃ ὁρφανοτροφείῳ ἐπιστατοῦντος τοῦ κ. ἡμῶν

Α' Οἱ Ὀρφανικοὶ κελλιωται Νεαούας ἀνέγραψαν νὰ κλίσωσιν ἰδίᾳ δωρεᾷ ἐκ τοῦ κοινοῦ των ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου Νοσοκομεῖον ἐν τῇ πόλει τῆς Μεταμορφώσεως κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἐπωνυμίαν

«Νοσοκομεῖον Ὀρφανικῶν κελλιων Νεαούας»

Β' Τὸ εἰρημένον Νοσοκομεῖον παραχωροῦται ἀπὸ δωρεᾶς των ἐπὶ τῇ ἐνταῦθα ὀρθοδόξῳ ἐκκλησιαστικῇ.

Γ' Πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τούτου ὡρίσθη ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Θεμιστοκλέους Τσίλου Ἰωάννου Τουρκάκη καὶ Νικολάου Μεχλεβάνου ἰδίᾳ δὲ ἐπιμελείᾳ ὡρίσθη ὁ κ. Μ. Μεχλεβάνος.

Δ' Ἡ εἰρημένη ἐπιτροπὴ δίδει νὰ ἀρέσῃ αὐτῇ ἐξ ἡμισείας ἀπὸ τῆς τιμῆς καὶ ἔντοκον ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τούτου.

Ἐν Νεαούᾳ τῇ 27η Ἰανουαρίου 1903.

„ Ἰω. Θ. Τσερμενίδης	„ Χριστ. Δημητριάδης
„ Δημήτριος Τσίλος	„ Ἀνδρ. Μεχλεβάνος
„ Νικόλαος Μεχλεβάνος	„ Ἀντώνιος Π. Τσίλος
„ Μιχαὴλ Π. Μεχλεβάνος	„
„ Γρηγ. Π. Λόγγος	
„ Κωνσταντῖνος Ν. Τουρκάκης	
„ Ἀλέξ. Κ. Τσίλος	
„ Κωνσ. Κ. Τσίλος	
„ Ἰω. Δ. Νάκος	
„ Π. Θ. Τουρκάκης	
„ [illegible]	
„ Δημήτριος Μεχλεβάνος	
„ Γεώργιος Θ. Γκιόκας	
„ Ἀναστάσιος Π. Γκίκας	
„ Θ. Κ. Μπορίκας	
„ [illegible]	

23/27

Η ορφ. ανακοίνωσις του Κοινοτικού Συμβουλίου περί των κ. Ιωάν. Γιαννάρη Δημογ. Τοποτηρητ. κ. Νικ. Πετρίδου αποφασισθείσης συνεπείας, ενεκα της μη εκπληρώσεως υπό των Θυμιανιτών, εξοφλήσεως ορισμένου ποσού υπό εκάστου εκ αυτών εν δρ. 5018 κ.λ.π., ενεγράφη εν τω ορφ. αποφασίζουν τον υπερίσχυσαν αποκλείσθαι αυτών δυνάμει εκδηλωθείσης (σελ. 70) δίκας εξωτερικής, ορφ. τιμωρίας του αυτοφόρου εξ ίσου αυτών (σελ. 120) ορίσαν δικαίω εξηγήσεως, δόξαν κρίσιν ένα αποφάσεις κ. τοιαύτης του Θυμιανιτών αιτούμενον, εν ει μη μόνον ίσως τον φόβον ότι δι' ανθρώπους ο ορφ. τοιούτον, ζήτησον τόπον εν τω βουνόν.

Ενεκα δε των Θυμιανιτών ώστε αποφασισθείσης τα εστιμήσαν δεν εύρεν γενικώτερον ενόν εξαιρέσει τούτο δαπάνη νοσοκομείου.

" Δ. Φίλιππος Χρ. Δίκα	δρ.	10
" Ιω. Βιτσιμάρης Ιω. Δίκα	"	10
Νικόλαος Πετρίδης Δρ. Δίκα	δρ.	7
Δημ. Πετρίδης Δρ. Δίκα	"	3.
[illegible]	"	5
Ιωάννης Χρ. Χρυσοστόμου	"	1
Αιλώνια Πετρίδου	"	2
Χρήστος Δημητρ.	δρ.	50:
Θεμιστοκλής Γ. Γιάρης	δρ.	50:
Λάζος Τσιάμπας	"	25:

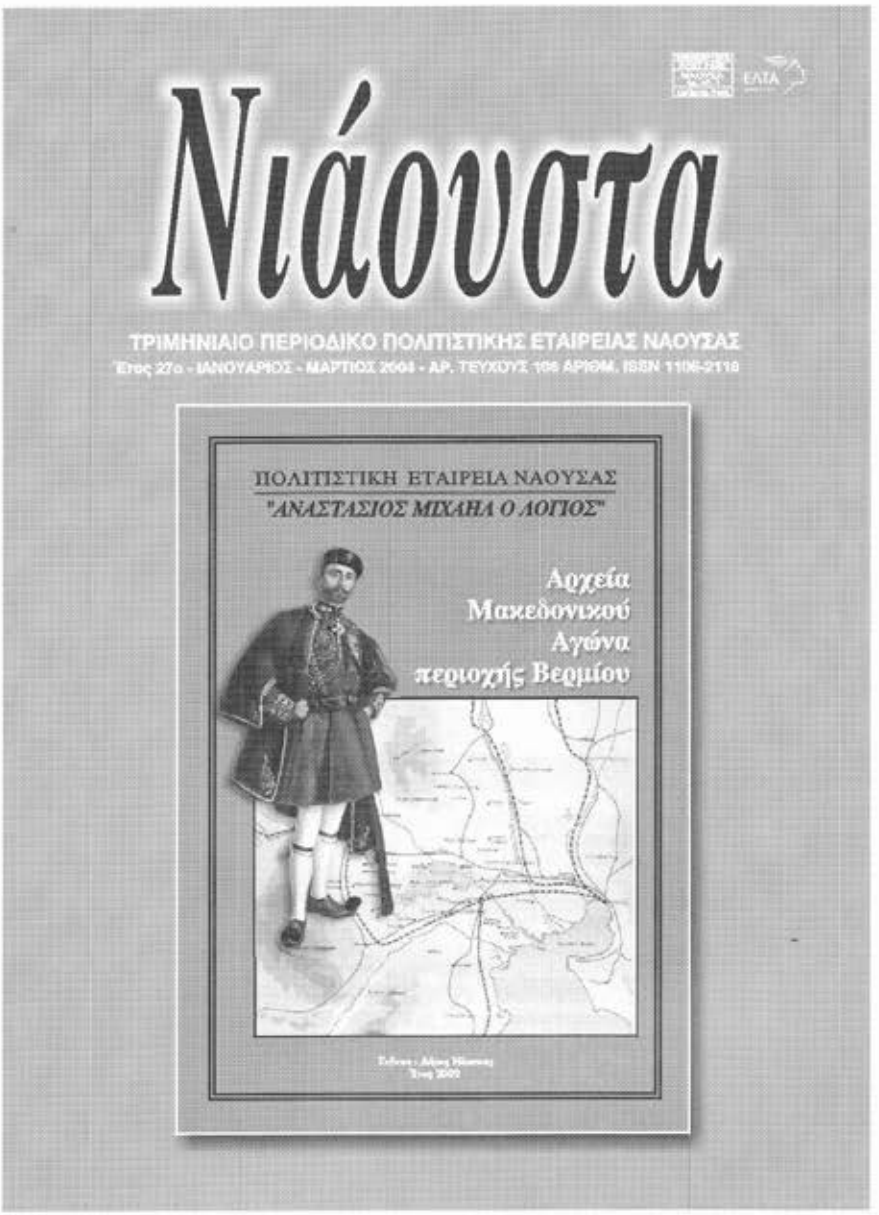

Μια συνδρομή της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" είναι το καλύτερο δώρο για τους φίλους μας

Με αφορμή την αντιποντιακή στροφή κάποιων κύκλων του ΚΚΕ

Τα παιδιά του Κολιγιάννη ποιόν είχανε πατέρα;

του Βλάση Αγτζίδη
Ιστορικού, μέλος του Δ.Σ. της ΠΟΕ[1]

Βγήκ' ο κουκουές σεργιάνι,
μ' αρχηγό τον Κολιγιάννη...
.....
Δύσκολοι που είν' οι καιροί μας,
Σύντροφέ μου υπομονή,
το δρεπάνι θε να κόψει
όποιο ζιζάνιο φανεί.
.....
Και το Κόμμα τόχα φτιάξει
με τα μέτρα τα δικά μου
ήταν όλοι φιλικοί,
Κόλι-κολιγιαννικοί.[2]

Δεκαοχτώ χρόνια μετά την κυκλοφορία του πρώτου μου βιβλίου (*"Ποντιακός ελληνισμός: Από τη γενοκτονία και το σταλινισμό στη περεστρόϊκα"*), δέκα χρόνια από τη κυκλοφορία της μελέτης *"Έλληνες στη Ρωσία και στη Σοβιετική Ένωση"* (επιμέλεια καθ. Γιάννης Χασιώτης με τη συνεργασία της καθηγήτριας Άρτεμης Ξανθοπούλου-Κυριακού και εμού) και του δεύτερου σχετικού βιβλίου μου *"Παρευξείνιος διασπορά: Οι ελληνικές εγκαταστάσεις στις βορειοανατολικές ακτές του Εύξεινου Πόντου"* (που έλαβε και Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών), καθώς και μελετών όπως του Θεοχάρη Κεσσίδη (*"Η ιστορική πορεία των ελληνοποντίων"*) και μαρτυριών όπως αυτή της Βάλιας Μουρατίδου (*"Εκατόχρονη Οδύσσεια"*), κάποιοι κύκλοι εντός του ΚΚΕ θεώρησαν ότι ήρθε η στιγμή να αντιδράσουν. Να ανατρέψουν τις, επί τόσα χρόνια, ερευνητικές προσπάθειες, να αμφισβητήσουν τα ιστορικά γεγονότα και να αποδείξουν ότι, όλα αυτά αποτελούν προκατασκευασμένα αντικομμουνιστικά μυθεύματα που είχαν ως στόχο να πλήξουν τη Σοβιετική Ένωση της σταλινικής εποχής. Ότι επιδίωκαν την *"αναθεώρηση της ιστορίας και την 'ανακατασκευή' της ιστορικής μνήμης"*. Και δεν ήταν μόνο αντικομμουνιστικά μυθεύματα, αλλά και παραγωγή εκείνων που *"αντιπαλεύουν"* και σήμερα την *"ανάγκη του σοσιαλισμού"*.

Η απόπειρα των κύκλων αυτών του ΚΚΕ πάει ακόμα πιο πέρα. Καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια να συνδέσουν την προσπάθεια καταγραφής των σταλινικών διώξεων και των συνεπειών τους, με τις εσωτερικές εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση της τελευταίας της περιόδου. Και όπως γράφει και ο συντάκτης της κομματικής έρευνας (Αναστάσης Γκίκας, δρ. πολιτικών επιστημών, συνεργάτης του Τμήματος Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ) που δημοσιεύτηκε πρόσφατα, στο διπλό τεύχος 4-5, στην ΚΟΜΕΠ (*"Κομμουνιστική Επιθεώρηση"*) -η οποία αποτελεί "Θεωρητικό και Πολιτικό Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Κ.Ε.: *"η ανάδειξη του ζητήματος της 'αποκατάστασης' των λεγόμενων 'διωχθέντων λαών'... δεν είναι άσχετη με το γενικότερο πολιτικό πλαίσιο και τη χρονική συγκυρία που έλαβε σάρκα και οστά. ...γιατί εντάσσεται στα πλαίσια της γενικότερης καλλιέργειας του εθνικιστικού μίσους ανάμεσα στις εθνότητες της ΕΣΣΔ."*[3]

Όλα λοιπόν, σύμφωνα με το Τμήμα Ιστορίας, είναι προκάτ. Οι ερευνητές είναι εντεταλμένοι αντικομμουνιστές για να οξύνουν το εθνικιστικό

μίσος ανάμεσα στους λαούς της ΕΣΣΔ, να δημιουργήσουν προσκόμματα και να σταματήσουν το σοσιαλισμό. Όλη λοιπόν η κριτική που ασκήθηκε σε πλευρές του σοβιετικού πειράματος, ξεκινώντας από τη Λούξεμπουργκ και τον Κροπότκιν, οι αποφάσεις του ΚΚΣΕ και της Κεντρικής του Επιτροπης, όλη η επαναστατική κριτική που βγήκε από το Μάη του '68 και φτάνοντας μέχρις ημών, είναι ύποπτη αντισοσιαλιστική καμπάνια. Έτσι απλά!

Κανείς δεν ξέρει, διαβάζοντας τη συγκεκριμένη μελέτη του Αν. Γκίκα, εάν βρισκόμαστε στο 2006 ή στο 1953, λίγο πριν το θάνατο του Στάλιν! Ας προσπαθήσουμε όμως να δούμε τις διάφορες πλευρές που έχει αυτή η νέα virtual reality που κάποιοι δημιουργούν στον Περισσό.

Επιστρέφοντας: από τον Κολιγιάννη στον Ζαχαριάδη;

Η συγκεκριμένη προσέγγιση του Τμήματος Ιστορίας της Κ.Ε. του ΚΚΕ, ανατρέπει την πολιτική και ιδεολογική κληρονομιά του Κομμουνιστικού Κόμματος από το '56 έως και σήμερα. Η επαναφορά στα καθ' ημάς της λατρείας του σταλινισμού, δηλαδή την "*καταδικασθείσαν υπό του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ενώσεως προσωπολατρείαν του Ιωσήφ Β. Στάλιν*"[4], σημαίνει ότι η προσπάθεια ερμηνείας των όσων διαδραματίστηκαν τη σταλινική εποχή θα υπακούει πλέον στις προ του 20ου Συνεδρίου του ΚΚΣΕ σκοπιμότητες και θα πραγματοποιείται με τις μεθόδους της μεταφυσικής θεολογίας.

Πόσο όμως παραγωγική μπορεί να είναι σήμερα μια τέτοια προσέγγιση; Και πόσο νομιμοποιείται το Τμήμα Ιστορίας να ακολουθεί τη συγκεκριμένη γραμμή και να παρασέρνει την Κ.Ε. του ΚΚΕ σε επικίνδυνες ατραπούς;

Κατ' αρχάς, το σημερινό ΚΚΕ προέρχεται άμεσα από την πολιτική παράδοση της 6ης Ολομέλειας (Μάρτης 1956) μέσω της οποίας οι αντιζαχαριαδικοί-αντισταλινικοί κατέλαβαν οριστικά την κομματική εξουσία -με κορυφαίο εκπρόσωπό τους τον Κολιγιάννη- εξοντώνοντας τους εσωκομματικούς τους αντιπάλους. Τα γεγονότα που είχαν προηγηθεί και σχετίζονταν με τις ευρύτερες πολιτικές εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση και στο εσωτερικό του ΚΚΣΕ (Κομμουνιστικό Κόμμα Σοβιετικής Ένωσης) επηρέασαν άμεσα και καθοριστικά τις εξελίξεις στο ελλαδικό ΚΚ.

Μετά το θάνατο του Στάλιν, ξέσπασε μια άγρια διαπάλη για τη διεκδίκηση της εξουσίας. Ο Λαυρέντι Μπέρια, το δεξί χέρι του Στάλιν και διάδοχος του Γιέζοφ, προσπάθησε να επικρατήσει δυναμικά συγκρουόμενος με όλους τους άλλους μνηστήρες της ηγεσίας. Προσπάθησε να επιβάλλει τον ρόλο του σε συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου, το οποίο είχε περικυκλώσει με τις ελεγχόμενες απ' αυτόν δυνάμεις εσωτερικής Ασφάλειας. Όμως πιο ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις είχαν περικυκλώσει τα στρατεύματα του Μπέρια. Ο Μπέρια συνελήφθη και εκτελέστηκε την παραμονή των χριστουγέννων του '53 ως "*πράκτορας των ιμπεριαλιστών*" *και* "*εχθρός του λαού*".[5]

Μετά την εξόντωση του σκληρού πυρήνα των σταλινικών και των επίδοξων συνεχιστών της προσωπολατρείας, οι εξελίξεις πήραν τη μορφή χιονοστιβάδας. Σε πολιτικό επίπεδο, θα κορυφωθούν με το 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, το οποίο καταδίκασε με σαφήνεια τη σταλινική προσωπολατρεία και επιχείρησε να αποκαταστήσει κάπως την εύρυθμη κομματική λειτουργία. Στην Έκθεσή του προς τους συνέδρους του 20ου Συνεδρίου -που υπερψηφίστηκε-διαβάζουμε για την πολιτική του Στάλιν: "*Περιφρονώντας τη μαρξιστική-λενινιστική αρχή που διακηρύσσει ότι μόνο ο λαός είναι ο πραγματικός δημιουργός της Ιστορίας, ο Στάλιν ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '30, δεν υπολόγιζε ιδιαίτερα την Κεντρική Επιτροπή του κόμματος, επιλέγοντας για το Πολιτικό Γραφείο υπάκουους εκτελεστές. Έτσι δημιουργήθηκε το είδωλο και άρχισαν να καρποφορούν οι ειδωλολάτρες.*"[6]

Στην απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΣΕ στις 30 Ιουνίου 1956, μεταξύ άλλων διαβάζουμε: "*Ήδη από τριών ετών το κόμμα μας διεξάγει συνεπή αγώνα εναντίον της προσωπολατρείας του Ιωσήφ Β. Στάλιν, επιμόνως καταπολεμά τας βλαβεράς της συνεπείας... πολύ ορθώς και επικαίρως εστράφη κατά της προσωπολατρείας, η διάδοσις της οποίας εμείωνε τον ρόλον της συλλογικής ηγεσίας του κόμματος και των λαϊκών μαζών, εταπείνωνε τον ρόλον της συλλογικής ηγεσίας εις το κόμμα και συχνάκις οδήγει εις σοβαράς παραλήψεις εις την εργασίαν, εις χονδροειδείς παραβιάσεις της σοσιαλιστικής νομιμότητος.*"[7]

Η Κ.Ε. θεωρούσε ότι η αποθέωση του προσώπου του Στάλιν, η "*λατρεία του Στάλιν*" όπως γράφει, ήταν "*δεισιδαίμων λατρεία της αυθεντίας*". Και για την ιδεολογική τεκμηρίωση χρησιμοποιούσε τις σχετικές αναφορές των Μαρξ και Λένιν για το ρόλο της προσωπικότητας. Η Κ.Ε. θεωρούσε με απόλυτη σαφήνεια ότι στον υποκειμενικό παράγοντα οφειλόταν η σταλινική εκτροπή.[8] Για να αποδείξει ότι ο Στάλιν ήταν ακατάλληλος και μοιραίος για το ρόλο του γενικού γραμματέα του Κόμματος, η Κ.Ε. του ΚΚΣΕ στην απόφασή της θυμίζει τη Διαθήκη του Λένιν -η οποία είχε αναγνωστεί στο 13ο Συνέδριο- με την οποία ο Λένιν ζητούσε την αποπομπή του από την καίρια αυτή θέση.

Στο χώρο του ΚΚΕ -το οποίο ήταν, έτσι και αλλιώς, το ελλαδικό παράρτημα της Κομιντέρν (Κομμουνιστική Διεθνής)- οι εξελίξεις έλαβαν δραματικό χαρακτήρα. Μετά την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού και την προσφυγοποίηση της κύριας δύναμής του, το πολιτικό του κέντρο βρισκόταν στην Τασκένδη του Ουζμπεκιστάν, όπου η σταλινική ηγεσία είχε εγκαταστήσει 12.000 περίπου πολιτικούς πρόσφυγες. Η αλλαγή στο ΚΚΣΕ, επέτρεψε την έκφραση της συσσωρευμένης αγανάκτησης των απλών μελών και στελεχών που για χρόνια είχαν υποστεί την αυταρχική και εξουσιαστική διακυβέρνηση του γενικού γραμματέα Νίκου Ζαχαριάδη. Και επί πλέον, κουβαλούσαν το στίγμα της ήττας και τον πόνο της προσφυγιάς. Οι αντιτιθέμενοι στον Ζαχαριάδη θα καταφέρουν να κερδίσουν τον έλεγχο της Κομματικής Οργάνωσης της Τασκένδης (ΚΟΤ), προκαλώντας τα αντανακλαστικά των ζαχαριαδικών σταλινικών. Μεγάλες συγκρούσεις θα ξεσπάσουν μεταξύ των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στις 9-10 Σεπτεμβρίου του '55. Τα θύματα πολλά, όπως και οι συλληφθέντες οπαδοί του Ζαχαριάδη.[9]

Με την 6η Ολομέλεια θα ολοκληρωθεί η εκκαθάριση του κόμματος από τους σταλινικούς. Η αλλαγή της πολιτικής θα ολοκληρωθεί με την 7η Ολομέλεια της Κ.Ε. Οι νέοι ηγέτες του ΚΚΕ, έχοντας την υποστήριξη της νέας αντισταλινικής σοβιετικής ηγεσίας υπό τον Χρουτσόφ, θα καταφέρουν σκληρό χτύπημα κατά των αντιπάλων τους. Ο Νίκος Ζαχαριάδης, θα εξοριστεί στη Σιβηρία, όπου και θα αυτοκτονήσει -ή θα δολοφονηθεί- αρκετά χρόνια αργότερα.[10]

Αυτό είναι το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώθηκε το σύγχρονο ΚΚΕ. Γι' αυτό και είναι ιδιαιτέρως περίεργη η παλινδρόμησή του σε ιδεολογήματα και θεωρήσεις, που υπήρξαν θανασίμως αντίθετα προς αυτό.

Σταλινικές διώξεις: Πώς ξεκίνησε η έρευνα στην Ελλάδα

Οι σταλινικές διώξεις ήταν εξ αρχής ένα απαγορευμένο θέμα στην νεοελληνική ιστοριογραφία, τόσο τη δεξιά όσο και την αριστερή.[11] Οι πρώτες προσπάθειες για συστηματικότερη μελέτη και ανάδειξη ξεκίνησαν μέσα από τις αγωνίες που γεννούσε το ίδιο το σοβιετικό πείραμα μέσα στην ίδια την ελλαδική Αριστερά. Οι απαρχές της έρευνας για τις σταλινικές διώξεις ανιχνεύονται στα μέσα της δεκαετίας του '80, πολύ πριν η συνομωσιολογική αντίληψη αποφανθεί ότι είναι αποτέλεσμα της "*...γενικότερης καλλιέργειας του εθνικιστικού μίσους ανάμεσα στις εθνότητες της ΕΣΣΔ.*"[12]

Η πρώτη έκφραση αυτής της τάσης θα δει το φως μέσα σε μια ριζοσπαστική ποντιακή προκήρυξη που κυκλοφόρησε το καλοκαίρι του '86. Πρωτόλεια κείμενα θα αρχίσουν να εμφανίζονται σε κάποια έντυπα του χώρου της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Χαρακτηριστικότερο είναι αυτό που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Convoy* -τέλη '86 αρχές '87- με τίτλος "*Πόντος. Ένα ανοιχτό ζήτημα*". Εκείνη την εποχή η Ασφάλεια είχε όντως μπερδευτεί. Λόγω της αναφοράς των κειμένων στις σταλινικές διώξεις, έψαχνε να βρει κάποιους Πόντιους τροτσκιστές. Μόνο που αυτοί που προκάλεσαν αυτούς τους προβληματισμούς, προέρχονταν -ανεξάρτητοι πλέον- από χώρους του κομμουνιστικού κόμματος και από τους μαοϊκούς. Αυτά μάλλον θα τα αγνοούσε ο Αναστάσης Γκίκας, πριν αποφανθεί με απόλυτο τρόπο για την αντικομμουνιστική προέλευση των ερευνών για τις σταλινικές διώξεις και την διατεταγμένη τους υπηρεσία. Πάντως μέχρι σήμερα, οι έρευνες και τα πρόσωπα που τις πραγματοποιούν, παραμένουν εντυπωσιακά λίγοι. Ίσως γιατί η πραγματική αποσταλινοποίηση -ακόμα και σε χώρους της Αριστεράς που συγκροτήθηκαν στη βάση της κριτικής προς το σταλινισμό- αποτελεί ζητούμενο. Η μοναδική ουσιαστική αλλαγή, είναι ότι αρχίζουν πλέον να πραγματοποιούνται σοβαρότατες έρευνες και από ρωσόφωνους Έλληνες της παλιάς Σοβιετικής Ένωσης, όπως ο Ιβάν Τζουχά, που φέρνουν νέο πνεύμα και καλύτερες προσβάσεις στις σοβιετικές πηγές.[13]

Επίσης, ένα νέο στοιχείο που δίνει ώθηση σε αντίστοιχες έρευνες, είναι η έλευση στην Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του '90 έως σήμερα, περισσότερων από 200.000 ατόμων, που προέρχονται από το σοβιετικό ελληνισμό και κουβαλούν πάνω τους τη σφραγίδα της σταλινικής καταστολής.

Για όλα αυτά, οι απόπειρες να συκοφαντηθεί η έρευνα που πραγματοποιείται για τις σταλινικές διώξεις, έχουν όλα τα χαρακτηριστικά της συντηρητικής καθήλωσης και της προσπάθειας για διαμόρφωση ενός ψεύτικου παρελθόντος, όπου τα πάντα βρίσκονταν σε τάξη και λειτουργούσαν φυσιολογικά.

Εν κατακλείδι ή, έλα μυαλό στον τόπο σου!

Είναι δυνατόν τα παιδιά του Κολιγιάννη να αναγνωρίζουν ως πατέρα τους το Νίκο Ζαχαριάδη; Φαίνεται ότι είναι! Η συγκεκριμένη προσέγγιση στην ΚΟΜΕΠ για τα ζητήματα και τους προβληματισμούς που θέτει ο ποντιακός ελληνισμός, επιβεβαιώνουν την εξέλιξη αυτή. Δεν ξέρουμε ακόμα πόσο καθολικά εκφράζει το ΚΚΕ η στροφή αυτή και αν έχει επιλέξει οριστικά να μπεί ως κόμμα σε τροχιά σύγκρουσης με τον οργανωμένο ποντιακό χώρο. Είδωμεν.

Γιατί εάν οι απόψεις του Τμήματος Ιστορίας γίνουν επίσημες απόψεις του ΚΚΕ και εκφραστούν με τον ανελαστικό τρόπο που διατυπώθηκαν στην ΚΟΜΕΠ, εκτιμώ ότι η σύγκρουση θα είναι αναπόφευκτη.[14] και αυτό θα συμβεί εάν επικρατήσει η γραμμική αντίληψη επί της ιστορίας και γίνει εντονότερη η προσπάθεια να μετατραπούν τα θύματα σε θύτες και να καθαρθεί από κάθε αμαρτία το τρομοκρατικό σταλινικό καθεστώς -όπως επιχείρησε να πράξει ο συγγραφέας της συγκεκριμένης μελέτης. Και όπως φαίνεται, στη γραμμή της "κάθαρσης" και της απενοχοποίησης θα υποταχθούν όλες οι ιστορικές στιγμές, από την ίδρυση του ΣΕΚΕ από τον Μπεναρόγια, μέχρι σήμερα. Ίσως δεν θα ήταν κακό να προσεγγίσουμε επιτέλους το σύνολο των παραμέτρων -από το '19- που συνδέουν τους Έλληνες της Ανατολής και τους πρόσφυγες του '22 με την ελληνική Αριστερά. Και ακόμα παραπέρα... Να αναλογιστούμε και 'μεις στον ποντιακό χώρο τι έγινε με τους "κομμουνιστικούς πυρήνες" στο μικρασιατικό μέτωπο, γιατί αποχώρησε ο Κορδάτος από το Κόμμα, πώς εξοντώθηκε ο Βελουχιώτης, γιατί φτάσαμε στη Βάρκιζα, τι έγινε στο Μπούλκες, πώς αγνοώντας το "Ζβαρνούτ" ο ανθός της ελληνικής νεολαίας χάθηκε ματαίως στο Βίτσι, πώς εξοντώθηκε ο Καραγιώργης, πώς

πέθαναν οι γραμματείς του κόμματος και τα διάφορα πρωτοκλασάτα στελέχη, από τον Μπεναρόγια και τον Χαϊτά μέχρι τον Σιάντο και τον Ζαχαριάδη αλλά και αργότερα, να μιλήσουμε για τους "350 προβοκάτορες" στο Πολυτεχνείο το '73 και τόσα άλλα.

Για να δούμε επιτέλους, ποιος χρωστάει σε ποιόν!

Από την πλευρά μου, συμβάλλοντας στη συζήτηση για το ποντιακό ζήτημα και την Αριστερά, θα προσπαθήσω σε επόμενα άρθρα να σχολιάσω σημείο προς σημείο το κείμενο του Αναστάση Γκίκα, τονίζοντας τις αρετές του -γιατί έχει και αρκετές τέτοιες στο πρώτο μέρος- και αντιπαρατιθέμενος στις αποκρύψεις και στις αντιδραστικές διαστρεβλώσεις.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

[1] Παμποντιακή Ομοσπονδία Ελλάδας

[2] "Το σεργιάνι" και "Κολιγιάννης" από το δίσκο του Λάκη Κάραλη, "Σούπερ μάρκετ". Ευχαριστώ τους φίλους από το Indymedia Athens, τον mahnopontiac και άλλους, που με βοήθησαν στον εντοπισμό των τραγουδιών αυτών.

[3] Αναστάσης Γκίκας, "Ο ποντιακός ελληνισμός στη Σοβιετική Ένωση. Μύθος και πραγματικότητα", περ. Κομμουνιστική Επιθεώρηση, τεύχ. 4-5, Ιούλιος-Οκτώβριος 2006,σελ. 173-232. Το άρθρο αυτό αποτελεί την τελική (;) κατάληξη μιας στροφής κάποιων κύκλων που σχετίζονται με τον ιδεολογικό μηχανισμό του ΚΚΕ. Κύκλων που στοχεύουν στη σύγκρουση με πλευρές του ποντιακού κινήματος που θεωρούνται ενοχλητικές, όπως οι σταλινικές διώξεις και η γενοκτονία. Το άρθρο επιδιώκει να αντικρούσει τα συμπεράσματα των ερευνών για το γεγονός των σταλινικών διώξεων και να εφοδιάσει τα μέλη του κόμματος με τα κατάλληλα επιχειρήματα. Στο στόχαστρο των συγκεκριμένων δυνάμεων του ΚΚΕ -που δεν έχουν καταφέρει ακόμα να επιβάλλουν πλήρως τις απόψεις τους επί του κόμματος- πρέπει να βρίσκεται και το αίτημα για την αναγνώριση και διεθνοποίηση της γενοκτονίας στον Πόντο. (http://www.kke.gr/komep/2006/4/Pontioi.html)

[4] Απόφασις της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ενώσεως, Η προσωπολατρεία, Αθήνα, εκδόσεις Φλόγα, 1956. Οι εκδόσεις αυτές ελέγχονταν από τον παράνομο μηχανισμό του ΚΚΕ. Η συγκεκριμένη έκδοση είχε ως στόχο την πληροφόρηση των μελών του Κόμματος για τα τεκταινόμενα στη Σοβιετική Ένωση.

[5] Λευτέρης Μαυροειδής, Από τον σταλινισμό στην περεστρόικα, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1988, σελ. 91.

[6] Νικήτα Χρουτσόφ, Η μυστική έκθεση στο 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, σελ. 31, 2.

[7] Απόφασις της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ενώσεως, όπ.π., σελ. 7.

[8] "...οι απευθυνόμενοι προς το πρόσωπον του Στάλιν έπαινοι έγιναν αιτία να απολέσει ούτος την συναίσθησιν της πραγματικότητος. Υπό τας συνθήκας αυτάς άρχισε βαθμιαίως να διαμορφώνεται η προσωπολατρεία του Στάλιν. Εις την ανάπτυξιν της προσωπολατρείας συνέβαλον τεραστίως μερικαί ατομικαί ιδιότητες του Ιωσήφ Β. Στάλιν, τον αρνητικόν χαρακτήραν των οποίων υπεδείκνυεν ακόμα ο Βλαδίμηρος Ι. Λένιν." (όπ., σελ. 14).

[9] Βλέπε: Θωμάς Δρίτσιος, Η εξέγερση της Τασκένδης, Αθήνα, εκδ. Γλάρος, 1984.

[10] Μέχρι σήμερα υπάρχουν ομάδες στο χώρο της Αριστεράς που προέρχονται από τη ζαχαριαδική-σταλινική κληρονομιά και αντιμάχονται το ΚΚΕ πάνω σ' αυτή τη βάση. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα: "Η 5η Ολομέλεια του ΚΚΕ έχει, για την ιστορία του ελληνικού και διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος, μεγάλη τριπλή ιστορική σημασία. Η πρώτη, μεγάλη ιστορική σημασία για τους έλληνες κομμουνιστές και

για το εργατικό κίνημα του τόπου, συνίσταται στο ότι είναι η τελευταία Ολομέλεια του επαναστατικού σταλινικού-ζαχαριαδικού ΚΚΕ, που κλείνει τον ιστορικό κύκλο της ύπαρξης και επαναστατικής δράσης του προλεταριακού αυτού κόμματος - τμήμα της ΚΟΜΙΝΤΕΡΝ και γενικά του διεθνούς επαναστατικού κομμουνιστικού κινήματος, που καθοδήγησε τους ταξικούς αγώνες της εργατικής τάξης και της φτωχής αγροτιάς και γενικά του λαού μας ενάντια στο φασισμό, τον καπιταλισμό και τον ιμπεριαλισμό, οργάνωσε και καθοδήγησε την εποποιία της ένοπλης πάλης ενάντια στους ναζιφασίστες κατακτητές και στη συνέχεια ενάντια στον αγγλο-αμερικάνικο ιμπεριαλισμό και το ντόπιο μοναρχοφασισμό, επηρέασε αποφασιστικά τις πολιτικές εξελίξεις και την πορεία της καπιταλιστικής ελληνικής κοινωνίας και σφράγισε βαθιά, θετικά και ανεξίτηλα τη ζωή της σ' όλα τα επίπεδα. Η 5η Ολομέλεια (1955) είναι το τελευταίο σώμα του επαναστατικού ΚΚΕ 1918-55, γιατί μετά από αυτή πραγματοποιείται, ως γνωστόν, η πραξικοπηματική παρασυναγωγή της διαβόητης "6ης Ολομέλειας" (1956) του "ΚΚΕ που συγκλήθηκε αντικαταστατικά απ' τη χρουστσοφική "Επιτροπή" με εισηγητή το ρουμάνο Ντεζ, στην οποία καθαιρέθηκε βίαια και αντικαταστατικά η επαναστατική καθοδήγηση του ΚΚΕ και ο Γραμματέας του Νίκος Ζαχαριάδης απ' την προδοτική ρεβιζιονιστική των Χρουστσόφ-Μπρέζνιεφ, επισφραγίζοντας έτσι και την οργανωτική διάλυση του ηρωικού μας Κόμματος, ενώ ταυτόχρονα αποτέλεσε την απαρχή της συγκρότησης του αστικού σοσιαλδημοκρατικού χρουστσοφικού εκτρώματος "ΚΚΕ (1956) Η 5η Ολομέλεια συνήλθε, όπως είναι γνωστό, 4 σχεδόν μήνες μετά την πρώτη ανοιχτή, ωμή, βάρβαρη επέμβαση της προδοτικής χρουστσοφικής ομάδας στο ηρωικό μας Κόμμα, το ΚΚΕ, με το σκηνοθετημένο και καθοδηγημένο από την ίδια αιματηρό πογκρόμ ενάντια στους έλληνες κομμουνιστές της Τασκένδης, το Σεπτέμβρη (9-10) του '55..." [...οι σημάνσεις στο κείμενο δικές τους. Οι ζαχαριαδικοί-σταλινικοί εκδίδουν σήμερα την εφημερίδα "Ανασύνταξη".

(http:/www.geocities.com/anasintaxi/deltio.htm) Για την 5η Ολομέλεια δες: Το ΚΚΕ Επίσημα κείμενα, τόμ. 7ος 1949-1955", εκδ. "Σύγχρονη Εποχή", Αθήνα 1995, σελ. 459-460.)

Οι αυθεντικοί, συνεπείς σταλινικοί που δεν υποτάχθηκαν στις αποφάσεις της 6ης Ολομέλειας και αποχώρησαν ή διαγράφτηκαν από το αντισταλινικό, φιλοχρουτσοφικό ΚΚΕ, δημιούργησαν τα διάφορα μαρξιστικά-λενινιστικά κόμματα [ΚΚΕ(μ-λ), Μ-Λ ΚΚΕ, ΟΑΚΚΕ, ΕΚΚΕ κ.λπ.]

[11] Συζητήσεις για τα θέματα αυτά έχουν αρχίσει να γίνονται σε εναλλακτικούς, ανεξάρτητους χώρους. Παρακάτω υπάρχουν e-διευθύνσεις τέτοιων συζητήσεων που έχουν γίνει κατά καιρούς:

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=577658#577668

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=586783

http://tamystikatoukolpou.blogspot.com/2006/06/blog-post_115109142498025852.html

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=599126

[12] Αναστάσης Γκίκας, ό.π.

[13] Ivan Dzouha, "Gkretseskayia Operatsia" (ρωσικά), Αγία Πετρούπολη, εκδ. Aleteiyia, 2006.

[14] Ο οργανωμένος ποντιακός χώρος έχει καταδικάσει τις σταλινικές διώξεις στο 4ο Παγκόσμιο Ποντιακό Συνέδριο που έγινε στη Θεσσαλονίκη πριν από τέσσερα χρόνια. Θέσπισε επίσης και μια Ημέρα Μνήμης για τα θύματα του σταλινισμού, την 13η Ιουνίου, ημέρα που το '49 οι σταλινικές αρχές της Σοβιετικής Ένωσης εκτόπισαν το μεγαλύτερο μέρος των Ελλήνων του Καυκάσου στην Κεντρική Ασία (Καζαχστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν, Τουρκμενιστάν). Η εξορία αυτή αποτελούσε σημείο αναφοράς εκδηλώσεων μνήμης που λάμβαναν χώρα στην Καλλιθέα της Αττικής -χώρο υποδοχής μεγάλου αριθμού νεοπροσφύγων Ποντίων από τη Σοβιετική Ένωση- από το '88 έως και σήμερα.

Βιβλιοπαρουσίαση - Βιβλιοκρισία

Ιωάννη Σ. Τουλουμάκου: "Ιστορικά προβλήματα των τάφων της Βεργίνας"

του Γιάννη Καρατσιώλη

Από τον εκδοτικό οίκο των αδελφών Κυριακίδη της Θεσσαλονίκης εκδόθηκε και κυκλοφόρησε το επιστημονικό σύγγραμμα-βιβλίο του ομότιμου καθηγητή της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ Ιωάννου Τουλουμάκου με τον παραπάνω τίτλο. Ο σωστότερος κατά την άποψή μας, τίτλος της πρώτης από ότι γνωρίζουμε εμπεριστατωμένης και πλήρους μελέτης για το θέμα της θέσης των τάφων της Βεργίνας του διαπρεπούς καθηγητή της Αρχαίας Ιστορίας, θα ήταν "Η αμφισβήτηση της θέσης των Αιγών".

Στις 168 σελίδες του βιβλίου παρουσιάζονται με αξιοσημείωτη ακρίβεια όλες οι γνωστές επιστημονικές απόψεις με πλήρη ελληνική και ξένη βιβλιογραφική τεκμηρίωση περί της ταύτισης ή μη της Βεργίνας με τις Αιγές, μέχρι τον Μάρτιο του 2006 (όπως φαίνεται από τον πρόλογο του συγγραφέως) χωρίς προφανώς τα νέα (όπως λέγεται) επιστημονικά στοιχεία που δημοσίευσαν πρόσφατα (θέρος 2006) οι καθηγήτριες (εν ενεργεία) Στ. Δρούγου και Χρ. Σαατζόγλου-Παληαδέλη σε βιβλίο-λεύκωμα με τίτλο "Βεργίνα. Ο τόπος και η ιστορία του", με τα οποία επιφυλασσόμαστε να ασχοληθούμε προσεχώς. Επίσης δεν σχολιάζονται και οι σχετικά πρόσφατες ανακοινώσεις στο 19ο αρχαιολογικό συνέδριο (18-2-2006), ίσως λόγω έλλειψης χρόνου, τον διδάκτορα Μ. Μανωλεδάκη (πράγμα το οποίο γίνεται εκτενώς από τον υπογράφοντα στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" για την ταύτιση με βάση τον Πτολεμαίο, αν και αναφέρει την περίπτωση αυτή ο συγγραφέας στις εκλαϊκευτικές δημοσιεύσεις των εφημερίδων ("Αγγελιοφόρος" 19-2-2006) επισημαίνοντας τη διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην ειδική έρευνα και στην εκλαΐκευση (βλέπε σελίδες 162,164).

Επισημαίνουμε πάντως, ότι δημοσιεύσεις εφημερίδων έγιναν τόσο για το βιβλίο που παρουσιάζουμε, από την "Καθημερινή", όσο και για το

λεύκωμα που αναφέραμε των δύο άλλων καθηγητριών από το ?Βήμα" και την ?Ελευθεροτυπία"των Αθηνών και τον ?Αγγελιοφόρο" της Θεσσαλονίκης (τουλάχιστον τέσσερις μόνο τον μήνα Οκτώβριο του 2006) με ενημερωτικό (εκλαϊκευτικό;) περιεχόμενο με ευρεία κυκλοφορία των σχετικών βιβλίων.

Η λεπτομερής εξέταση των απόψεων του συγγραφέα αποσυνδέει την ταύτιση Αιγών και Βεργίνας, δεν μπορεί όμως να μας πείσει για την ταύτισή της με την Έδεσσα, όπως παλιότερα επιστεύετο, γιατί το πιθανότερο είναι οι Αιγές και Έδεσσα να είναι δύο διαφορετικές πόλεις. Βέβαια το επιχείρημα των Χάμμοντ και Ανδρόνικου από το χωρίο του Θεόφραστου για την ανάκλαση των ανέμων έχει καταρριφθεί προ πολλού από ειδικούς επιστήμονες (μερικούς των οποίων μνημονεύει), όμως δεν μπορεί από την άλλη πλευρά το ίδιο επιχείρημα να χρησιμοποιείται για την Έδεσσα και το όρος Βόρας (με σκαρίφημα του αείμνηστου Εδεσσαίου Γ. Τσορμπατζόγλου) με τους υγρούς ανέμους της Βεγορίτιδας και όχι επί παραδείγματι για την περιοχή της Νάουσας και το Βέρμιο με τους υγρούς ανέμους της τότε λίμνης των Γιαννιτσών ή της Βεργίνας και των Πιερίων με τους υγρούς ανέμους του Αλιάκμονα. Ο Θεόφραστος όμως γράφει για Όλυμπο και Όσα, το φαινόμενο δεν παρατηρείται σήμερα στα μέρη αυτά σύμφωνα με ειδικούς μετεωρολόγους και η μόνη μεταβολή στους υδάτινους αποδέκτες είναι η μη ύπαρξη της λίμνης των Γιαννιτσών! Εξ άλλου δεν στέκει ο όρος "ανάκλαση" ανέμων γι' αυτό ορθά ο R. Bker μιλάει για "ανακύκλωση δια της αναστροφής" ή το ορθότερο συστροφή ανέμων, όπως παρατηρείται και σήμερα στην τοποθεσία "Αέραντος" της Νάουσας!

Ορθότατες όμως είναι οι ιστορικές προσεγγίσεις του συγγραφέα (είναι βέβαια και η ειδικότητά του) περί των στασιαστών Αργαίου (από τον Διόδωρο), ορύξεων των τάφων από τους Κέλτες του Πύρου (από τον Πλούταρχο) και η ως εκ τούτου αντιπαράθεση με τον Χάμμοντ. Με τον οποίο επίσης διαφωνεί όταν

Οι Μακεδόνες και οι γείτονές τους λίγο μετά το 508 π.Χ.
(Από τους χάρτες του Hammond)

αυτός (ο Χάμμοντ) δέχεται ως όριο μεταξύ του πρώιμου Μακεδονικού Βασιλείου και της Βοττιαίας τον Αλιάκμονα και έτσι οι Αιγές ως πρωτεύουσα του βασιλείου είναι στα νότια του ποταμού. Ο Τουλουμάκος όμως αμφισβητεί (όπως και πολλοί άλλοι) τα σχετικά εδάφια του Θουκυδίδη 1.61.3 (στην Ιστορία της Βέροιας του Γ. Χιονίδη 1.61.4) στο οποίο στηρίζεται ο Χάμμοντ, όσον αφορά την λέξη "Βέροια", η οποία θεωρείται αντιγραφικό λάθος. Την άποψη αυτή δεχόταν τότε ο Γ. Χιονίδης ("Ιστορία της Βέροιας" σελ 119), αν και αποδεχόταν τις Αιγές

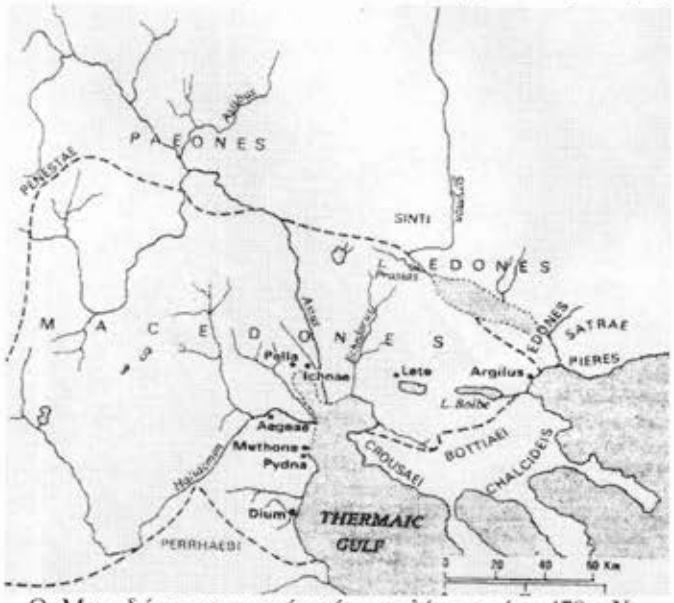

Οι Μακεδόνες και οι γείτονές τους λίγο μετά το 478 π.Χ.
(Από τους χάρτες του Hammond)

στην Έδεσσα.

Τις ενστάσεις όμως για την ταύτιση Βεργίνας-Αιγών με βάση την αρχαιολογική έρευνα αναλύει διεξοδικά, επισημαίνοντας όμως και το γεγονός της μη πλήρους δημοσίευσης ακόμη των αρχαιολογικών ευρημάτων των αποκαλούμενων βασιλικών τάφων. Επίσης αναφέρει και τις σχετικές, πολύ σοβαρές, αντιρρήσεις της ανθρωπογεωλογικής έρευνας για τον νεκρό στον λεγόμενο τάφο του Φιλίππου, αν είναι ο ίδιος ο Μακεδόνας βασιλεύς.

Πολύ σωστά επισημαίνει ο συγγραφέας, ότι δεν έχει γίνει και η ανάλογη γεωλογική έρευνα, όσον αφορά την μεταβολή ανά τους αιώνας της πεδιάδας Θεσσαλονίκης-Ημαθίας Πιερίας ως προς την εισχώρηση της θάλασσας και τις προσχώσεις των ποταμών που την διασχίζουν. Όταν μάλιστα από την βιβλιογραφική μας έρευνα προκύπτει, ότι κατά μεν τον Hustman στην πεδιάδα τα τελευταία 2500 χρόνια προστέθηκαν περισσότερα από 625 τ. χλμ (625.000 στρέμματα) από τις προσχώσεις των ποταμών Γαλλικού, Αξιού και Αλιάκμονα και κατά τους Λ. Ευμορφόπουλο (γεωλόγο-μηχανικό) και Δ. Κωτούλα (καθηγητή δασολογικής Α.Π.Θ.) 40 δις. κ. μ. και 42 δις.κ.μ. αντίστοιχα φερτών υλών, γίνεται αντιληπτή η χαρτογραφική αλλοίωση της περιοχής. (Από τους παραπάνω ο Ι. Τουλουμάκος μνημονεύει μόνο τον Λ. Ευμορφόπουλο).

Έτσι κατά πάσα πιθανότητα η Βεργίνα ήταν κοντά στη θάλασσα και θεωρείται αδιανόητο η πρώτη πρωτεύουσα των Μακεδόνων (λαού κατ' εξοχήν γεωργών και κτηνοτρόφων) να κτίζονταν εκεί.

Από τα παραπάνω συνάγεται και η ατέλεια των δημοσιευμένων χαρτών του Χάμμοντ και των υπολοίπων (23 τον αριθμόν) που σχεδιάστηκαν τον περασμένο αιώνα, ενώ αποφεύγει να δημοσιεύσει τους πολύ προγενέστερους πτολεμαϊκούς ή έστω αναγεννησιακούς των G. Mercator, A. Orteliuw, P. Gluverius κ. ά. που φέρουν τις Αιγές στο Βέρμιο.

Στο ΙΙ παράρτημα του βιβλίου (το Ι αναφέρεται στους χάρτες) ο Ι. Τουλουμάκος γράφει για τους προβληματισμούς του Μ. Ανδρόνικου με αναφορά σε εφημερίδες της εποχής (1976-1980) για τα ευρήματα τις Βεργίνας (έχουμε τη γνώμη οι εφημερίδες έπρεπε να αναφέρονται στις υποσημειώσεις και όχι στο κυρίως κείμενο) και συνεχίζει με την "δεσμευτική" θεωρία (περί βασιλικών τάφων του Ανδρόνικου) με την αξίωση καθολικής αποδοχής, όπως γράφει σε υπότιτλο και την οποία συστηματικά και επιστημονικά καταρρίπτει και μέσω κειμένων σε 24 υποσημειώσεις του.

Την έκπληξη όμως επιφυλάσσει ο συγγραφέας στο Παράρτημα ΙΙΙ όπου με αδιάσειστα στοιχεία αποδεικνύει, ότι η ταύτιση Βεργίνας και Αιγών δεν βοήθησε ακόμα και τα εθνικά μας θέματα.

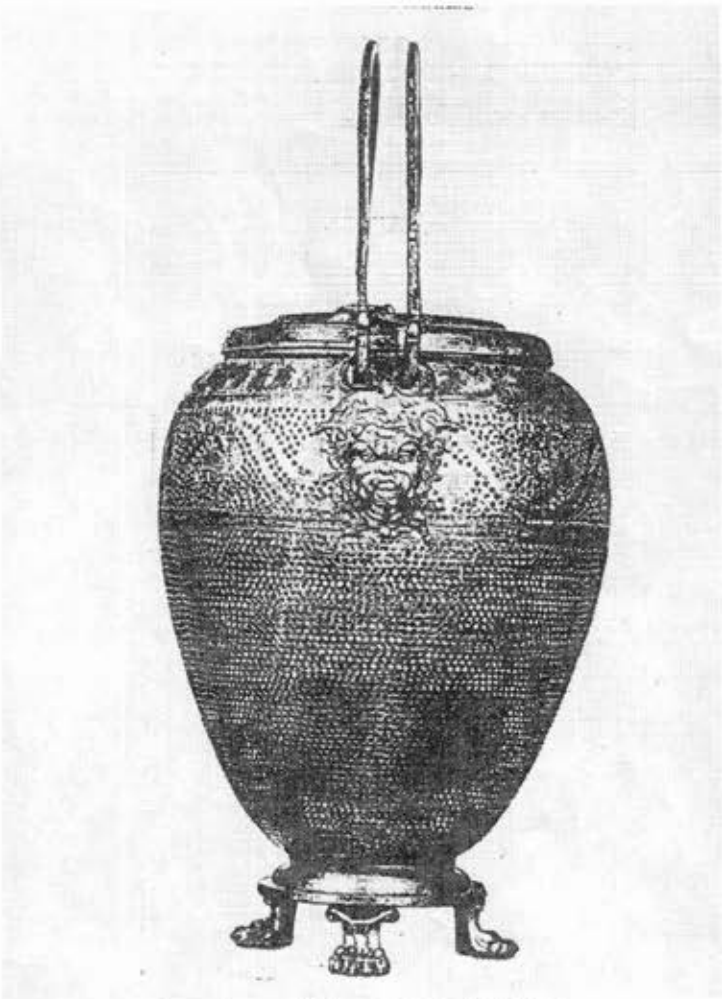

Λυχνάρι στο θάλαμο του κυρίου τάφου

Μάλιστα ο πρώτος υποστηρικτής της ταύτισης αυτής Ν. Χάμμοντ, που από ορισμένους χαρακτηρίστηκε "μεγάλος φιλλέλην", σε αναφερόμενα έργα του (και μετά την ανακάλυψη των τάφων) ξεχωρίζει τους Μακεδόνες από τους Έλληνες, διαχωρίζει την καταγωγή των βασιλέων της Μακεδονίας από τους Έλληνες, διαχωρίζει την καταγωγή των βασιλέων της Μακεδονίας από τους υπηκόους του και προβάλλει και άλλες ανιστόρητες απόψεις προσομοιάζουσες με τις θεωρίες των Σκοπίων. Αλλά και οι αναφερόμενοι από τον Χάμμοντ ιστορικοί (υποστηρικτές της βασιλικότητας των τάφων και της ταύτισης Βεργίνας-Αιγών) Ernst Badian Eugene Borza αμφισβητούν την ελληνική καταγωγή των Μακεδόνων.

Στο παράρτημα αυτό υπάρχει παράλειψη αναγραφής της υποσημείωσης αριθ. 19 του ιστορικού Rodes (σελ 135), που παραπέμπει λαθεμένα στην υποσημείωση αριθ. 15 του έργου του Borza.

Τέλος στο παράρτημα IV ο καθηγητής της Ιστορίας παραθέτει άρθρα των Ρώσων αρχαιολόγων A.P. Mancevich και O.V. Neverov με συγκριτική έρευνα και χρονολόγηση των ευρημάτων της Βεργίνας με παρόμοια ευρήματα σε τάφους Σκυθών ηγεμόνων στη νότια Ρωσία (παρευξείνια περιοχή), όπου οι βασιλικοί τύμβοι της Σκυθίας εμφανίζονται πιο πλούσιοι σε κτερίσματα από τον αποκαλούμενον του Φιλίππου Β', με εξαίρεση βέβαια τη χρυσή λάρνακα.

Για την φωτογράφηση των ευρημάτων παρατηρούμε μερικές ελλείψεις, τόσο προς την αρίθμηση των εικόνων (λείπουν οι υπ' αριθμόν 5, 6, 12, 13, 15, 16 οι οποίες πάντως δεν αναφέρονται στο κείμενο), όσο και ως προς την ευκρίνειά τους.

Σε ιδιαίτερη παράγραφο υπάρχουν 3 προβληματικοί χάρτες του Χάμμοντ, οι οποίοι δεν προσθέτουν τίποτε στην ιστορική έρευνα για τις Αιγές (σελ. 157-158). Ο τίτλος της παραγράφου είναι προσθήκες και συμπληρώνεται και από άρθρο του άγγλου ιστορικού με τις γνωστές του απόψεις περί της ελληνικότητας των Μακεδόνων, που εκδόθηκε μάλιστα σε φυλλάδιο με τίτλο "Κείμενα για τη Μακεδονία-4000 χρόνια Ελληνικής

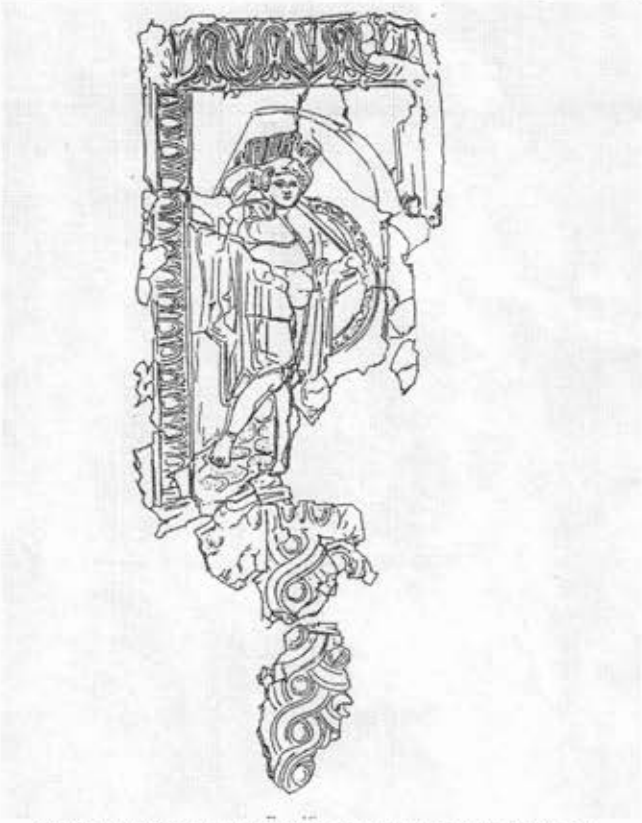

Σκυθικοί τάφοι. Επίχρυσος γωρυτός στον τύμβο του Καραγκοντεβάσχ της Ν. Ρωσίας

Ιστορίας" που εκδόθηκε από τον Ε.Ο.Τ.! (επί γραμματέα ΕΟΤ του Κ Πυλαρινού).

Σε παράρτημα υπάρχει μόνο βιβλιογραφικό συμπλήρωμα, αφού εκτενής βιβλιογραφία δίδεται στις υποσημειώσεις των κειμένων του, ενώ τελειώνει την άκρως ενδιαφέρουσα μελέτη του με κατάλογο σύγχρονων συγγραφέων χωρίς τις αναφορές του βιβλιογραφικού συμπληρώματος (σελ. 167-168).

Έχουμε τη γνώμη, ότι σε μια επανέκδοση του εξαιρετικού για την Ιστορία μας αυτού βιβλίου, που ενδιαφέρει ιδιαίτερα την περιοχή μας, πρέπει να αναγραφεί η πλήρης βιβλιογραφία καθώς και αλφαβητικό ευρετήριο των κυρίων ονομάτων στο τέλος της έκδοσης καθώς και η διόρθωση ορισμένων ατελειών (ιδίως στις εικόνες) μερικές από τις οποίες επισημάναμε παραπάνω.

12

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟΝ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 54006

ΟΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩ. ΤΟΥΛΟΥΜΑΚΟΣ

Θεσσαλονίκη, 29.XI.2006

Αξιότιμε κύριε Καρατσιώνη

Για την ενδιαφέρουσα μελέτη σας "Η θέση των Αίμων στο βαλκανικό περιβάλλον" (Η Νιάουστα, 29, 2006, 7–15) που είχατε την καλοσύνη να μου στείλετε, σας ευχαριστώ πολύ. Ιδιαίτερα, το χαρτογραφικό πρόσημο του περιβάλλοντος, και κατά τα μέτρα μου τη πληρότητα, μου τη δοσε τη δυνατότητα, είναι απαραίτητη σε μια ενδιαφέρουσα διεπιστημονική συζήτηση – μια συζήτηση που πιστεύω ότι κάποια θα γίνει (και στην οποία ήλπιζα ότι θα φέρνατε το βιβλίο σας κυκλοφορούν πρόσφατα).

Αναγνώστηκα από εδώ αυτά, τα μερικά ότι σύμφωνα στην Νιάουστα μια πολιτισμικά σύνθετη πόλη εκείνη έχει τέτοιο περιβάλλον και ακόμα σημαντικούς δυνατούς καιρούς. Είναι, για όποιον ενδιαφέρεται για τα πολιτισμικά πεπρωμένα στη χώρα μας, υπωσδήποτε ενθαρρυντικό.

Με τιμή

Ι. Τουλουμάκος

ΕΝΑ ΠΑΛΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕ ΝΕΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΒΙΑ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

της Σοφίας Λιγνού - Καραγιανοπούλου
κοινωνικής Λειτουργού

"Μες στα παληά τα σώματά των τα φθαρμένα
κάθονται των γερόντων οι ψυχές.
Τι θλιβερές που είναι οι πτυχές
Και πως βαρυούνται την ζωή την άθλια που τραβάνε"

Κ.Π. Καβάφης

Η βία σε βάρος ηλικιωμένων ατόμων έχει αποτελέσει πολλές φορές πεδίο μελέτης. Εν τούτοις εξετάζοντας βιβλιογραφικές και ιστορικές πηγές παρατηρούμε ότι η κακοποίηση ηλικιωμένων δεν είναι καινούργιο φαινόμενο, οφειλόμενο στα υψηλά επίπεδα "εκσυγχρονισμού" ή στη "κρίση του θεσμού της οικογένειας" ή στην αυξημένη αναλογία υπερηλίκων στον πληθυσμό μας. Η κακοποίηση και παραμέληση ατόμων τρίτης ηλικίας αποτελεί θα λέγαμε ένα "παράδοξο" στις σχέσεις μεταξύ των ενηλίκων και των ηλικιωμένων του περιβάλλοντός τους.

Το παράδοξο αυτό εύκολα διαπιστώνεται αν εξετάσει το εξίσου σημαντικό θέμα της αγάπης και του σεβασμού προς τους ηλικιωμένους.

Έτσι οι βίαιες σχέσεις ανάμεσα στους ενήλικους και τους ηλικιωμένους του περιβάλλοντός τους συνυπάρχουν με την αγάπη και το σεβασμό. Αποτελούν δηλαδή δίδυμες πολιτισμικές συμπεριφορές:

Σεβασμό από τη μια μεριά και περιφρόνηση από την άλλη, εκφράσεις αγάπης και μίσους.

Πλούσιες μαρτυρίες μπορεί να βρει κανείς στην Ελληνική λογοτεχνία, ανατρέχοντας σε μυθολογικές αφηγήσεις όπως και σε άλλες βιβλιογραφικές και ιστορικές πηγές.

Στην ελληνική μυθολογία η σύγκρουση ανάμεσα στα παιδιά και στους γονείς τους αποτέλεσε αναπόσπαστο συστατικό της ιστορίας. Συνήθως ο επαναστατημένος γιος εκδικείται τον πατέρα του, μερικές φορές σκοτώνοντάς τον για να πάρει την εξουσία του. Αυτή η διαδικασία της βίαιης εκτόπισης της παλιάς γενιάς είναι χαρακτηριστική του προπολιτιστικού μυθικού κόσμου.

Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται παραστατικά στην ιστορία του θεού Ουρανού και των υιών των Τιτάνων. Πολλούς θεούς των Ελλήνων τους συνέδεαν όροι ανταγωνισμού και εξαπάτησης.

Σύγχρονοι ιστορικοί επισημαίνουν ότι οι μύθοι χρησιμοποιήθηκαν και ως μηχανισμοί προβολής των συναισθημάτων των νεότερων προς τους ηλικιωμένους του περιβάλλοντος τους.

Παρόμοιο θέμα σύγκρουσης γονεϊκού και βασανισμού από το γιο ο οποίος εκδικείται τον πατέρα του είναι ένα θέμα κλειδί της τραγωδίας του Αισχύλου "Οιδίποδας".

Ο Φρόυντ προσδιόρισε την πατροκτονία σαν ένα βασικό στοιχείο του ανθρώπινου ψυχισμού. Υποστήριξε ότι "οι απαρχές της Θρησκείας των ηθών της κοινωνίας και της τέχνης συγκλίνουν στο Οιδιπόδειο σύμπλεγμα".

Σε αντίθεση από τον Ησίοδο, ο Όμηρος σε μερικές από τις περιγραφές του μας άφησε μια περισσότερο πραγματική και λιγότερο βίαια απεικόνιση της εποχής του. Ακόμα και οι πολεμιστές παρουσιάζονται γενναιόδωροι και στοργικοί.

Ανάμεσα σε γονιό και παιδί υπάρχει αγάπη βαθιά αλλά σιωπηρή. Ο Οδυσσέας φιλά τα κεφάλια και τους ώμους των μελών της οικογενείας του όταν, μετά τον μακρύ χωρισμό τους, τον αναγνωρίζουν με τον ίδιο τρόπο του φιλούν κι εκείνοι.

Οι Έλληνες που αγαπούν τη ζωή φοβούνται και θρηνούν τα γηρατειά. Ακόμη κι εδώ υπάρχει παρηγοριά γιατί καθώς το εξαντλημένο κορμί γυρίζει πίσω, όπως το φθαρμένο νόμισμα στο νομισματοκοπείο, παρηγορείται βλέποντας, πριν διαλυθεί την καινούργια ζωή, μεσ' από την οποία ξεγελά το θάνατο.

Βέβαια μέσα στην Ελληνική ιστορία αποκαλύπτονται και περιπτώσεις εγωιστικής αστοργίας ή βάναυσης θρασύτητας προς τον ηλικιωμένο.

Η Αθηναϊκή κοινωνία εμπορική, ατομιστική και νεωτεριστική συνήθως ήταν άπονη προς τα γηρατειά. Περίπτωση το Σοφοκλή και το γιο του Ιοφώντα .

Στην αρχαία Αθήνα ο νόμος επέβαλε στους γιους να υποστηρίζουν τους ασθενείς και γηραιούς γονείς τους και η κοινή γνώμη πάντοτε φόβιζε περισσότερο και από το νόμο. Σύστηνε σεμνότητα και σεβασμό στη συμπεριφορά του νέου απέναντι στους γέρους. Ο Πλάτων θεωρεί ως δεδομένο ότι ένας νέος καλής ανατροφής θα παραμείνει σιωπηλός μπροστά στους μεγαλύτερούς του, εκτός αν του δοθεί ο λόγος.

Στις θεοκρατικές και συντηρητικές κοινωνίες όπως της Σπάρτης, παρατηρείτε σεβασμός στην μεγάλη ηλικία.

Παρόμοιες μορφές σύγκρουσης γενεών ήταν παρούσες στην Αρχαία Ινδία, την Κίνα και τη Μεσοποταμία.

".....Γιατί τους ανθρώπους
πολλά δεινά τους βρίσκουν, όταν, μάλιστα, ο
δρόμος της ζωής τους τραβάει σε μάκρος"

Δαρείος

Πέρσες, Αισχύλου

Με τον όρο κακοποίηση εννοούμε τις δύο μορφές κακοποίησης: την ενεργητική και την παθητική κακοποίηση. Δύο φαινόμενα που δεν είναι άγνωστα για την Ελληνική κοινωνία.

Ως ενεργητική κακοποίηση εννοούμε την ηθελημένη βλάβη σωματική, ψυχολογική και υλική - είτε αυτή τιμωρείται από τον ποινικό νόμο είτε όχι.

Ειδικότερα η "σωματική κακοποίηση" προσδιορίζεται ως η οιασδήποτε μορφή άσκησης σωματικής βίας που καλύπτουν μια κλίμακα συμπεριφοράς από σπρώξιμο μέχρι ξυλοδαρμό.

"Ψυχολογική κακοποίηση" ορίζεται ως η λεκτική βία ή και η εξύβριση".

"Υλική κακοποίηση" ορίζουμε την κατάχρηση, ή κλοπή χρημάτων ή άλλων περιουσιακών".

Ως "παθητική κακοποίηση" ορίζεται η τυχαία βλάβη - παραμέληση και εγκατάλειψη.

"Στου καφενείου του βουερού το μέσα μέρος
σκυμμένος σ' ένα μέρος κάθετ' ένας γέρος
με μιαν εφημερίδα εμπρός του
χωρίς συντροφιά
Και μεσ' των άθλιων γηρατειών
την καταφρόνεια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια...

Κ.Π. Καβάφης.

Τα αίτια μπορεί να είναι πολλά:

Η εκβιομηχάνιση και αστικοποίηση έχει δημιουργήσει διαφορετικό σύστημα αξιών. Η οικογένεια δέχεται να συγκατοικεί με τους ηλικιωμένους

συγγενείς επειδή δεν υπάρχει κάποια εναλλακτική λύση, αγανακτεί δε με την επέμβαση τους στην οικογενειακή ζωή.

Όλα τα άτομα δεν είναι επαρκής προετοιμασμένα να προβούν σε αλλαγές στη ζωή τους ή να κάνουν προσωπικές θυσίες και επειδή οι ηλικιωμένοι δεν συμμετέχουν πλέον στις οικογενειακές δραστηριότητες "ενοχλούν, τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας με τα λεγόμενα "σύνδρομο των κατσαρολιών", ερμηνεύοντάς το από άλλους σαν ένδειξη αποπροσανατολισμού και έναρξη άνοιας. Καταλήγουν έτσι σε κάποια φαρμακευτική αγωγή που δεν τους είναι απαραίτητη και τους παγιδεύουμε στην κατάχρηση φαρμάκων. Όταν αντιδρούν χαρακτηρίζονται ως "δύσκολοι" και τα φάρμακα αυξάνονται.

Η παλιά μικροαστική πατριαρχική οικογένεια με την συνοχή της, τα παραμύθια της, την ζεστασιά της και την εμπειρία της έχει αντικατασταθεί με τις αυξημένες ιατρικές και οικονομικές ανάγκες ενός πληθυσμού με προβλήματα για πολλές οικογένειες. Η κοινωνική απομόνωση, η έλλειψη μιας φιλικής οικογένειας, η έλλειψη ενός γείτονα στην δεδομένη στιγμή αλλάζουν τις συνθήκες στη νέα οικογενειακή ζωή.

Η σύγκρουση των γενεών καθώς και οι λεγάμενες λειτουργικές βλάβες (σωματικές ή πνευματικές) υποχρεώνουν τους ηλικιωμένους να μην μπορούν να φροντίσουν πλήρως τον εαυτό τους.

Έτσι εδώ ο νεώτερος "υποχρεούται" της προσφοράς που άλλοτε ήταν δεδομένη από την άλλη πλευρά, όταν αυτή ήταν χρειαζούμενη.

Όμως "εσείς" και "εμείς" μέλη της ίδιας κοινωνίας, κύτταρα του ίδιου οργανισμού πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ορισμένες αναλλοίωτες αρχές, πανάρχαιες, πανιώνιες. Αξεπέραστες από το χρόνο.

Έτσι κάθε πλάνη ξεπερνιέται μόνο μέσα από την προσφορά που έχει δύο μοναδικά οφέλη.

Μειώνει τον εγωισμό και βλέπει τον άλλο σαν τον ίδιο του τον εαυτό. Οι καρδιές μαλακώνουν, η σκληράδα ετών απορρίπτεται και ο πόνος γίνεται ο καλύτερος δάσκαλος γιατί τώρα ξέρεις ότι μπορεί και εσύ μία μέρα να βρεθείς στη θέση του και εσύ μια μέρα να πονέσεις.

Φτάνει λοιπόν να εκτιμάς το θείο δώρο που λέγεται ζωή, την κορωνίδα αυτή των εμπειριών το απόσταγμα του Σύμπαντος.

Σκύβεις τότε, ακόμη στοργικά πάνω τους και εκτιμάς με απέραντη λατρεία αυτό που τελικά αυτοί σου δίνουν, μέσα από τις γνώσεις και την πείρα τους.

Ας ξαναθυμηθούμε όλοι μαζί τα όνειρα και τα ιδανικά της νιότης, ας τα βγάζουμε απ' τα συρτάρια της απογοήτευσης και ας ενώσουμε όλοι μαζί τα χέρια για κάτι καλύτερο.

"Αν δεν έχεις γέρο στο σπίτι σου
δώσε και αγόρασε"

Λαϊκή Παροιμία

Η 24η Μαΐου, άγνωστη σε πολλούς, αποτελεί πρόκληση για την ανακάλυψη του πλούτου της Τρίτης ηλικίας. Στου χρόνου την αδιάκοπη ροή, μια Μαγιάτικη γιορτή αφιερωμένη στην Τρίτη ηλικία δεν είναι τυχαίο γεγονός του εορτασμού της στον πιο καρποφόρο μήνα του χρόνου.

Η συσχέτιση των ηλικιών με ορισμένες εποχές του χρόνου, η μετάβαση από την νέα γενιά στην γενιά των ενηλίκων και στην συνέχεια των ηλικιωμένων, μετατρέπει την απώλεια του χρόνου σε ποιότητα αντίληψης της γοητείας της ζωής.

".....Τα νήπια έκθρεψον, την νεότητα
παιδαγώγησον, το γήρας περικρατήσου....."

Μ. Βασίλειος

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ - ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ - ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

Για την Αγωγή Διαφορετικών - Ιδιαίτερων παιδιών

της Δάνας Πετρά
εκπαιδευτικού

Με βάση τη δυνατότητα του ανθρώπου να χρησιμοποιεί σύμβολα και μέσα από μια διαδικασία κοινωνικής αλληλεπίδρασης (επικοινωνία) αναπτύσσεται αυτό που λέμε "ταυτότητα"

Η προσωπική ταυτότητα και σε μεγάλο μέρος και η κοινωνική διαμορφώνεται ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες κάτω από τις οποίες κοινωνικοποιείται ο αναπτυσσόμενος άνθρωπος. Η ταυτότητα δηλαδή θα θεμελιώνεται πάνω στην αμοιβαιότητα της θετικής στάσης και της αναγνώρισης του ενός απ' τον άλλον.

Η αντίληψη του άλλου ως φορέα μιας ιδιότητας ως μέλους μιας ομάδος ως δείγματος μιας ευρύτερης κοινωνικής κατηγορίας μπορεί να ονομαστεί κατηγοριακή αντίληψη του "άλλου" (Γκότοβος "Ρατσισμός")

Η συγκεκριμένη ταξινόμηση οδηγεί σε υποθέσεις και προβλέψεις σχετικά με την προσωπικότητα του "άλλου" και διευκολύνει την διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας. Μπορεί όμως να οδηγήσει σε υπεραπλουστεύσεις στον τρόπο σκέψης και να γεννήσει στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Τα στερεότυπα είναι αποτέλεσμα ενός τρόπου σκέψης ο οποίος με αφετηρία μια ταξινόμηση ενός ατόμου σε συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία οδηγείται σε ατεκμηρίωτες γενικεύσεις για τα χαρακτηριστικά του ανθρώπου.

Η προκατάληψη περιγράφει την στάση των ανθρώπων απέναντι στο συλλογικό άλλο, την θετική δηλαδή ή αρνητική διάθεση που είναι συνδεδεμένη με την κοινωνική ταυτότητα του άλλου (Τσιούμης "μικρός άλλος").

Μπορούμε να θεωρήσουμε σαν κύριους παράγοντες για την ανάπτυξη των προκαταλήψεων, το κοινωνικό περιβάλλον και τις πολιτισμικές αξίες. Όταν η αρνητική διάθεση μετουσιωθεί σε αντίστοιχη πρακτική, τότε μιλάμε για κοινωνικές διακρίσεις. Οι διακρίσεις αυτές πλήττουν συνήθως άτομα που διαφέρουν από την πλειονότητα και συνδέονται με τον ρατσισμό (Αποτέλεσμα των διακρίσεων είναι ότι πρωταρχικά περιορίζουν τις δυνατότητες πρόσβασης των ανθρώπων που τις υφίστανται σε δεδομένα για τους υπόλοιπους κοινωνικά αγαθά).

Οι σύγχρονες μελέτες επισημαίνουν την ιδιαίτερη σημασία του κοινωνικοπολιτιστικού πλαισίου στην γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.

Τα παιδιά επηρεάζονται από πολύ μικρή ηλικία απ' τα κοινωνικά δεδομένα και είναι γι' αυτά πολύ πιο εύκολο ν' αντιληφτούν τις διαφορές και όχι τις ομοιότητες των ανθρώπων σε σχέση με τα ίδια. Μέσα σ' αυτές τις διαδικασίες είναι δυνατόν ν' αναπτύξουν προκαταλήψεις οι οποίες αντανακλούν την τοποθέτηση του περιβάλλοντός τους απέναντι στη διαφορετικότητα

Οι προκαταλήψεις αυτές που δημιουργούνται τα πρώτα χρόνια της ζωής, είναι πολύ δύσκολο να ξεριζωθούν ακόμη και σε άτομα που όταν ενηλικιωθούν καταλαβαίνουν το παράλογο αυτών των προκαταλήψεων.

Το οικογενειακό περιβάλλον πρώτα, μετά το σχολείο και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον είναι οι παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση της πρώτης τοποθέτησης του παιδιού απέναντι στο "διαφορετικό".

Η ανάγκη μιας αγωγής που θα μειώσει τα διαφορές και θ' ανοίξει διόδους επικοινωνίας γίνεται εμφανής

Μιας αγωγής που δεν θα είναι αφομοιωτική αλλά και ούτε μιας αγωγής που απλώς θα ανέχεται τις διαφορές των άλλων. Μιας αντιρατσιστικής εκπαίδευσης με στόχο την καταπολέμηση του κοινωνικού ρατσισμού και την πρόληψη δημιουργίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων.

Η προσέγγιση αυτή βοηθά τα παιδιά να βιώσουν την διαφορά όχι σαν αναπόφευκτο εμπόδιο στη επικοινωνία, σαν απαράβατο όριο, αλλά σαν έναυσμα για το πλησίασμα το ενός από τον άλλο και την διαπραγμάτευση δίνω-παίρνω. Μια προσέγγιση που έχει σκοπό και συντελεί στην υιοθέτηση ευρύτερων αντιλήψεων που μπορούν να βοηθήσουν στην καταπολέμηση του ρατσισμού, της περιθωριοποίησης και άλλων ανάλογων φαινομένων και στην ανάπτυξη ενός γνήσιου πλουραλισμού. Έτσι ώστε να μεταβούμε από μια κοινωνία ανάγκης σε μα κοινωνία ζωής και πολύ περισσότερο σε μια κοινωνία επιθυμίας....

Η ειδική Εκπαίδευση στην Ελλάδα

Η ειδική εκπαίδευση αποτελούσε μέχρι πρόσφατα έναν εξειδικευμένο τομέα του εκπαιδευτικού συστήματος ο οποίος είχε ως στόχο την ανάπτυξη μεθόδων για την επίλυση εκπαιδευτικών και διδακτικών προβλημάτων που αφορούν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Επί σειράν ετών οι νομικές ρυθμίσεις για την ειδική κατηγορία μαθητών διακατέχονταν απ' το παρακάτω πνεύμα: Το άρθρο 1 του βασιλικού διατάγματος με ημερομηνία 15 Απριλίου / 2 Μαΐου 1939 αναφέρεται σχετικά με την κατώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης: "Η Κατωτέρα βαθμίδα περιλαμβάνει την προβαθμίδα προς φοίτηση εκείνων των παίδων αίτινες λόγω της χαμηλής καταστάσεως είναι αδύνατον άνευ προασκήσεως να γίνονται δεκτικοί οιασδήποτε διδασκαλίας".

Και συνεχίζει στο άρθρο 3:
"Εις το πρότυπον Ειδικό Σχολείον γίνονται δεκτοί μαθηταί διατρέχοντες την υποχρεωτική σχολική περίοδον, οίτινες είναι μεν ικανοί προς μόρφωσιν, λόγω όμως των πνευματικών ελλείψεων, δεν δύνανται να παρακολουθήσωσι επιτυχώς μαθήματα εις το κανονικόν δημοτικόν σχολείον ..."

Σαν αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η δημιουργία ειδικών σχολείων και τάξεων, δομές που σήμερα αμφισβητούνται γιατί βασίζουν την ομαλή λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος στον αποκλεισμό ορισμένων παιδιών.

Άλλωστε, οι εκπαιδευτικές εμπειρίες που παρέχονται μέσα σ' ένα τέτοιο πλαίσιο χαρακτηρίζονται από στενότητα και αποσπασματικότητα. Αμφισβητούνται επίσης οι δομές αυτές γιατί οδηγούν σε μια διαδικασία ετικετοποίησης, κατηγοριοποίησης δηλαδή των παιδιών με κριτήριο κάποια κοινά χαρακτηριστικά, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία στερεοτύπων.

Άτομα με "ιδιαίτερες ανάγκες" και αντιμετώπισή τους στην Αρχαιότητα.

Αναφορές γι' αυτό που σήμερα λέγεται "αναπηρία" σωματική και ψυχική συναντάμε απ' τα προϊστορικά χρόνια. Στις προϊστορικές κοινωνίες, όπου η επιβίωση εξαρτιόταν απ' την σωματική κατάσταση κάθε ατόμου, τα παιδιά που γεννιόνταν με ελαττώματα τα άφηναν να πεθάνουν ή πέθαιναν μόνα τους λόγω πλημμελούς φροντίδας και περίθαλψης. Οι φυσικές και νοητικές αναπηρίες αποδόθηκαν σε δαιμονοπληξία ή θεϊκή τιμωρία, απόψεις που επανήλθαν με το πέρασμα των αιώνων και εμφανίζονται ακόμη και στις μέρες μας.

Στην Ελληνική αρχαιότητα η στάση απέναντι στην αναπηρία υπήρξε αντιφατική. Στην ολιγαρχική Σπάρτη τα' ανάπηρα παιδιά οδηγούνταν στον Καιάδα, ενώ στην Αθήνα στην ίδια εποχή θεσπίζονταν νόμοι για την οικονομική τους υπο-

στήριξη. Στην Οδύσσεια αναφέρεται ότι ο τυφλός ποιητής δέχονταν συχνά προσκλήσεις για το παλάτι, όταν ο Βασιλιάς δέχονταν υψηλούς προσκεκλημένους, ενώ στην Ιλιάδα αναφέρεται ότι η αναπηρία του χωλού Ήφαιστου στάθηκε αφορμή για να απομακρυνθεί απ' τον Όλυμπο (Τζουριάδου 1995).

Ο Jean-Pier Vermont (Γάλλος ψυχολόγος ερευνητής) στο βιβλίο του "Μύθος και τραγωδία στην αρχαία Ελλάδα (1991) γράφει σχετικά με την έννοια του "κουτσού" στην Ελληνική αρχαιότητα.

Η έννοια του "κουτσού" για τους αρχαίους δεν πρέπει να περιοριζόταν αυστηρά σε κάποιο ελάττωμα του ποδιού και του βαδίσματος. Πρέπει να επεκτείνεται συμβολικά και σε άλλους τομείς, διαφορετικούς απ' την απλή μετακίνηση στο χώρο, πρέπει να μπορεί να εκφράζει μεταφορικά όλες τις μορφές συμπεριφοράς που εμφανίζονται ανισόρροπες, ξεστρατισμένες, βραδύπορες ή παρεμοδισμένες.

Σε σύγκριση με το κανονικό βάδισμα, η χωλότητα αποτελεί ελάττωμα, στον κουτσό λείπει κάτι, ένα απ' τα πόδια του έχει κάτι λιγότερο απ' ότι θάπρεπε. Αυτή όμως η απόκλιση σε σχέση με τον κανόνα μπορεί επίσης να δίνει στον κουτσό το προνόμιο μιας εξαιρετικής θέσης, μιας ιδιότητας όχι συνηθισμένης. Η ασυμμετρία των δυο ποδιών, σημάδι έτσι ή υπόσχεση μιας ιδιαίτερης μοίρας και όχι πια ελάττωμα, παρουσιάζεται τότε με μιαν άλλη όψη, θετική και όχι αρνητική: προσθέτει στο κανονικό βάδισμα κάτι σαν μια νέα διάσταση, ελευθερώνοντας τον περπατητή απ' την κοινή ανάγκη να προχωρεί πάντοτε ίσια, στα όρια μιας και μόνης κατεύθυνσης.

Αφού τα δύο πόδια του κουτσού δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο, η χωλότητα προκαλεί ένα βάδισμα λοξοδρομικό, ταλαντευόμενο, ανισόρροπο, που δεν αφήνει ευθύγραμμα ίχνη. Σε σχέση με την κανονική μετακίνηση, όπου το ένα πόδι προβαίνει μπροστά απ' το άλλο για να προχωρήσουν σταθερά στον ίδιο δρόμο η χωλότητα αποτελεί βέβαια ελάττωμα.

Αυτό όμως του ξεγοφιάσματος, που το προκαλεί το βάδισμα του κουτσού, αυτή η ταλαντευόμενη κίνηση, μας πδηγεί,-αν την δούμε στην έσχατη μορφή της- σ' έναν άλλο τρόπο μετακίνησης.

Πρόκειται για μια μετακίνηση ανώτερη αυτή τη φορά. Και κάτι παραπάνω από ανθρώπινη, δηλαδή, για το ολότελα αμφιταλαντευόμενο βάδισμα, το εντελώς κυκλικό και χαρακτηρίζει κατά τους αρχαίους Έλληνες, διάφορα εξαιρετικά όντα: αντί να προβάλλουν ίσια μπροστά τους μετατοπίζοντάς τα πρώτα το ένα πόδι και ύστερα το άλλο, όλα αυτά τα όντα προχωρούν κυκλικά, όπως η ρόδα, και όλες οι κατευθύνσεις του χώρου συγχέονται έτσι σ' ένα στριφογύρισμα, όπου καταργείται κάθε αντίθεση του εμπρός και του πίσω, αντίθεση που δίνοντας μια κατεύθυνση στο βάδισμα του κανονικού ανθρώπου, του επιβάλλει ταυτόχρονα αυστηρά όρια.

Κυκλικό μοιάζει έτσι το βάδισμα του Ήφαιστου, του κουτσού θεού, όταν στριφογυρίζει στο εργαστήρι του γύρω απ' τα φυσερά του (Ιλιάδα ΣΔ 372), κυκλική επίσης είναι η κίνηση των αρχέγονων ανθρώπων, αυτών των ?τελείων" όντων , έτσι όπως τα παριστάνει η διήγηση του Αριστοφάνη στο Πλατωνικό Συμπόσιο.

"Αυτοί οι κατ' εξοχήν κουτσοί-αυτοί οι από κάθε άποψη θα λέγαμε κοτσοί-προχωρούν και οπισθοδρομούν σαν ρόδες προς οιανδήποτε κατεύθυνση" (Συμπόσιο Πλάτωνα 190).

Ο κυκλικός τρόπος μετακίνησής τους, κάνει να μοιάζουν με τροχοφόρους τρίποδες που κατασκευάζει (καθ' ομοίωση του θεού) η μαγεία του Ήφαιστου.

Πρόκειται τέλος για όντα που μοιάζουν με εκείνα τα ζώα στο νησί του Ήλιου που το περιστροφικό τους βάδισμα μαρτυρεί κατά τον Ιάμβουλο την ανωτερότητα των κατοίκων του νησιού σε σχέση με τους κοινούς ανθρώπου (Διόδωρος Σικελιώτης 11-18).

Όση ενσωμάτωση είναι δυνατή- όση περιθωριοποίηση είναι αναγκαία.

Για πρώτη φορά το 1985 με τον νόμο υπ' αριθμόν 1566 (26/30 Σεπτεμβρίου 1985) επίσημα

αναφέρονται οι εναλλακτικές δυνατότητες σχολικής φοίτησης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες οι οποίες είναι:

Α. Κανονικά σχολεία στα οποία είναι εντεταγμένα τα άτομα αυτά.

Β. Ειδικές τάξεις, τμήματα ή ομάδες που λειτουργούν μέσα σε κανονικά σχολεία ή σε ειδικές τάξεις ή τμήματα παρατήρησης που λειτουργούν με σκοπό την βαθύτερη διάγνωση περιπτώσεων και εφαρμόζουν ειδικά προγράμματα.

Στην παράγραφο 2 του ίδιου νόμου δίνεται ένας ορισμός του ποιοι θεωρούνται κατά την έννοια του αυτού του νόμου, τα πρόσωπα τα οποία από οργανικά , ψυχικά ή κοινωνικά αίτια παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στη γενικότερη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη ή στις επί μέρους λειτουργίες τους και σε βαθμό που δυσκολεύεται ή παρεμποδίζεται σοβαρά η παρακολούθηση της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης η δυνατότητα ένταξής τους στην παραγωγική διαδικασία και η αλληλοαποδοχή τους από το κοινωνικό σύνολο.

Στο νόμο υπ' αριθμό 2817 (1 Μαρτίου 2000) αναφέρεται ότι: Λαμβάνονται μετρα και παρέχονται υπηρεσίες στα άτομα με "ειδικές ανάγκες" έως την ηλικία των 22 ετών σε όλες τις τάξεις των σχολείων Α/βαθμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης.

Στα μέτρα περιλαμβάνονται κυρίως η κατάρτιση και εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας, η χρησιμοποίηση διδακτικού υλικού κλπ.

Στις υπηρεσίες περιλαμβάνονται κυρίως η διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η αξιολόγηση, η παιδαγωγική και ψυχική υποστήριξη, η φυσιοθεραπεία, η υπηρεσία που υποστηρίζει την ισότιμη μεταχεριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Βλεπουμε λοιπόν πως σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο η κρατική μέριμνα σε σχέση με την ειδική εκπαίδευση αυξάνεται και γίνεται μια πειραματική προσπάθεια εφαρμογής του προγράμματος σύγκλισης και ενσωμάτωσης.

Στη λογική της συνεκπαίδευσης και ενσωμάτωσης

Ο όρος ενσωμάτωση χρησιμοποιείται γενικά για να περιγράψει όλες τις προσπάθειες αποφυγής της περιθωριοποίησης και απομόνωσης της εκπαίδευσης των παιδιών με τις ειδικές ανάγκες. Η διαδικασία αυτή αφορά στην ελαχιστοποίηση των διαφορών και στη μεγιστοποίηση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα παιδιά με ειδικές ανάγκες και στα παιδιά που δεν παρουσιάζουν εκπαιδευτικά προβλήματα.

Σε όλες τις χώρες η ενσωμάτωση επικεντρώνεται στις οργανωτικές και διοικητικές δομές και όχι στην ίδια την διαδικασία ελαχιστοποίησης των διαφορών και μεγιστοποίησης της αλληλεπίδρασης.

Κοινή διαπίστωση αποτελεί ότι τα προβλήματα υλοποίησης της ενσωμάτωσης συνδέονται με το ποιο είναι υπεύθυνος για την εκπαίδευση των ειδικών παιδιών την διαδικασία ετικετοποίησης και το εκπαιδευτικό σύστημα. Η ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες σε περιβάλλον κανονικής εκπαίδευσης δεν πρόκειται να πετύχει αν δεν δημιουργηθούν οι συνθήκες μέσα στις οποίες ο δάσκαλος της "κανονικής εκπαίδευσης" να μπορεί να αναλάβει την κύρια ευθύνη των παιδιών αυτών και να εναρμονίσει τις εκπαιδευτικές δυνατότητες για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες στο "κανονικό" και στο ειδικό περιβάλλον.

Ένα άλλο πρόβλημα στην υλοποίηση της ενσωμάτωσης είναι η διαδικασία ετικετοποίησης. Στις περισσότερες χώρες η παροχή υπηρεσιών σε παιδιά με ειδικές ανάγκες εξαρτάται από μια "γνωμάτευση" μια "ετικέτα" μια "δήλωση" ή μια διαδικασία αποδομής.

Η διαδικασία αυτή της ετικετοποίησης ενισχύει τη διάκριση και την περιθωριοποίηση γιατί ο δάσκαλος, ο μαθητής και οι γονείς δημιουργούν την πεποίθηση ότι υπάρχει ειδικό πρόβλημα" στο οποίο απαιτεί ειδικά μέτρα στα πλαίσια μιας ιδιαίτερης "κατάστασης". Ο τρόπος που ερμηνεύουμε αυτές τι δύο συνηθισμένες λέξεις "κατά-

σταση" και "πρόβλημα" επηρεάζει δραματικά τον τρόπο που συμπεριφερόμαστε. Οι δυσκολίες συνήθως προκύπτουν ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης του προβλήματος με την κατάσταση. Έτσι ο μαθητής ορίζεται σαν πρόβλημα και η προσπάθεια γίνεται στο πώς να διορθώσουμε το πρόβλημα.

Αλλάζοντας τους ορισμούς εντελώς διαφορετικό σύνολο παραγόντων προκύπτει. Αντί να επικεντρωνόμαστε στο μαθητή (στο πρόβλημα) και να προσπαθούμε να συγκεντρώσουμε όλους τους "ειδικούς" για να δουλέψουν με το μαθητή μπορούμε να επικεντρωθούμε στο να συνειδητοποιήσουμε πόσο το περιβάλλον γύρω απ' τον μαθητή είναι πραγματικά "ανάπηρο" και πόσο σημαντικό είναι να δώσουμε μεγαλύτερη βαρύτητα σ' αυτούς τους λιγότερο εμφανείς ανάπηρους.

Πόσο ανάπηροι είμαστε άραγε εμείς και κατά πόσο η αναπηρία μας αυτή επηρεάζει την συμπεριφορά μας απέναντι στα άτομα με ιδιαιτερότητες;

Τι δημιουργεί περισσότερα προβλήματα στα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι ανάγκες της ίδιας της "αναπηρίας τους" ή οι δευτερογενείς συνέπειες μιας συμπεριφοράς περιθωριοποίησης που υφίστανται; Περιθωριοποιούμε λοιπόν ένα άτομο λόγω των προβλημάτων του ή λόγω των σοβαρών προβλημάτων του σχολικού και κοινωνικού συστήματος;

Ευχαριστούμε την ομάδα Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του 3ου Γυμνασίου Νάουσας για το όμορφο ημερολόγιο που μας έστειλε.

Παιδιά, Χρόνια πολλά και καλή χρονιά

Χρησιμοποιήθηκαν και χρησιμοποιούνται ακόμα

Κοσμητικά επίθετα, παρασουσούμνια, παρατσούκλια στη Νάουσα.

του Νίκου Σπάρτση

Τα κοσμητικά επίθετα και τα παρατσούκλια στη Νάουσα είναι απ' ευθείας κληρονομιά της λαϊκής παράδοσης. Έγινε προσπάθεια κατάταξής τους σε τρεις κατηγορίες μετά την συγκέντρωση και την καταγραφή τους. Η παρουσίασή τους σαν μιας αντιπροσωπευτικής σχετικά ολοκληρωμένης συλλογής ίσως γιατί αναφέρονται σε περασμένες εποχές οι περισσότερες. Μας δείχνουν αλληγορικά και σκωπτικά διάφορες αλήθειες βγαλμένες από τις εμπειρίες της ζωής των προγόνων μας. Μιλούν για ανθρώπινους χαρακτήρες, τη νοητική κατάσταση των ανθρώπων τη σωματική τους διάπλαση και την υγεία τους. Κριτικάρουν με χιουμοριστική και κοροϊδευτική διάθεση προπαντός τους ανθρώπινους χαρακτήρες, τις αδυναμίες τους ίσως για να τους δείξουν και το σωστό δρόμο. Και με τα κοσμητικά επίθετα αυτά που πολλά χρησιμοποιούντα ακόμα και σήμερα προβάλλουμε ζωντανά μια περασμένη εποχή και δίνουμε στους νεότερους την ευκαιρία να μάθουν γελώνταςτο πως χαρακτήριζαν τους ανθρώπους οι πρόγονοί μας.

Χαρακτήρες-ομιλία για τους άνδρες

Μούτος δε μιλάει
Μπουνταλάς χαζούτσικος,
Χασουβράκας αφελής
Χασουμέρης χάνει καιρό
Ντιλίπαπας ζωηρός,
Ράθυμους ευέξαπτος
Τσιανάρης ζωηρός, διαμαρτύρεται
Τιμπιλχανείου τεμπέλης
Πόρνικους σεξουαλ. ζωηρός
Τσιτσέλης πρόχειρος
Χαραμτζής τρώει το δίκιο
Ανιπρόκοπους χωρίς πρόοδο
Μουζαβίρης διαβάλλει
Τικνιφέξης ασθματικός
Γκουζκουνιάρης θέλει να τα ξέρει όλα
Σαλάμικους σίγουρος
Μουτογάιας σιωπηλός
Κέρατο βερνικουμένου ατσίδας
Τρυπόξυλους όλα τα βρίσκει
Φκιάνει τη νύχτα μέρα εργατικός
Άντρας πέρπιρας μικρόσωμος ζωηρός
Αρνί του Θεού φιλήσυχος
Ντόμπρους ευθύς
Ταμαχιάρης τα θέλει όλα δικά του
Χαντούμηςσεξουαλικά αδρανής
Τζιόβινου καλοστεκούμενος
Τσιμπρής τσιγκούνης
Παλιός νοικουκύρης έχει τον τρόπο του
Ντουρουζής σωστός, σίγουρος
Σέρτικους αψύς
Βουνιά βουβαλίσια μαλθακός
Γιαβάσικους ήσυχος
Μουμουτιάκας σιωπηλός
Σεληνιάρης ζηλιάρης
Τσιλιμπής προσέχει τον εαυτό του
Τιμπελχανάς τεμπέλης
Ουκνός βραδυκίνητος
Ζγκούργκιαβους σκωριασμένος
Χασμέρης χαζούτσικος
Νταής δυνατός
Λίξουρος λαίμαργος
Χαραμουφάιας τρώει χωρίς να δουλεύει
Μπικές ζωηρός
Ντιλμπιντέρης παλικάρι
Αψής ευερέθιστος

Χαζούζης γρουσούζης
Εξηνταβελόνης τσιγκούνης
Μουφλιούζης ξεπεσμένος
Τιριτόμπας επιπόλαιος
Καραγκιόζης υποδύεται
Λεβέντης σωστός
Κατσιπουντιάρης θυμοσιάρης
Βρουκόλακας άσχημος
Πέσε πίτα να σι φάγω ετοιματζής
Τσιαλαστάρηςφροντίζει

Σωματική διάπλαση-υγεία

Κουντοπίθαρους κοντός
Βούζας κοιλαράς
Κουντακινός κοντούτσικο,υς
Νταστιαμάνης ψηλός άχαρος
Ντιρέκας ψηλός σαν ντιρέκι
Ψηλοφούρκας ψηλός σαν φούρκα
Νταλαμπούσκας χοντροπρόσωπος
Παρλαπίπας λέει πολλά
Αράισκους ήρεμος
Χάφτας τρώει πολύ
Σκίζει τρίχα επιδέξιος
Χαιρλής όλα του πάνε καλά
Δε δέχεται μύγα στο σπαθί ευέξαπτος
Φίδι κουλουβό επιθετικός
Βιρέβικους περπατά στραβά
Ουλιγόφαγος λιγόφαγος
Ανοιχτοχέρης χουβαρδάς
Μαζούκας συσσωρεύει μαζεύει
Δεν τουν τικνάει δεν πονηρεύεται
Μανάρι ήσυχος
Αλαφρουίσκιωτος ευαίσθητος
Αφέντης θέλει όλα δικά του
Σι πουλάει κι σι αγοράζει έξυπνος
Μπούτσκας λεβέντης
Καπιτανένας δε λογαριάζει κανέναν
Παλάβρας Παλαβράτζης σαχλαμάρας
Πρόβατου ήσυχος
Ντιλαπάλας καπετάν ένας
Πουνίρκας πονηρός
Ντγιάβουλους μι τσαρούχια τετραπέρατος
Χαφταμούρας άτσαλος
Λιάγκας ψηλόλιγνος
Γκλήρας λεπτός
Λεύκας ψηλός
Πόμικρους μετρίου ύψους
Κουντακινός μετρίου αναστήματος
Μάτσιουρας μικρός ζωηρός
Μούγιρας μικρός πονηρός
Ρόκμαντης ψηλός άχαρος
Αχμάκης ψηλός άτσαλος
Ζούνταβους αδύνατος
Καμπάδικους μεγαλοκάματος
Καρλίγκας ψηλός σαν καρλίγκα
Μπαϊμάκης στραβοπόδαρος
Κιφάλτσας μεγάλο κεφάλι
Κουταϊδόνι κουτσός
Φλάσκας φαρδυπρόσωπος
Μεγαλουκάματους ψηλός χονδρός
Μακρουπόδαρους με μακριά πόδια
Φαρδουπρώσουπους φαρδύ πρόσωπο
Μπούχαβους μαλθακός
Σλιώρας αλλήθωρος

Νοητική κατάσταση

Τιτραπέρατους έξυπνος
Χούτους χαζός
Μπούφους ζώο
Παλαβιάρης παλαβός
Τουρλάκι σκιάχτρο
Όρνιου της Κράστας άγριος
Νιζίπης χαζούτσικος
Χλιάπας ανόητος
Αλαφροκάνταρου χαζός
Ντρέχλιας ψηλός και άχαρος
Αλαφρύς χαζός
Μούτσιανους μικρός
Τσιτσιόμπακας μικροκαμωμένος
Χτικιάρης άρρωστος
Μαραζγιάρης ασθενικός
Στούμπους κοντόχοντρος
Πατέλης στραβοπόδαρος
Πιπουνουκέφαλους με στραβό κεφάλι
Στέκα ευθυτενής
Φκιάκας μεγάλα αυτιά
Αφίφικους μυγιάγγιχτος
Μπουχτσιάς κοντόφαρδος
Πλιατσκουμύτης με μύτη πλιατσκωτή
Μπαμπάτσκους συνετός
Αϊτουμάτης ανοιχτομάτης
Χασμέρης χαζούτσικος
Δαίμονας έξυπνος
Χαϊβάνι ζώο

Χάχας επιπόλαιος
Χάμικους ελαφρόμυαλος
Ματούφης χαζούλης
Αλαφριά γιορτή χαζούλης
Ντουρούζης σίγουρος
Ντγιαβουλίκας έξυπνος

Παρατσούκλια, κοσμητικά επίθετα γυναικών χαρακτήρες

Αλαφριά γιορτή χαζούτσικη
Μαρμάγκου δυσκίνητη
Χολέρα μαύρη άσχημη
Παλασιάρκου συργιαντζού
Τσιασιίτου Μεσίτρα
Συσιρντισμένη συγχυσμένη
Ανιμουντοϊντου στρατού
Στρατού συνεχώς περπατά
Σαμουβίλα δραστήρια κινητική
Αζντισμένη παθιασμένη
Ασταύρουτη αμύρουτη κακή
Χασμέρου ανόητη
Νταρντάνα μεγαλοκάματη
Παρτάλου κουρελού
Ανιπρόκουπη χωρίς προκοπή
Μουσκουμαριγώ πονηρή
Βουνιά χωρίς στροφές
Ακουλιτσίδα κολιτσίδα
Συργιαντζού πηγαίνει παντού
Κουσκινιάρου από γειτονιά σε γειτονιά
Σουλτούκου τριγυρνάει
Βιρβιρίτσα έξυπνη μικροκαμωμένη
Κούρβα ψηλή κι' άχαρη
Κατσιπουντγιάρου γρουσούζα
Ντγιαβουλικιά πανέξυπνη
Πουνήρκου πονηρή
Μπουνταλού χαζή
Μουζαβίρου διαβάλλει
Τζιαραβέρου κουτσομπόλα
Σάχνου βρωμιάρα
Μάκινα χωρίς στασιόνη λέει πολλά
Τουρτούρα πολυλογού
Χουλιάρα μεταφέρει λόγια
Μπούκουβη πιπέρκα θυμωσιάρα
Σαμουντόιντου δεν ξέρει τι λέει
Φούρλα χωρίς κόρδα χαζή
Φαγουντιάρα παραπονιάρα
Φισφισούτα θέλει όλα σωστά
Ου Θιος να σι φυλάξει δεν αξίζει
Κασκαντγιάρου βάζει διαβάλματα
Γκουζγκουνιάρου ρωτάει τα πάντα
Ανακατουλιάρου δημιουργεί προβλήματα
Κουρμαργιά ψηλή και άχαρη
Λουλουντάμαρου από τρελό σόι
Αχμτζιάς αρπακτική
Βρουκουλάκι άσκημη

Σωματική κατάσταση υγείας

Μούτα βουβή
Πλιατσιουμήτα με στραβή μύτη
Μαραζιάρου αρρωστιάρα
Σαχνιάρου βρομιάρα
Κασιντγιάρου ψυργιασμένη
Φλάσκου φαρδυπρόσωπη
Αφίφικη ντελικάτη
Σλιώρου αλλήθωρη
Μπουμπούχνου αρρωστιάρα
Ντόμνα φαρδυπρόσωπη
Καλαμίδου ψηλόλιγνη
Παξιμαδαριά με φαρδύ χονδρό πρόσωπο
Στούμπους κοντόχονδρη
Λιανουμέσικη με λεπτή μέση

Νοητική κατάσταση

Χούτα Μπούλα ανόητη
Σιαστούκου τα χάνει
Αλαφρεγού τρελούτσικη
Μουτσικίνα τρελοπαντιέρα
Χασμέρου ανόητη
Σισυρτισμένη σαστισμένη
Μπαρλαβιασμένη ζαλισμένη
Τιτραπέρατη έξυπνη
Τρελουπαντιέρα τρελή
Κουκόνα Ασπασία παλαβή
Χούτα μισίρκα χαζοβιόλα
Σουρουβίτσα έξυπνη και πονηρή
Μουμουτιάκου σιωπηλή
Χουχούντου τά' χει χαμένα
Τσιαντού τριγυρνάει παντού
Χασουβράκου χάνει πράγματα
Μπουνταλού μωρή
Διμουνισμένη δαίμονας
Σκίζει τρίχα έξυπνη
Λουλουντάμαρου από τρελό σόι

ΗΜΑΘΙΑ

ταξίδι στην ιστορία, στον πολιτισμό, στην ομορφιά της φύσης και της ζωής...

Με σημαντικές αρχαιότητες, ανεπτυγμένη τουριστική, πολιτισμική και αθλητική υποδομή, πανέμορφα τοπία, εξαιρετικά τοπικά προϊόντα, ζωντανή παράδοση και ζεστή φιλοξενία, η Ημαθία είναι ιδανικός προορισμός ολόκληρο το χρόνο.

Ένα ταξίδι που μόλις τελειώσετε, θα θέλετε να το αρχίσετε ξανά!

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΗΜΑΘΙΑΣ

Μητροπόλεως 44, Τ.Κ. 59100, Βέροια, Τηλ: 23310 22310, 23310 25000

"Νάουσα 19ος - 20ος αιώνας" ...

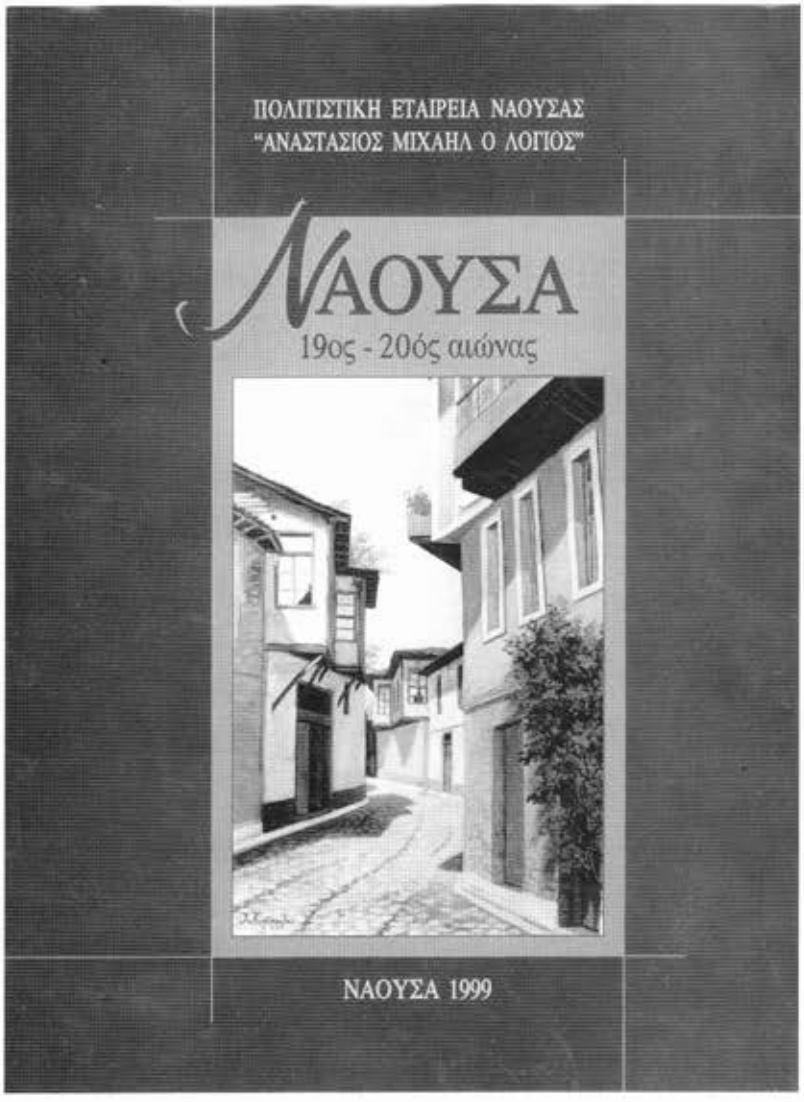

...ένα βιβλίο που δεν πρέπει να λείπει από την βιβλιοθήκη σας

ΔΙΑΘΕΣΗ: **Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας** (Δημοτική βιβλιοθήκη)
τηλ. 23320 24102

Σαμαρά Λευκή τηλ. 23320 22.575